

ΑΚΤΙΝΕΣ

ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΗΣ «ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ»

ΕΤΟΣ ΚΑ'

ΙΟΥΝΙΟΣ 1958

ΑΡΙΘ. 192

ΤΑ ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΑ ΚΑΙ Ο ΑΝΘΡΩΠΙΣΜΟΣ

Τὸ Χ διεθνὲς συνέδριον τῶν νοσοκομείων ἔλαβε χώραν εἰς Λισσαβῶνα ἀπὸ τὰς 3—7 Ἰουνίου 1957 εἰς τὸ νοσοκομεῖον Santa Maria μὲ κεντρικὸν θέμα τῶν εἰσηγήσεων καὶ συζητήσεων τῶν συνέδρων: «Τὸ νοσοκομεῖον τῆς αὔριον». Ἐνθουσιώδης συνεργασία τῶν πλέον ἐνδεδειγμένων προσώπων τῆς ἰατρικῆς ἐπιστήμης, τῆς ὑγειονομικῆς τεχνικῆς, δημοσίων λειτουργῶν τῆς ὑγείας καὶ ἐκπροσώπων τῶν νοσοκομειακῶν ὀργανώσεων ἀνερχομένων εἰς 531 καὶ ἀντιπροσωπευόντων 36 κράτη, διὰ τὴν καλύτεραν ὀργάνωσιν τοῦ νοσοκομείου. Κύριος σκοπὸς ὄλων: ἡ ὅσον τὸ δυνατὸν μεγαλυτέρα ἱκανοποίησις τῶν ἀναγκῶν τοῦ ἀνθρώπου-ἀρρώστου διὰ νὰ καταστῇ τὸ νοσοκομεῖον πλέον ἀνθρωπιστικὸν παρὰ εἰς τὸ παρελθόν.

Διὰ τὴν μελέτην τῶν εἰσηγήσεων καὶ τῶν ἀνακοινώσεων, αἱ ὁποῖαι ἐγένοντο εἰς αὐτό, ὠρίσθησαν τρεῖς ἐπιτροπαί, αἱ ὁποῖαι ἀπασχολήθησαν μὲ τὴν σύνταξιν τῶν τελικῶν συμπερασμάτων. Ἡ μία ἐξ αὐτῶν, ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ καθηγητοῦ τῆς Ἰατρικῆς εἰς τὴν Ἰατρικὴν Σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Λυῶνος P. Delore, παρουσίασε εἰς τὴν τελευταίαν συνεδρίασιν τοῦ συνεδρίου τὰ συμπεράσματα ἐκ τῶν εἰσηγήσεων ἐπὶ τοῦ θέματος: «αἱ ἀνθρωπιστικαὶ σχέσεις εἰς τὸ νοσοκομεῖον» (les relations humaines à l' hôpital), τὰ ὁποῖα καὶ ἐδημοσιεύθησαν εἰς τὰ περιοδικὰ Présences, (No 61, 4me trimestre, 1957) καὶ Techniques Hospitalières (Αοῦτ - Septembre 1957 No

143-144 καὶ Octobre 1957 No 145).

Αἱ «Ἀκτῖνες» ἠσυχολήθησαν μὲ τὸ θέμα αὐτὸ εἰς ἄρθρον δημοσιευθὲν εἰς τὰ τεύχη Ἀπριλίου καὶ Μαΐου 1957, μὲ τὸν τίτλον «ἀνθρωπισμὸς καὶ νοσοκομειακὴ περιθαλψις» ἐπὶ τῇ βάσει τῶν πρακτικῶν τοῦ 9ου Διεθνoῦς συνεδρίου τῶν νοσοκομείων, τὸ ὁποῖον ἔλαβε χώραν τῷ 1956 εἰς Λουκέρνην. Εἰς τὸ Χ διεθνὲς συνέδριον τὸ θέμα τῶν ἀνθρωπιστικῶν σχέσεων εἰς τὸ νοσοκομεῖον συνεζητήθη εὐρύτατα, ἀπεδείχθη δὲ πλέον ἢ μεγάλη τοῦ σημασίας διὰ τὴν ἐπιτυχῆ θεραπείαν τοῦ ἀρρώστου.

Παραθέτομεν κατωτέρω τὰ συμπεράσματα αὐτά, ὡς διευπλώθησαν ὑπὸ τῆς ὀρισθείσης πρὸς τοῦτο ἐπιτροπῆς.

Α'.

Ἡ ἀφιξίς τοῦ ἀρρώστου καὶ ἡ εἰσοδὸς του εἰς τὸ νοσοκομεῖον δημιουργοῦν τὰς πρώτας σχέσεις μεταξὺ τοῦ νοσοκομειακοῦ προσωπικοῦ καὶ τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος ἐμπιστεύεται τὸν ἑαυτὸν του εἰς τὰς φροντίδας του. Εἶναι ἀπόλυτος ἀνάγκη ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς ὁ ἀρρώστος νὰ αἰσθανθῇ ὅτι θεωρεῖται ἀπὸ τοὺς ἄλλους ὡς ἄνθρωπος καὶ ὄχι εἰς ἀπλοῦς ἀριθμὸς μεταξὺ ἑκατοντάδων ἄλλων.

Ἄμα τῇ εἰσόδῳ του, πρῶτον πρέπει νὰ γίνῃ δεκτὸς ἀπὸ τὸν ἰατρὸν, δεῦτερον νὰ ἐπικοινωνήσῃ μὲ τὴν κοινωνικὴν λειτουργὸν καὶ τρίτον νὰ ἔλθῃ εἰς ἐπαφὴν μὲ τὸ διοικητικὸν προσωπικόν.

Ἡ ἀναμονὴ τοῦ ἀρρώστου εἰς τὴν αἰθουσαν τῆς εἰσαγωγῆς τῶν ἀσθενῶν, πρέπει νὰ μὴ παρατείνεται ἐπὶ πολὺ. Τὸ βοη-

θητικὸν προσωπικὸν ὀφείλει νὰ περιορίσῃ εἰς τὸ ἐλάχιστον τὸν χρόνον τῆς παραμονῆς του εἰς τὴν αἰθουσαν αὐτήν.

Ἄριστον θὰ ἦτο νὰ παραχωρῆται εἰς τὴν οἰκογένειάν του ἡ ἄδεια νὰ τὸν συνοδεύῃ μέχρι τοῦ θαλάμου τῆς νοσηλείας του.

Μία ἀδελφὴ ὑπεύθυνος ὀφείλει νὰ τὸν ὑποδεχθῆ κατὰ τὴν εἰσοδὸν του εἰς τὸν θάλαμον.

Β'.

Δὲν πρέπει νὰ παραμελῆται ἡ φροντίς πρὸς διαπίστωσιν τῆς ψυχικῆς καταστάσεως τοῦ ἀρρώστου, ὁ ὁποῖος εἰσέρχεται εἰς τὸ νοσοκομεῖον.

α'. Ὁ ἀρρώστος ἀναμένει πολλὰ ἀπὸ τὸν ἰατρόν, περισσότερα ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα γενικῶς ἔχει ὑπ' ὄψιν του ὁ ἰατρός (καὶ κυρίως τάκτ, καλωσύνην, καλὴν διάθεσιν, ὑπομονήν).

Ὁ ἰατρός ὀφείλει νὰ ἔχῃ διαθέσιμον χρόνον· αὐτὸ ἀποτελεῖ τὸν κύριον ὄρον μιᾶς ἀνθρωπιστικῆς ἰατρικῆς· ὀφείλει νὰ κἀθῆται κοντὰ εἰς τὴν κλίνην ἐκάστου ἀρώστου.

Ὁ ἀρρώστος πρέπει νὰ ἐξετάζηται ἀπὸ τὸν προϊστάμενον ἰατρόν καὶ νὰ ὑποβάλληται εἰς θεραπείαν τὸ ταχύτερον μετὰ τὴν εἰσοδὸν του εἰς τὸ νοσοκομεῖον.

Τὰ σχόλια καὶ αἱ συζητήσεις ἐπὶ τῆς περιπτώσεώς του θὰ γίνωνται μὲ μεγάλην διάκρισιν καὶ ὅσον τὸ δυνατόν μακρὰν αὐτοῦ. Ἔχει δικαίωμα νὰ ζητῆ ἐξηγήσεις καὶ ἰδίως ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰ ζητήματα ἐρεύνης καὶ θεραπείας. Εἰς πολλὰ ἀπαιτεῖται καὶ ἡ ἰδική του συναίνεσις. Ὁ ἀρρώστος θὰ συμμετάσχη εἰς τὴν θεραπείαν του κατὰ τρόπον ὅσον τὸ δυνατόν προσωπικὸν καὶ ἐνεργητικόν.

Δὲν θὰ πρέπει νὰ θεωρῆται ὡς μία ἀπλὴ κλινικὴ περίπτωσις καὶ ἀκόμη περισσότερον ὡς πειραματόζωον. Εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀντιμετωπίζεται ὡς ψυχοσωματικὴ ἐνότης μέσα εἰς τὴν κληρονομικότητά του, τὸ φυσικὸν περιβάλλον του, τὸ οἰκογενειακὸν καὶ τὸ κοινωνικόν, καὶ ἐν σχέσει πρὸς τὸ μέλλον του.

Αἱ ἀνθρωπιστικαὶ σχέσεις ἰδιαίτερος

πρέπει νὰ λαμβάνωνται ὑπ' ὄψιν εἰς τὰς αἰθούσας διδασκαλίας. Ἡ συγκατάθεσις τοῦ ἀρρώστου εἶναι ἀπαραίτητος, ὅταν πρόκειται νὰ γίνῃ κλινικὴ ἐπίδειξις.

Ἡ οἰκογένεια καὶ οἱ συγγενεῖς τοῦ ἀρώστου θὰ πληροφοροῦνται περὶ τῆς καταστάσεώς του ὄχι εἰς τοὺς διαδρόμους ἀλλὰ εἰς τὸ ἰατρικὸν γραφεῖον τῆς κλινικῆς.

Αἱ καλὰ ἀνθρωπιστικαὶ σχέσεις εἰς τὸ νοσοκομεῖον ἀπαιτοῦν εἰδικὴν διδασκαλίαν ἐπὶ τῆς ἐπαγγελματικῆς ἠθικῆς τόσον διὰ τοὺς ἰατροὺς ὅσον καὶ διὰ τὰς ἀδελφάς.

Τὸ παράδειγμα, ἡ στάσις τῶν διευθυντῶν τῶν κλινικῶν, τῶν ἰατρῶν ἔχουν μεγάλην σημασίαν. Ὁ ἰατρός πρέπει νὰ συμπεριφέρεται πρὸς τοὺς ἀρρώστους του ὅπως θὰ ἐπεθύμει νὰ συμπεριφέρωνται πρὸς τοὺς γονεῖς του καὶ πρέπει νὰ φροντίξῃ, ὅπως ὅλοι οἱ ἀνήκοντες εἰς τὴν κλινικὴν συμπεριφέρωνται κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον.

β'. Ἡ ἀδελφὴ νοσοκόμος ἀπὸ τῆς ἐνάργεως τῶν σπουδῶν τῆς ὀφείλει νὰ δώσῃ τὴν μεγαλύτεραν προσοχὴν εἰς τὸ πρόβλημα τῶν ἀνθρωπιστικῶν σχέσεων καὶ τῆς προσωπικότητος τοῦ ἀρρώστου. Ὁ καταρτισμὸς τῆς εἰς τὴν ψυχολογίαν τοῦ ἀρρώστου ὀφείλει νὰ ἀποτελῇ κύριον μέλημά της.

Αἱ σχέσεις μεταξὺ ἀδελφῆς καὶ τῆς οἰκογενείας τοῦ ἀρρώστου ἐνέχουν μεγίστην σημασίαν. Ἡ κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον ἀρμονικὴ ποιότης τῶν σχέσεων αὐτῶν ἔχει ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν σχέσεων τῆς μετὰ τοὺς ἀρρώστους. Ἐὰν ἡ ἀδελφὴ ἔχῃ φόρον ἐργασίας, ὁ ἀρρώστος θὰ παραμείνῃ δι' αὐτὴν ἕνας ἄγνωστος, τοῦ ὁποίου θὰ ἀγνοῇ τὴν ψυχικὴν κατάστασιν.

γ'. Τὸ πᾶν δὲν ἔγκειται εἰς τὴν ὀργάνωσιν μιᾶς κοινωνικῆς ὑπηρεσίας εἰς τὸ νοσοκομεῖον. Εἶναι ἀνάγκη ἡ ποιότης τῆς ὑπηρεσίας αὐτῆς νὰ ἀνταποκρίνεται εἰς τὸν σκοπὸν διὰ τὸν ὁποῖον προορίζεται, ἄλλως χάνει τὴν οὐσιαστικὴν τῆς ἀξίαν. Τὸ καθήκον τῆς κοινωνικῆς λειτουργοῦ εἶναι νὰ ἐπιτύχῃ ἐπαφὴν μὲ τὸν ἀρρώστον. Τὸ κοινωνικὸν ἀναμνηστικὸν ἀντιπροσωπεύει τὴν

θεμελιώδη πρᾶξιν πάσης ἐπεμβάσεως τῆς κοινωνικῆς ὑπηρεσίας. Εἶναι τοῦτο ἀναγκαῖον διὰ τὴν τεθῆ ἢ κοινωνικὴν διάγνωσιν ἢ ὁποῖα δὲν δύναται νὰ χωρισθῆ ἀπὸ τὴν ἰατρικὴν διάγνωσιν καὶ διὰ μίαν ἰατρικὴν τοῦ πλήρους ἀνθρώπου, τὴν ὁποῖαν θὰ ἐπακολουθῆ ἢ κοινωνικὴ θεραπεία. Ἡ κοινωνικὴ λειτουργὸς ὀφείλει νὰ ἔχη ἀρκετὸν χρόνον εἰς τὴν διάθεσίν της διὰ τὴν ἐπιτύχῃ τὴν ἐπαφήν, δὲν πρέπει δὲ νὰ ἀπασχολῆται μὲ ἄλλην ἐργασίαν.

δ'. Οἱ ἐφημέριοι τῶν νοσοκομείων συχνότατα ἀπομεμονωμένοι, ὀφείλουν νὰ προετοιμάζωνται διὰ τὴν ἐργασίαν των, καταρτιζόμενοι καταλλήλως καὶ νὰ ἐνσωματοῦνται καλύτερον εἰς τὸ προσωπικὸν τοῦ νοσοκομείου.

ε'. Τὸ διοικητικὸν προσωπικὸν νὰ εὐρίσκειται ἐπίσης ἐνσωματωμένον καὶ ὄχι μακρὰν καὶ εἰς ἀπόστασιν ἀπὸ τὸ ἰατροκοινωνικὸν προσωπικόν. Αἱ σχέσεις ἀρρώστου - διοικήσεως ὀφείλουν ἐπίσης ὅσον τὸ δυνατόν νὰ εἶναι ὀλιγότερον ἐνοχλητικαί.

Ὁ ἀρρώστος δὲν πρέπει νὰ ἐνοχλῆται διὰ χρηματικὰ ζητήματα χωρὶς προηγουμένως νὰ ἔχουν ληφθῆ πληροφορίαι περὶ τῆς ὑγείας του ἀπὸ τὸν ἰατρόν ἢ τὴν προϊσταμένην ἀδελφὴν. Εἶναι ἀνάγκη ὅπως ὁ διευθυντὴς τοῦ νοσοκομείου περιοδικῶς ἐπισκέπτεται τὰ διάφορα τμήματά του.

Γ'.

Μερικαὶ κατηγορίαι ἀρρώστων θέτουν ἰδιαίτερα προβλήματα.

Τὸ αἶσθημα τῆς μονώσεως εἶναι μία δοκιμασία διὰ κάθε νοσηλεύμενον εἰς τὸ νοσοκομεῖον, ἰδίως ὅμως διὰ τὰ παιδιά καὶ τοὺς ἡλικιωμένους ἢ δι' ἐκείνους οἱ ὁποῖοι νοσηλεύονται ἐπὶ μακρόν. Ἰδιαίτερα ὅμως φροντὶς πρέπει νὰ καταβληθῆ διὰ τὴν νοσηλείαν τοῦ παιδιοῦ. Αὐτὸ πρέπει νὰ διατελῆ εἰς ψυχικὴν ἐπαφήν μὲ τὴν μητέρα του καὶ τὴν οἰκογενεῖάν του.

Οἱ ἡλικιωμένοι καὶ ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι εἶναι ὑποχρεωμένοι εἰς μακρὰν παραμονὴν εἰς τὸ νοσοκομεῖον ζητοῦν:

α) Μίαν ἀπασχόλησιν ἀνάλογον πρὸς τὰς δυνατότητας των.

β) Τὴν βεβαιότητα ὅτι ἀνήκουν εἰς μίαν ὁμάδα.

γ) Μερικὰς εὐθύνας.

Διὰ τοὺς ξένους ἀρρώστους τὸ νοσοκομεῖον ὀφείλει νὰ ἔχη εἰς τὴν διάθεσίν του φιλικὸς κύκλους, οἱ ὁποῖοι ὁμιλοῦν τὴν γλῶσσαν των καὶ θὰ ἐπιθυμοῦν νὰ ἐνδιαφεροῦν διὰ τὴν περιπτώσιν των.

Δ'.

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰς σχέσεις μεταξὺ τῶν ἀρρώστων, τὸ πρόβλημα τῆς ἐπαφῆς μεταξὺ των πρέπει νὰ κανονίζηται ἀναλόγως τῶν ἀτομικῶν περιπτώσεων. Ἡ προϊσταμένη τῆς κλινικῆς πρέπει νὰ ἀπασχολῆται προσωπικῶς διὰ τὴν δίδῃ τὰς καλύτερας λύσεις, ἔχουσα ὑπ' ὄψιν τοὺς ἰατρικὸς καὶ τοὺς προσωπικὸς παράγοντας.

Ὅσον ἀφορᾷ τὸ ζήτημα τῆς τοποθετήσεως τῶν ἀρρώστων εἰς τοὺς θαλάμους θὰ εἶναι ἀπάνθρωπον νὰ τοποθετοῦνται μαζὺ σοβαρὰ ἀρρώστοι, ἐνῶ θὰ ἔπρεπε νὰ γίνεται ἐπιλογή μὲ ἄλλους, εἰδικῶς μὲ ἐκείνους οἱ ὁποῖοι ὑποβάλλονται εἰς τὴν αὐτὴν δίαίταν ἢ ἀκόμη ἄλλους οἱ ὁποῖοι θὰ ὀφελούντο ἀπὸ μίαν κοινὴν θεραπείαν.

Ε'.

Διὰ τὰς σχέσεις τοῦ νοσηλευομένου μὲ τοὺς ἐπισκέπτας του ἐπιβάλλεται νὰ δίδεται προσοχὴ εἰς τὰ ἀποτελέσματα, τὰ ὁποῖα θὰ εἶχον αἱ ἐπισκέψεις ἐπὶ τοῦ ἀρρώστου καὶ τῶν εἰς τὸν ἴδιον θάλαμον εὐρισκομένων. Ἡ ἄτακτος συγκέντρωσις ἐπισκεπτῶν πρέπει νὰ ἀποφεύγηται. Αἱ ἐπισκέψεις θὰ ἀποτελοῦν ἀντικείμενον ἐπαγρυπνήσεως τῶν ἀδελφῶν, αἱ ὁποῖαι θὰ τὰς τακτοποιοῦν ἀναλόγως τῶν εἰδικῶν περιπτώσεων.

Ἐὰν κριθῆ ἀναγκαῖον νὰ περιορισθοῦν αἱ ὄραι τῶν ἐπισκέψεων, ὁ περιορισμὸς αὐτὸς δὲν πρέπει νὰ ἀφορᾷ τοὺς βαρῆς ἢ εἰς κίνδυνον θανάτου εὐρισκομένους ἀρρώστους. Εἰς τὰς περιπτώσεις αὐτὰς ὅλαι αἱ εὐκολίαι πρέπει νὰ παραχωροῦνται εἰς τοὺς συγγενεῖς, ὅπως ἢ δυνατότης μιᾶς κλίνης, ἐνὸς δωματίου διὰ παραμονὴν καὶ μιᾶς καντίνας διὰ τὴν τροφοδοσίαν των.

Ἡ ὑπηρεσία τῶν βιβλιοθηκῶν τοῦ νοσοκομείου πρέπει νὰ βελτιωθῇ ἰδίως ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐκλογὴν τῶν βιβλίων, τὸ περιεχόμενον των καὶ τὴν διανομὴν των. Τὸ καλύτερον σύστημα, πού θὰ ἐπιτρέπη νὰ ἀκούεται τὸ ραδιόφωνον, θὰ εἶναι μὲ ἀτομικούς ἀκουστικούς δέκτας. Αἱ ὥραι θὰ κανονίζονται ἀπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ νοσοκομείου.

Οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν ἔργων ἀλληλοβοηθείας πρέπει νὰ ἀπευθύνονται εἰς τὴν κοινωνικὴν λειτουργὸν διὰ νὰ συντονίζουσι τὴν κοινωνικὴν δρασίαν των. Ὁ ἱατρικὸς ἔλεγχος ἐκ μέρους τῶν ἱατρῶν τῶν κοινωνικῶν ἀσφαλίσεων θὰ διευκολύνεται καταλλήλως. Ἰατρὸς καὶ ἀδελφαὶ τοῦ νοσοκομείου πρέπει νὰ παρεμβαίνουν διὰ νὰ προστατεύουσι τὸν ἄρρωστον εἰς περιπτώσεις κατὰ τὰς ὁποίας ὁ ἔλεγχος αὐτὸς θὰ ἐστερεῖτο τοῦ ἀπαιτουμένου τάκτ καὶ θὰ ἠδύνατο νὰ βλάβῃ τὴν ὑγείαν τοῦ ἀρρώστου.

ΣΤ'.

Διὰ τὴν ἔξοδον τοῦ ἀρρώστου ἀπὸ τὸ νοσοκομεῖον ἢ ἀπόφασις πρέπει νὰ λαμβάνηται ἀπὸ τὸν ἱατρὸν ἐν συνεργασίᾳ μὲ τὴν ἀδελφὴν καὶ τὴν κοινωνικὴν λειτουργὸν. Ἡ ἀπόφασις θὰ ἀναγγέλλεται εἰς τὸν ἐνδιαφερόμενον καὶ εἰς τὴν οἰκογενεῖάν του ἀρχετὰς ἡμέρας προηγουμένως.

Ἡ ἐπάνοδος εἰς τὴν οἰκίαν ἀπαιτεῖ μίαν ἔρευναν κοινωνικὴν πρὸ τῆς ἐξόδου καὶ ἀπαιτεῖται χρονικὸν διάστημα διὰ τὴν ἐξέφρασιν τῆς καλύτερας λύσεως ἀπὸ τὴν κοινωνικὴν λειτουργὸν.

Ὁ ἱατρὸς θὰ δώσῃ εἰς τὸν ἄρρωστον ὁδηγίαν καὶ θὰ στείλῃ εἰς τὸν ἱατρὸν τῆς οἰκογενείας μίαν ἐπιστολὴν σχετικὴν μὲ τὴν διάγνωσιν καὶ τὴν θεραπείαν πού ἐγένετο.

Ἡ νοσοκομειακὴ βοήθεια θὰ παρέμενε ἀτελής, ἐὰν περιορίζετο μόνον εἰς τὴν ἐργασίαν, ἢ ὁποία γίνεται εἰς τὸ νοσοκομεῖον. Ὅφειλε νὰ διευρυνθῇ σύμφωνα μὲ τὰς ἀρχὰς τῆς κατ' οἶκον βοηθείας, ἢ ὁποία βοηθεῖ εἰς τὴν παροχὴν εἰδικῶν διὰ κάθε ἀνθρώπον φροντίδων.

Ἐπιβάλλεται ἀπαραιτήτως μεγάλη συνεργασία τῶν νοσοκομείων μὲ τὴν διεθνή ὁμοσπονδίαν τῶν νοσοκομείων.

Ζ'.

Οἱ βαρέως ἄρρωστοι θὰ τοποθετοῦνται εἰς ἰδιαίτερα δωμάτια, ἀλλὰ κατόπιν ἐξηγήσεων, αἱ ὁποῖαι θὰ τοὺς καθησυχάσουν.

Οἱ ἄρρωστοι οἱ θεωρούμενοι ὡς ἀνίατοι δὲν πρέπει ποτὲ νὰ ἐγκαταλείπωνται. Πρέπει νὰ εἶναι ἀντικείμενα συνεχοῦς ἐνδιαφέροντος.

Δὲν πρέπει ἐπίσης νὰ παραμελῆται τὸ πρόβλημα τῶν θνησκόντων εἰς τὸ νοσοκομεῖον. Εἶναι ἐξαιρετικὰ λεπτόν. Ὁ θάνατος εἰς τὸ νοσοκομεῖον εἶναι ὁ ὀλιγότερον ἐπιθυμητὸς θάνατος.

Ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῶν σπουδῶν τοῦ ὁ ἱατρὸς πρέπει νὰ ἔχη τοποθετήσῃ πρὸ ὀφθαλμῶν τὸ πρόβλημα αὐτοῦ τοῦ θανάτου καὶ τῆς συμπεριφορᾶς του ἀπέναντι τῶν θνησκόντων.

Ὅφειλε νὰ βοηθήσῃ νὰ ἀποθνήσκουν ἐν εἰρήνῃ, δηλαδὴ νὰ μὴ ἐπιμένῃ ἐφαρμοζῶν ἐρεῦνας καὶ θεραπείας ματαίας.

Οἱ ἐτοιμοθάνατοι θὰ τοποθετοῦνται εἰς ἰδιαίτερα δωμάτια, ὅπου θὰ ἐπικρατῇ ἡσυχία καὶ γαλήνη. Ἡ θρησκευτικὴ βοήθεια θὰ παρέχεται εἰς αὐτοὺς εἰς πᾶσαν στιγμὴν πού θὰ τὴν ζητήσουν. Οἱ ἐφημέριοι τῶν νοσοκομείων πρέπει νὰ εἶναι προετοιμασμένοι καὶ κατηρητισμένοι διὰ τὰ καθήκοντά των εἰς τὸ νοσοκομεῖον.

Πάντως εἰς ὅλας τὰς περιπτώσεις ὁ ἄρρωστος δὲν πρέπει νὰ ἀποθάνῃ μόνος. Ἐχει ἀνάγκην βοηθείας, μιᾶς ἀνθρωπίνης παρουσίας, ἢ ὁποία θὰ τὸν κατανοῇ. Μερικαὶ ἀδελφαὶ θὰ ἔπρεπε εἰδικῶς νὰ καταρτίζονται διὰ τὰς περιπτώσεις αὐτάς.

Οἱ ἐτοιμοθάνατοι οἱ ὁποῖοι θέλουσι νὰ γνωρίζουν τὴν ἀλήθειαν, ἔχουν δικαίωμα ἐπ' αὐτῆς, ἀλλὰ αὐτὸ πρέπει νὰ παρέχεται μὲ ὅλην τὴν ἀπαιτουμένην ἀγάπην καὶ λεπτότητα.

Αἱ τελευταῖαι των θελήσεις θὰ ἐκτελοῦνται καὶ θὰ εἰσακούονται.

Ἡ εἰδοποίησις τῶν οἰκείων θὰ γίνεται οὔτε πολὺ ἔνωρις οὔτε πολὺ ἀργά, μὲ προ-

σοχήν καὶ μὲ ὄλας τὰς ἀναγκαίαις κατευ-
ναστικὰς ἐξηγήσεις ἐκ μέρους τοῦ ἱατροῦ.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἄρρώστου ὁ ἱα-
τρὸς καὶ ἡ ἀδελφὴ ὀφείλου νὰ συνεχίσουν
τὸν εὐεργετικὸν ρόλον των διὰ τῆς ἐκδη-
λώσεως συμπαθείας καὶ συμπαραστάσεως
πρὸς τοὺς οἰκείους.

Η'.

Αἱ σχέσεις μεταξὺ τῶν μελῶν τοῦ προ-
σωπικοῦ τῶν νοσοκομείων δὲν εἶναι πάν-
τοτε ἱκανοποιητικαί. Αἱ ἀτομικαὶ τάσεις
πρέπει νὰ παραχωρήσουν τὴν θέσιν των
εἰς μίαν τάσιν κοινότητος. Αὐτὸ θὰ κατα-
στή κατορθωτὸν διὰ συζητήσεων, αἱ ὁποί-
αι θὰ γίνωνται καθ' ὁμάδας εἰς τὰ νοσο-
κομεία καὶ εἰς τὰς ὁποίας ὄλαι αἱ κατηγο-
ρίαι τοῦ προσωπικοῦ θὰ λαμβάνουν μέρος.

Ἰδιαιτέρα σημασία πρέπει νὰ ἀποδοθῇ
εἰς τὰς ἐπαφὰς μεταξὺ τῶν διευθυντῶν
τῶν κλινικῶν καὶ τῶν διοικητικῶν διευ-
θυντῶν. Κοινὰ γεύματα διευκολύνουν τὰς
ἐπαφὰς καὶ τὰς ἀμοιβαίας πληροφορίας.

Θ'.

Ἡ ἀνταλλαγὴ μελῶν τοῦ προσωπικοῦ
μεταξὺ τῶν νοσοκομείων πρέπει νὰ συστη-
ματοποιηθῇ. Θὰ ἦτο ὀφέλιμον νὰ ἐδίδοντο
ὑποτροφίαι διὰ σπουδὰς ἐπὶ ὄλων τῶν θε-
μάτων τῶν ἀφορῶντων εἰς τὰ νοσοκομεία
εἰς μέλη τοῦ προσωπικοῦ ἀνήκοντα εἰς
ὄλας τὰς κατηγορίας (ἱατροῦς, τεχνικούς,
ἀδελφάς, κ.λ.π.).

Ι'.

Ἐν κατακλείδι διαπιστοῦται, ὅτι ἀρρε-
τὰ ἐμπόδια εἶναι ἱκανὰ νὰ παρεμβάλλων-
ται διὰ τὴν τελείαν ποιότητα τῶν ἀνθρω-
πιστικῶν σχέσεων εἰς τὸ νοσοκομεῖον.

Ἡ ἀπομάκρυνσις τοῦ νοσοκομείου καὶ
τὸ αἰσθημα τῆς ἀπομονώσεως πὸν δοκι-
μάζουν οἱ ἄρρωστοι.

Αἱ μεγάλαι διαστάσεις τοῦ νοσοκομείου,
τῶν ὑπηρεσιῶν του καὶ τῶν θαλάμων τῶν
ἄρρώστων.

Ἡ ἀνεπάρκεια τοῦ προσωπικοῦ, εἴτε
ἀριθμητικὴ εἴτε ποιοτικὴ.

Ἡ ἀνεπάρκεια κλινῶν.

Ἡ ἀποκλειστικὴ ἐπιχρόατης τῆς τε-

χνικῆς πλευρᾶς εὐρισκομένης ἐν συνεχεῖ
προόδῳ, ἡ ὁποία κάνει νὰ ἐξαφανίζεται
ἡ ἀνθρωπιστικὴ ἀποψις τῶν ἱατρικῶν
προβλημάτων. Οὕτω ὅσον τὸ νοσοκομεια-
κὸν πρόβλημα προσλαμβάνει χαρακτηῖρα
τεχνικὸν καὶ ἐπιστημονικόν, τόσον περισ-
σότερον εἶναι ἀναγκαῖος ὁ ἀνθρωπιστικὸς
καταρτισμὸς τοῦ προσωπικοῦ.

Αἱ ἀνάγκαι τῆς διδασκαλίας εἰς τὰς πα-
νεπιστημιακὰς κλινικάς.

Ἡ ἀπουσία ἀρμονίας καὶ συνεργασίας
μεταξὺ τῶν μελῶν τῶν νοσοκομείων. Αὐ-
τὴ πρέπει νὰ ὑπάρχη εἰς ὄλας τὰς στιγμὰς
χαρᾶς ἢ λύπης. Ὑψιστον καθήκον εἶναι
ἡ ἀνάπτυξις καὶ ἡ τελειοποίησις τοῦ πνεύ-
ματος τῆς ὁμάδος εἰς τὸ νοσοκομεῖον. Ἀ-
ποτελεῖ τὴν λυδίαν λίθον τῆς ποιότητος τῶν
ἀνθρωπιστικῶν σχέσεων εἰς τὸ νοσοκομεῖον.

Ἡ ψυχολογικὴ στάσις τοῦ νοσηλευμέ-
νου λόγῳ προλήψεων ἐναντίον τοῦ νοσοκο-
μείου. Πρὸς καταπολέμησιν ἐπιβάλλεται μία
προπαρασκευὴ τοῦ κοινῶν διὰ τὸ ζήτημα
τῆς νοσηλείας εἰς τὸ νοσοκομεῖον.

Τὸ φυσικὸν καὶ ψυχολογικὸν περιβάλλον
τοῦ νοσοκομείου ἔχει σημαντικὴν ἀξίαν. Ἐν
ὄψει τῆς ἐξελίξεως τῆς παθολογίας καθημε-
ρινῶς καὶ περισσότερον πρὸς τὴν ψυχοσω-
ματικὴν κατεύθυνσιν καὶ τὴν κοινωνικὴν,
τρεῖς ἀπαιτήσεις πρέπει νὰ ἀναγνωρι-
σθοῦν:

1) Συστηματικὴ διδασκαλία τῆς ἱατρι-
κῆς ψυχολογίας εἰς τὰς ἱατρικὰς σχολὰς,
εἰς τὰς σχολὰς τῶν ἀδελφῶν νοσοκόμων
καὶ τῶν κοινωνικῶν λειτουργῶν.

2) Παράλληλος διδασκαλία τῆς κοινω-
νικῆς ἱατρικῆς, σχετικὴ μὲ τοὺς κοινωνι-
κούς παράγοντας τῆς νόσου καὶ τῆς κοινω-
νικῆς θεραπευτικῆς.

3) Τοποθέτησις εἰς πᾶσαν κλινικὴν νο-
σοκομειακὴν μῆς κοινωνικῆς λειτουργοῦ,
ἐνὸς βοηθοῦ ψυχικῆς ὑγιεινῆς, ἐνὸς ἐφη-
μερίου.

Ἡ κοινωνικὴ ὑπηρεσία ἔχει προεξάο-
χοντα ρόλον εἰς τὰς ἀνθρωπιστικὰς σχέ-
σεις τοῦ νοσοκομείου καὶ πρέπει νὰ γενι-
κευθῇ εἰς ὄλα τὰ ἰδρύματα.

**

Ὁ μέγας κίνδυνος τοῦ νοσοκομείου τοῦ

μέλλοντος εἶναι ἡ ρουτινοποίησης καὶ ἡ ὁμοιομορφία, ἐνῶ κάθε ἄρρωστος πρέπει νὰ θεωρῆται ὡς μία προσωπικὴ καὶ μοναδικὴ περίπτωσις. Ὁ νοσηλεύμενος δὲν περιμένει μόνον ἀπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ νοσοκομείου μίαν κλίνην καὶ γεύματα, ἀπὸ τοὺς ἰατροὺς καὶ τὰς ἀδελφὰς ἕνα σύνολον φροντίδων, περιμένει ἀπὸ αὐτοὺς περισσότερο καὶ αὐτὸ δὲν μπορεῖ νὰ ὑπολογισθῆ εἰς ἐκεῖνο πού ὀρίζεται ὡς «ἡ ἀπόδοσις ἐνὸς νοσοκομείου ἢ μιᾶς κλινικῆς». Τὸ ἀνθρωπιστικὸν περιβάλλον εἰς τὸ νοσοκομεῖον πρέπει νὰ εἶναι ἐκεῖνο, εἰς τὸ ὁποῖον ὁ ἄρρωστος δὲν θὰ αἰσθάνεται οὔτε ἀπομονωμένος, οὔτε ἀποπροσωποποιημένος ἀλλὰ θὰ βλέπῃ τὸν ἑαυτὸν του ἀπὸ τῆς στιγμῆς τῆς εἰσόδου του εἰς τὸ νοσοκομεῖον ὄχι μόνον ὡς τὸ κέντρον τῶν τεχνικῶν προόδων προσανατολισμένων εἰς τὴν περίπτωσίν του, ἀλλὰ ἐπίσης ὡς τὸ κέντρον πολλαπλῶν ἀνθρωπιστικῶν σχέσεων αἱ ὁποῖαι θὰ συγκλίνουν πρὸς τὴν ὁλοκληρωμένην προσωπικότητά του τὴν φυσικὴν, τὴν ψυχικὴν, τὴν πνευματικὴν καὶ τὴν κοινωνικὴν.

Τὸ ἀνθρωπιστικὸν πρόβλημα εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις ἀποτελεῖ τὸ θέμα τῆς ἡμέ-

ρας. Ἀλλὰ ἀπὸ ὅλας τὰς ἐπιχειρήσεις, ἡ νοσοκομειακὴ ἐπιχείρησις εἶναι ἐκεῖνη ἡ ὁποία πρέπει νὰ εἶναι ἡ πλέον ἀνθρωπιστικὴ, ἡ ὁποία πρέπει νὰ πραγματοποιηῇ τὸν πλέον δύσκολον συμβιβασμὸν τοῦ μεγίστου τῆς τεχνικῆς μὲ τὸ μέγιστον τοῦ ἀνθρωπισμοῦ.

Ἡ προοπτικὴ εἶναι ὅτι τὸ πρόβλημα τῶν ἀνθρωπιστικῶν σχέσεων εἶναι προωρισμένον νὰ ἀποβῇ μεγίστης σημασίας εἰς τὸν κόσμον τῆς αὔριου. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἄρρώστων θὰ βραῖνῃ ἀυξανόμενος διὰ λόγους δημογραφικοὺς καὶ ἐπίσης διότι ἡ παθολογία, ἀντὶ νὰ περιορίζεται κατὰ τρόπον ἀπόλυτον, ἐξελίσσεται κυρίως μὲ τὸν τεχνικὸν πολιτισμὸν.

Ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῶν σπουδῶν των, ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι θὰ ἀποτελοῦν τὰ μέλη τῶν νοσοκομειακῶν ομάδων, πρέπει νὰ μάθουν ὅτι τὸ ὀραιότερον κοινωνικὸν ἔργον εἶναι ἡ ἔνωσις τῶν ἀνθρώπων γύρω ἀπὸ μίαν ἀνθρωπιστικὴν προσπάθειαν, γύρω ἀπὸ μίαν ἐργασίαν ἡ ὁποία θὰ τοὺς ἀνυψώσῃ καὶ ὅτι μέσα εἰς τὸ νοσοκομεῖον τὸ ἔργον αὐτὸ εὐρίσκει τὴν θέσιν του καλύτερον ἀπὸ κάθε ἄλλην πλευράν.

Δ. Ε. ΧΑΡΟΚΟΠΟΣ

Γ. ΒΕΡΙΤΗΣ - ΜΙΑ ΔΕΚΑΕΤΙΑ

“Οχι μόνον ἡ πρόσφατη ἔκδοσι τῶν ἀπάντων τοῦ Γ. Βερίτη, μὰ κι’ ὅλες οἱ ἐκδηλώσεις, πού ἔγιναν στή δεκάτη ἐπέτειο τοῦ θανάτου του, τὰ φιλολογικά μνημόσυνα σέ τόσες πόλεις, οἱ ἀρθρογραφίες τῶν περιοδικῶν καί τῶν ἐφημερίδων καί τὸ ὀγκῶδες ἀφιέρωμα στή μνήμη του γραμμένο ἀπὸ ἐπιστήμονες διαφόρων κλάδων, μιλοῦν καθαρά γιὰ ἓνα πρᾶγμα: πὼς ὁ Γ. Βερίτης δὲν ξεχάστηκε, δὲν τὸν ἔσθησε ὁ χρόνος, μὰ ἔχει νὰ πῆ πολλά καί στή δική μας ἐποχὴ καί νὰ δονήσῃ κάποια χορδὴ τῆς καρδιάς μας.

Γιὰ μᾶς αὐτὸ δὲν εἶναι κάτι παράδοξο, εἶναι πολὺ φυσικὸ· παράδοξο ἴσως φανῆ σ’ ὅσους θαμπώνονται ἀπὸ μερικά φωτινὰ μετέωρα, πού λάμπουν μιὰ στιγμὴ, γιὰ νὰ σβῆσουν σὲ λίγο γιὰ πάντα καί νὰ ξεχαστοῦν.

“Ὁ Γ. Βερίτης ποτὲ δὲν ζήτησε τὴ δόξα τοῦ πυροτεχνήματος, δὲν ζήτησε ἀσφαλῶς καμιὰν ἄλλη δόξα ἔξω ἀπὸ κείνην πού ὑπόσχεται ὁ Χριστὸς στοὺς ἐκλεκτοὺς του, ὅπως τὸ δείχνει τὸ ταπεινὸ του κούφιμο κάτω ἀπὸ τὸ ψευδώνυμο καί τὴν ἀνωνυμία, πρᾶγμα πού δὲν μᾶς ἄφινε, ὅσο ζοῦσε, νὰ ἰδοῦμε πόσο πολὺπλευρο ἦτο τὸ ἔργο του. Οὔτε θέλησε ποτὲ νὰ δημουργήσῃ θόρυβο κι’ ἐκπληξί γύρω του μὲ παραδοξολογίες ἢ μὲ τὸ λαχαιασμένον κινήγι τῆς πρωτοτυπίας καί τοῦ ἐξεζητημένου.

Τραγοῦδησε κι’ ἔγραψε πιστὸς στὸν ἀνώτερο σκοπὸ, πού εἶχε βάλει μπροστά του, σὰν ποιητῆς κι’ ἀγωνιστῆς τοῦ Χριστοῦ, γεμᾶτος θεία φωτιὰ, μὰ καί πάντα σεμνὸς καί ταπεινός.

Δὲν πρόκειται ἐδῶ νὰ κάνουμε κριτικὴ τὴν κριτικὴ τὴν ἔχουν ἤδη κάνει ὅλες αὐτὲς οἱ ἐκδηλώσεις, πού εἶδαμε τίς μέρες αὐτῆς.

“Ἄς πάροουμε ἀπ’ ὅλα μόνον ἓνα παρά-

δειγμα: τίς εἴκοσι γνῶμες, πού μᾶς παρουσιάζει τὸ ἀφιέρωμα στή μνήμη του, τὸ ὁποῖον ἐξέδωσε ἡ Χριστιανικὴ Ἐνωσις Ἐπιστημόνων’ γνῶμες ἐκλεκτῶν ἀντιπροσώπων τοῦ πνευματικοῦ κόσμου τῆς χώρας μας.

Καθηγηταὶ Πανεπιστημίου, γνωστοὶ παιδαγωγοί, λογοτέχνες, ἱεράρχες σεβαστοὶ ὄχι μόνον σὰν ἐκκλησιαστικὲς προσωπικότητες, μὰ καί σὰν κάτοχοι βαθειᾶς μορφώσεως, ἔρχονται νὰ συμφωνήσουν πάνω σ’ ἓνα σημεῖο: ὁ Γ. Βερίτης τοὺς συγκινεῖ, τοὺς μιλάει στὴν καρδιά, δὲν εἶναι γι’ αὐτοὺς ἓνα νεκρὸ ὄνομα.

Μέσα σ’ αὐτοὺς δὲ λείπουν οἱ «εἰδικοί» (ποιηταὶ καί λογοτέχνη)· μὰ τὸ ὅτι ὑπάρχουν καί μὴ εἰδικοί, αὐτὸ κάνει αὐτῆς τίς γνῶμες νάχουν μεγαλύτερη σημασίον. Γιατὶ ἀλλοίμονο, ἂν ὁ ποιητῆς ζῆ μόνον γιὰ τοὺς εἰδικούς. Ὁ ἐπιστήμονας κι’ ὁ τεχνικὸς γράφουν μόνον γιὰ τοὺς εἰδικούς κι’ ἂν ὁ νομικὸς π. χ. ἔκανε κριτικὴ τῆς θεωρίας τῶν κβάντα τοῦ Planck, ἀσφαλῶς θὰ ἦταν ἐκτὸς ἀρμοδιότητος καί κωμικός. Τὸν ποιητὴ ὅμως τὸν διαβάζει καί τὸν κρίνει κάθε πνευματικὸς ἄνθρωπος, πού ἔχει τὴν αἴσθησι τοῦ ὀραίου καί τοῦ ὑψηλοῦ, κι’ ὁ ποιητῆς φιλοδοξεῖ νὰ συγκινήσῃ κάθε πνευματικὸν ἄνθρωπον, ὄχι μόνον τοὺς πέντε κριτικούς.

Κάθε ἄνθρωπος, ποῦχε τὸν πόθο ν’ ἀνεβάσῃ τὴν ψυχὴ του ψηλότερα, ἔνοιωσε τὸ Βερίτη νὰ τοῦ δονῆ τὴν καρδιά μὲ τὸ λυρισμὸ του καί μὲ τὴ θέρημ του· τὸ λυρισμὸ καί τὴ θέρημ, πού πηγάει ἀπὸ τὴν πίστι στὸ Χριστὸ καί τὴν ἀγάπη πρὸς Αὐτόν.

Ἔτσι ἓνα καθηγητῆς τῆς Ἱατρικῆς ἔπειτα ἀπὸ μιὰ σύντομη ἀνασκόπησι τῶν χαρακτηρισμάτων, πού παρουσίαζε ὁ ποιητῆς ἀπὸ τὰ σχολικά του χρόνια, καταλήγει: «Ἡ φύσις ἐδώρησεν ἀφειδῶς εἰς τὸν ποι-

ητήν τις ἀξιόλογες πνευματικὲς βάσεις, τὸ δὲ περιβάλλον του συνετέλεσεν εἰς τὴν καλλιέργειαν καὶ τὴν ἀνάπτυξιν αὐτῶν μὲ ἀπόδοσιν καταπληκτικὴν» (Α. Θρουβάλας).

Κι' ἕνας ἀνώτερος δικαστικὸς χαρακτηριστικὰ σημειώνει: «Βεβαίως ἐγράφησαν πολλοὶ ὠραῖοι στίχοι, ἀλλὰ δὲν γνωρίζω σύγχρονον Ἕλληνα ποιητὴν, οὗτινος τὰ ποιήματα μετέδωσαν εἰς τοὺς ἀναγνώστας τόσῃν ἱεράν συγκίνησιν, ὅσῃν προεκάλεσαν καὶ προκαλοῦν τὰ ποιήματα τοῦ Γ. Βερίτη... Ὁ ποιητὴς εἶχε βαθεῖαν ἐμπνευσιν καὶ ἔνθεον ζῆλον» (Ἀντιπρόεδρος Συμβ. Ἐπικρ. Π. Μερτικόπουλος).

Τί ἄλλο ὅμως θέλει ἡ τέχνη, ἂν κατώρθωσε καὶ συγκίνησε βαθεῖα τὸν ἀναγνώστη; Οἱ σοφοὶ κι' οἱ λεξιθῆρες, πού δὲν μπόρεσαν νὰ μιλήσουν στὴν καρδίᾳ τῶν ἀνθρώπων, σβήνουν μὲ τὸ χρόνο, ὁ γνήσιος καλλιτέχνης μένει καὶ συγκινεῖ.

Αὐτὴ τὴ συγκίνησι, πού μετέδιδε ὁ ποιητὴς, τὴν διαπιστώνει κι' ἕνας ἐκπρόσωπος τῶν θετικῶν ἐπιστημῶν.

«Ἐγνώριζε, λέει, πῶς νὰ συγκινή, νὰ ἐνθουσιάξῃ καὶ νὰ δημιουργῇ αἰσθήματα ὑψηλὰ εἰς τὰς καρδίας τῶν νέων...» (καθηγητὴς τῆς Ἀστρονομίας Σ. Πλακίδης).

Τὸν πλοῦτο τῶν ιδεῶν, τὴ γνώσι τῶν πραγμάτων, τὴ φαντασίαν, τὴν παραστατικότητα, τὴ δύναμιν καὶ τὴ χάριν τῆς διατυπώσεως, τὶς ὠραῖες εἰκόνες, ὅλα αὐτὰ πού συναντᾷ κανεὶς στὸ ἔργο του, σημειώνει ὁ τέως ὑπουργὸς τῆς Παιδείας καθηγητὴς Γ. Ράμμος.

Σὰν πῶ ἐιδικὸς ἕνας ἐκλεκτὸς παιδαγωγὸς μας ἐρευνᾷ τὶς αἰσθητικὲς κατευθύνσεις, τὴ σχολὴ τοῦ ποιητῆ, καὶ βρίσκει, πῶς στὸ ἔργο του ὑπάρχει κ λ α σ ι κ ῆ ἄρμονία καὶ ἰσορροπία «καταφανὴς ὄχι μόνον εἰς τὰς ποιητικὰς μορφὰς ὑπὸ τὰς ὁποίας παρουσιάζονται τὰ δημιουργήματά του, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ περιεχόμενον αὐτῶν, ὅπου ἄνθρωπος καὶ κόσμος συναντῶνται, διαμορφοῦνται ἀμοιβαίως καὶ κατανοοῦνται ἀμφοτέρωθεν ὑπὸ τὴν ἀκτῖνα τῆς αἰωνιότητος (sub specie aeternitatis) κατὰ

τὴν ἔκφρασιν τοῦ Spinoza» (Π. Κοροντζῆς).

Εἰδικὸ θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ ὀνομάσῃ καὶ τὸν καθηγητὴ καὶ ἀκαδημαϊκὸ κ. Π. Μπρατσιώτη, ἂν λάβῃ ὑπ' ὄψιν του διαφορὰς δημοσιεύσεις του, καθὼς καὶ τὴν τελευταίαν του ἀνακοίνωσιν γιὰ τὸ Δ. Σολωμό. Ἔχει λοιπὸν ὅλο τὸ κύρος ἢ σύγκρισί τοῦ Γ. Βερίτη μὲ τοὺς Γερμανοὺς R. A. Schröder καὶ W. Bergengruen καὶ μὲ τοὺς Γάλλους P. Claudel καὶ E. Ψυχάρη, πού κάνει ἀνάμεσα σ' ὅσα ἄλλα ἀναφέρει.

Μέσα στὶς γνώμες αὐτὲς ἐντύπωσι κάνουν οἱ σοφοὶ χαρακτηρισμοὶ ἀνωτάτων ἐκκλησιαστικῶν προσώπων. Μήπως ὅλη ἡ κατασκευὴ τῆς Ὁρθοδοξίας δὲν εἶναι γεμάτη ποίησι καὶ λυρισμό, ἀπὸ τὴν ἀσύγκριτη ὑμολογία της, ἕως τὸ βαθὺ συμβολισμὸ κάθε κινήσεως μέσα στὶς ἱεροτελεσίαις της; Ἀσφαλῶς αὐτοὶ πού νοιώθουν καὶ συγκινοῦνται ἀπὸ τὴν ὁμορφίαν τῆς Ὁρθοδοξίας ἔχουν τὴν ἰκανότητα νὰ νοιώσουν καὶ νὰ συγκινηθοῦν κι' ἀπὸ ἕναν ποιητὴ ἐμπνευσμένον ἀπ' αὐτήν.

Τὸν ἔντονο λυρισμὸ του πού διαπνέεται ἀπὸ τὴ δίψα τῆς ψυχῆς γιὰ λύτρωσι, τὴ λύτρωσι «ἐν τῷ Κυρίῳ», ὁ ὁποῖος ἀποτελεῖ τὴν προσμονὴ τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, τὴν ἀνάταξιν του πρὸς τὸ ὠραῖο καὶ τὸ θεῖον, τονίζουν στὶς βαρυσήμαντες γνώμες τους ὁ προκαθήμενος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ ὁ προκαθήμενος τῆς Ἐκκλησίας τῆς μαρτυρικῆς μεγαλονήσου Κύπρου.

Δύο ἄλλοι ἱεράρχαι, ὁ μητροπολίτης Κυρηναίας καὶ ὁ μητροπολίτης Λήμνου (γνωστὸς καὶ σὰν ἀξιόλογος συγγραφεὺς) τὸν συγκρίνουν μὲ τὸ Σολωμό. Συνεχιστὴ τοῦ Σολωμοῦ τὸν ὀνομάζει ὁ πρῶτος καὶ μὲ θαυμαστὴ γνώσι ἀναφέρεται σὲ ὀρισμένα ποιήματα ἐρευνώντας τὸ βάθος τῆς ἐμπνευσεῶς του «μὲ πᾶσιν δύναμιν τέχνης ὑψηλὰς ἀληθείας τῆς ἀγίας μας πίστεως τὰς μετέβαλλεν εἰς συναρπαστικὰ διηγήματα καὶ ποιήματα, ὅπως ἕνας Σολωμὸς τὸ κατώρθωνε!» γράφει ὁ δευτέρως.

Δὲν εἶναι πῶ μικρῆς σημασίας ἄλλες

γνώμες και σκέψεις πού παραλείπομε, γνώμες και σκέψεις γεμάτες αγάπη, βαθειά κατανόηση για τὸ ἔργο του, πού μᾶς δείχνουν πόσο βαθειὰν ἀπήχησι ἔχει τοῦτο στὶς ψυχὲς τόσων ἐκλεκτῶν ἀναγνωστῶν.

Ἄς σταθοῦμε μόνο στὶς γνώμες τῶν εἰδικῶν, τῶν λογοτεχνῶν.

Ἡ γνωστὴ λογοτέχνης κ. Ἀθηνᾶ Ταρσοῦλη χαρακτηρίζει τὰ τραγούδια του «μεσὰ ἀπὸ ὑπερούσιο λυρισμὸ κ' ἐκστατικὴ ἀνάταση» κ' ὀνομάζει τὸν ποιητὴ «γλυκύμολπο, δραματιστὴ κάθε ἀνώτερης ὁμορφιάς, πού μᾶς ἀνοιξε διάπλατον τὸν ἀπέραντο παράδεισο μᾶς ὑπερχόσμιας ψυχῆς, πού μέσα ἀπὸ τὸ ἱερὸ μυστήριό τῆς θρησκευτικότητος ἀνεβάσει τὴν ψυχὴ καὶ τὸ πνεῦμα στὴ σφαῖρα τῶν ὑψηλῶν δραματισμῶν καὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ ἑξαγνισμού».

«Ἡ ποίηση τοῦ Βερίτη δὲ μοιάζει μ' ἓνα φουριόζικο ρεῦμα ἀπὸ τὰ γνωστὰ ἑκείνα τῆς τέχνης, πού σχηματίζονται ἀπὸ «τυχαῖα» νερά καὶ ἀργά ἢ γρήγορα, ὅταν τὰ «νερά» δὲν ὑπάρχουν, «στειρεῦουν». Ἀλλὰ μοιάζει μ' ἓνα ὀρηκτικὸ ποτάμι, πού τὴν ἀρχὴν του ἔχει ψηλά στὶς πηγὲς τῶν ὑδάτων» σημειώνει ὁ ποιητὴς Στ. Μπολέτης καὶ προβλέπει, πὼς ὁ Βερίτης θὰ μείνῃ καὶ πὼς ὅσο περᾶ ὁ καιρὸς τόσο περισσότερο θὰ λάμπῃ ἡ ἀκτινοβολία του καὶ θὰ φωτίζῃ ἐδῶ τίς καρδιές.

Τὴν ἴδια πεποίθησι, γιὰ τὴν ἐπιβίωσι τοῦ ἔργου τοῦ Βερίτη, ἐκφράζει κ' ὁ γνωστὸς διηγηματογράφος Σῶτος Χονδρόπουλος, γιατί, καθὼς λέει, «ἔχει περιεχόμενον π ο ι ο τ η τ α ς», ἔχει κάτι νῆπι, «δὲν εἶναι ἀπλᾶ καὶ μόνον ὁμορφοσκολισμένη φράση». Ἰδιαίτερα, σταματῶντας στὸ ποίημα «Ζητῶντας τὸ φῶς», τὸ θέτει πλάι στὰ βαθυστόχαστα σολωμικὰ κείμενα.

Καὶ ὁ λογοτέχνης Μελῆς Νικολαΐδης ἀπεριφράστα μᾶς λέει πὼς «καὶ μ' ὄλο τὸ πέρασμα δέκα χρόνων ἀπὸ τὸ θάνατό του, τὸν νοιώθουμε ὀλοζόντανο ἀνάμεσά μας καὶ μέσα μας. Καὶ μαζὶ μ' ἡμᾶς, ὅσοι ἀγαποῦν καὶ τιμοῦν τὴν ἀληθινὴ Τέ-

χνη καὶ τὸ γνήσιο Πνεῦμα θὰ τὸν νοιώθουν μ' ἐκτίμησι, μὲ σεβασμὸ κ' εὐγνωμοσύνη γιὰ πολλὲς ἀκόμα δεκαετίες, γιὰ μακρότατο καιρὸ, γιὰ πάντα».

Θὰ ἀπλωνόμασταν πολὺ ἂν παραθέταμε κ' ἄλλες γνώμες, ὅπως π. χ. ὅσα βαθυστόχαστα γράφει ὁ διευθυντὴς τῆς Ἑθνικῆς Βιβλιοθήκης κ. Ε. Φωτιάδης, πού διαπιστώνει πὼς, ἐπειδὴ ὁ Βερίτης ἔχει ὡς ἀφετηρία ἓνα δέο ν, γι' αὐτὸ «προέκυψεν ἔργον ἀνθεκτικὸν εἰς τὸν χρόνον: ἔργον σπανίας συγκράσεως λογοτέχνου καὶ κριτικοῦ».

Λογοτέχνης καὶ κριτικὸς ἦταν ἀληθινὰ τόσο πολὺπλευρος ὁ Γ. Βερίτης! Πεζογράφος καὶ κριτικὸς καὶ δοκιμογράφος, πού ἀνεβάσει, μορφώνει καὶ πείθει. Ὁ σχετικὸς τόμος ἀπὸ τὰ ἅπαντά του, ὅπως παρατηρεῖ ὁ κ. Σῶτος Χονδρόπουλος, τὸ βεβαιώνει.

Ἔτσι τὸν βλέπουν κ' ὄλοι ὅσους ἀναφέραμε πῶς ἀνω, σὰν πεζογράφο μὲ οὐσία καὶ μὲ στοχασμὸ καθαρῶτατο καὶ ὑγιέστατο, καὶ, ὅπως σημειώνει ἡ Ε. Καριτά, σὲ πολλὰ σημεῖα μὲ χιούμορ πηγαῖο.

Μ' ὅλα αὐτὰ δὲν ἔχομε σκοπὸ νὰ πείσουμε κανέναν καὶ πολὺ λιγώτερο τοὺς ἀναγνώστες τῶν «Ἀκτίνων» γιὰ τὴ σημασία τοῦ Γ. Βερίτη. Γιὰ μᾶς ὄλους ὁ Βερίτης ζῆ καὶ σὰν ποιητὴς καὶ σὰν πεζογράφος καὶ σὰν ἀγωνιστής. Εἶναι ὁμως εὐκαιρία νὰ ξανασκεφτοῦμε ἀκόμη μιὰ φορά, πὼς τὸ περιεχόμενον καὶ τὸ βάθος δὲν εἶναι στοιχεῖα ἀμελητέα στὴν τέχνη. Ἡ μορφὴ δὲν ἀναπληρῶνει τὸ περιεχόμενον κ' ὅποιαδήποτε ἐξωτερικὴ ἐπιτυχία εἶναι μιὰ παροδικὴ μόδα:

Was glänzt, ist für den Augenblick geboren;

Das Echte bleibt der Nachwelt unverloren.

(Faust στίχ. 73-74)

Καὶ περιεχόμενον δὲν μπορεῖ νὰ βρεθῇ ἄλλοῦ, παρὰ μόνο μέσα στὸν ἐσωτερικὸ θησαυρὸ τοῦ καθενός. Κι' ὁ θησαυρὸς τοῦ Γ. Βερίτη ἦταν ἀγαθὸς θησαυρὸς. Τὸ διεπίστωσαν ὅσοι τὸν ἐγνώρισαν ἀκούραστον ἀγωνιστὴ τοῦ Χριστοῦ (κι' ὅσοι

ἀπ' τοὺς προαναφερομένους τὸν εἶχαν γνωρίσει ἀπὸ κοντά δὲν παραλείπουν νὰ τὸ ἀναφέρουν), ἀγωνιστὴ, ποὺ ζοῦσε μέσα στὴν ἀτμόσφαιρα τῆς πίστεως καὶ τῆς λυτρώσεως.

«Ὅλα τὰ δόγματα ποὺ ἐκπροσωποῦν τὸ λυτρωτικὸν ἔργον τοῦ Χριστοῦ δὲν τὰ ἐδιδάχθη, δὲν τὰ ἀντίκρισε δηλ. ὡς γνῶσιν, τὰ ἔζησε εἰς ἓνα μυστικισμόν, εἰς ἓν πνευματικὸν βάθος... Δὲν εἶχεν ἄλλους δραματισμοὺς παρὰ τὰ σχήματα τῆς βασιλείας τοῦ Χριστοῦ... Δὲν ἐδονεῖτο ἢ ποιητικὴ του ψυχῆ, παρὰ μόνον ἀπὸ τὴν φλόγα τῆς πίστεως εἰς τὴν Χριστιανικὴν Ἀλήθειαν. Αἱ συλλήψεις του, τὰ ποιήματά του ἦσαν χριστοκεντρικαὶ ἐνατενίσεις» παρατηρεῖ ὁ γνωστός διὰ τὸ βάθος τῆς σκέψεως μητροπολίτης Σάμου κ. Εἰρηναῖος.

Ὁ ποιητὴς τοῦ «Κοινωνικοῦ» ἦταν ἄνθρωπος γεμᾶτος εἰλικρίνεια καὶ χωρὶς προσποίησης, ποὺ ζοῦσε ἔντονα τὴν πίστι του, τὴν ἀγάπη πρὸς τὸ λυτρωτὴ του καὶ τὸ δράμα τῆς βασιλείας του. Ἦταν ὁ προσευχόμενος ποιητὴς, ὁ γεμᾶτος ἀπὸ τὸν Ἀνανεωτὴ καὶ Παρηγορητὴ, ἀπὸ τὸ Πνεῦμα τῆς ζωῆς, ποὺ εἶναι πάντα νέο γιατί εἶναι αἰώνιο.

Ἴδου λοιπὸν τὸ μυστικὸ τῆς ἐπιβιώσεως τοῦ Γ. Βερίτη, τὸ μυστικὸ τῆς ἐπιβιώσεως τοῦ καλλιτέχνη.

Χωρὶς τὸ πραγματικὸ αὐτὸ περιεχόμενον, χωρὶς αὐτὸ τὸ βαθὺ καὶ γνήσιο βίωμα, κάθε μίμησι, κάθε προσπάθεια εἶναι καταδικασμένη· χωρὶς αὐτὸ ὁ καλλιτέχνης γίνεται «χαλκὸς ἠχῶν ἢ κύμβαλον ἀλαλάζον».

Σ. ΚΥΡΗΝΑΙΟΣ

ΦΛΟΓΑΣ ΜΑΧΑΙΡΑ ΚΡΑΤΩ

«Προῶς εἰμι...

Σὰν Ἀπριλιοῦ αὔρα σὲ δάση ἡσυχασμένα,

σὰν μενεξένιο χοῦμα δειλινοῦ

καθὼς προβάλλουν τ' ἄστρα ἓνα—ἓνα.

Σὰν τοὺς ἀγροὺς τοὺς ἠρεμοὺς τῶν ἀγαθῶν ποιμένων.

Σὰν ψίθυρος,

σὰν μόλις ἀκουστὸ «εὐχαριστῶ»,

χειλέων ἀπ' τὸν πόνο σφραγισμένων.

«Προῶς εἰμι...

Σὰν σιγαλὸ θροῖσμα φύλλων σ' ἔαρος γαλήνη.

Σὰν θαλπωρὴ στὸ παιρικὸ

ποὺ χέρι ἀπαλὸ

μὲ τῆς στοργῆς τὸ βάλαμο

τῆς ἀσωτείας τὲς πληγὲς προᾶνει.

Σὰν μακρονοῦ σημάντρον ἀντίλαλος, κεῖ ποὺ ὁ ἥλιος πάει νὰ δύσει

Σὰν μιὰ φωνὴ ἀπόμακρη

πρὶν τὸ λυκόφως σβύσει.

«Προῶς εἰμι...

Σὰν τὲς σιγμὲς στὸ Ὄρος, ἐκεῖ, τὰ χρόνια κεῖνα.

Σὰν τῶν σταχυῶν τὲς θάλασσεσ, τοὺς κάμπους μὲ τὰ κοῖνα.

Σὰν ροακιοῦ κελάρυσμα, σὰν τοῦ ἄμμου τὸ βλέμμα. . .

Κι' ὁμως

μιᾶς φλόγας μάχαιρα κρατῶ

προτοβαμμένη στὸ δικό Μου τὸ αἶμα.

ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΜΠΟΛΕΤΣΗΣ

Η ΑΠΟΣΤΟΛΗ ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ

Στις 9 Μαΐου, ημέρα της γεννήσεώς του πριν από 75 χρόνια, ετιμήθηκε σὲ ὅλο τὸν κόσμο ὁ μεγάλος ἰσπανὸς φιλόσοφος τοῦ πολιτισμοῦ Ortega Y Gasset, ποὺ πέθανε τὸ 1955. Τὸ ἀπόσπασμα ποὺ ἀκολουθεῖ, ἀπὸ τὸ μεγάλο ἔργο του «Ἡ ἀποστολὴ τοῦ Πανεπιστημίου» (1946), εἶναι ἰδιαίτερα ἐπίκαιρο, καθὼς μεταφέρει τὶς ἀπόψεις ἐνὸς ἐγκυροτάτου ἀναλυτῆ τῶν συγχρόνων κοινωνικῶν προβλημάτων στὸ ζωτικώτατο θέμα: Ἡ παιδεία στὸν τεχνοκρατικὸ μας πολιτισμὸ. (1)

Τὸ πρῶτο βῆμα γιὰ κάθε μεταρρύθμιση στὴν ἀνωτάτη Ἑκπαίδευση εἶναι ἡ γνήσια ἀντίληψη τῆς ἀποστολῆς τοῦ Πανεπιστημίου. Ὅποιος νεωτερισμὸς στὶς πανεπιστημιακὲς ἐγκαταστάσεις κ' ὅποια προσπάθεια βελτιώσεως τῶν μέσων καὶ τῶν δυνατοτήτων τοῦ Πανεπιστημίου εἶναι κόπος χαμένος, ἂν δὲν θελήσουμε νὰ ἐπανεξετάσουμε μὲ πρακτικὸ πνεῦμα, ἐντιμότητα καὶ ἀποφασιστικότητα τὸ πρόβλημα τῆς ἀποστολῆς του.

Ἡ ἀκαδημαϊκὴ μόρφωση, ποὺ προσφέρει σήμερα τὸ Πανεπιστήμιο στὸ ἀτελείωτο πλῆθος τῶν νεαρῶν τροφίμων του, ἔχει τὶς ἀκόλουθες δύο κύριες κατευθύνσεις:

α) Προετοιμασία γιὰ ἓνα ἀνώτερο ἐπάγγελμα.

β) Ἐπιστημονικὴ ἔρευνα καὶ κατάρτιση τῶν αὐριανῶν στελεχῶν τῆς προόδου στοὺς ποικίλους κλάδους τῆς ἐπιστήμης.

Τὸ Πανεπιστήμιο ἔτσι καταρτίζει γιатρούς, φαρμακοποιούς, δικηγόρους, δικαστὰς, οικονομολόγους, διοικητικὸς ὑπαλλήλους, καθηγητὰς τῶν θεωρητικῶν ἢ πρακτικῶν κλάδων κ.λ.π., καὶ καλλιεργεῖ καὶ τὴν ἴδια τὴν ἔρευνα, ἐνῶ στοὺς χώρους του συντελεῖται μαζὶ καὶ ἡ καθοδήγηση τῶν νεωτέρων στὴν ἐρευνητικὴ ἐπιστημονικὴ ἐργασία.

Τὸ Πανεπιστήμιο, λοιπόν, συνενώνει στοὺς κόλπους του τὴν ἐπαγγελματικὴ κατάρτιση μὲ τὴν ἐπιστημονικὴ ἔρευνα. Καὶ ἐδῶ ἀκριβῶς ἔχει θέση μιὰ πρῶτη ἀπορία: πῶς συμπορεύονται αὐτὲς οἱ ἀνάμοι-

ες μεταξύ τους ἐπιδιώξεις; Γιατὶ δὲν ὑπάρχει καμμία ἀμφιβολία γιὰ τὸ ὅτι ἓνας δικηγόρος, ἓνας δικαστὴς ἢ γιατρός, ἓνας φαρμακοποιὸς ἢ ἓνας καθηγητὴς τῆς ἱστορίας ἢ τῶν κλασσικῶν γλωσσῶν εἶναι κάτι διαφορετικὸ ἀπὸ ἓνα νομικὸ, φυσιολόγο, βιοχημικὸ ἢ γλωσσολόγο. Οἱ πρῶτοι ἀσκοῦν πρακτικὰ ἐπαγγέλματα, οἱ δεῦτεροι δημιουργοῦν ἐπιστημονικὲς ἐπιδόσεις.

Ἀπὸ τὴν ἄλλη ὁμως πλευρὰ ἡ ἀνθρώπινη κοινωνία χρειάζεται πάντα πολλοὺς γιатρούς, φαρμακοποιούς, ἐκπαιδευτικὸς κ.λ.π., ἐνῶ οἱ ἀνάγκες τῆς σὲ «καθαροῦς» ἐπιστήμονας εἶναι μᾶλλον περιορισμένες. Καὶ ἀκριβῶς αὐτὸ τὸ γεγονός δημιουργεῖ τὸ ἐρώτημα: ἐπαγγελματικὴ κατάρτιση γιὰ τοὺς πολλοὺς καὶ ἐπιστημονικὴ σταδιοδρομία γιὰ τοὺς πῶ λίγους, μὲ τοὺς ἴδιους ὄρους, κάτω ἀπὸ τὴν ἴδια μορφωτικὴν στέγη, δηλαδὴ τὸ σημερινὸ μας Πανεπιστήμιο;

Ὅσοσο ὑπάρχει ἓνα σοβαρώτερο ἐρώτημα: Ἐνα ἀνώτατο πνευματικὸ ἴδρυμα

(1) Βλέπε σχετικὰ: Ἰ. Ζαούση: «Προβλήματα τῶν εὐρωπαϊκῶν πανεπιστημίων», «Ἀκτῖνες» 1956, σελ. 60 - 66. — Δ. Πυργιότη: «Μπροστὰ στὶς νέες ἐπιστημονικὲς κατακτήσεις», «Ἀκτῖνες», Μάρτιος 1958. — F. Weinhandl: «Τί εἶναι πολιτισμὸς», «Ἀκτῖνες», Μάρτιος 1958, ἰδιαίτερα καὶ σελ. 101 - 102.

Γιὰ τὸν φιλόσοφο γενικά: Κ. Δ. Γεωργούλη: «Ὁ ἰσπανὸς φιλόσοφος O.Y.G.», εἰς: «Ἀπόψεις ἀπὸ τὴν Φιλοσοφίαν τῆς ἐποχῆς μας», Ἀθῆναι (Σιδερός) 1956, σελ. 69 - 92. — A. Hübscher: «J. O. Y. Gasset», εἰς: «Denker Unserer Zeit», I, München (Piper) 1956, σελ. 97 - 104.

δὲν εἶναι τίποτε περισσότερο ἀπὸ τὴν ἐπαγγελματικὴ ἐκπαίδευση καὶ τὴν ἐπιστημονικὴ ἔρευνα; Δὲν εἶναι δυστυχῶς δύσκολη ὑπόθεση ἢ διαπίστωση πὺς ὅ,τι προσφέρεται σὴ μ ε ρ α ἀπὸ τὸ Πανεπιστήμιο δὲν εἶναι παρὰ τὸ κ α τ ἄ λ ο ι π ο ἔ ν ο ς εὐρύτερου καὶ σημαντικώτερου σκοποῦ, πὺ ἐκφράζεται καλύτερα μὲ τὴν ἔννοια «Παιδεία».

Μία ἀναδρομὴ στὸν Μεσαίωνα, στὴν ἐποχὴ δηλαδὴ πὺ τὸ Πανεπιστήμιο γεννήθηκε, μᾶς δείχνει πόσο αὐτὸς ὁ σκοπὸς, πὺ ὑπολείμματά του μόνο διατηρεῖ τὸ σημερινό, ἀποτελοῦσε ἀποκλειστικὰ καὶ ἰδιαίτερα τὴν ἴδια τὴν ὑπόστασή του.

Τὸ Πανεπιστήμιο τοῦ Μεσαίωνος (Universitas) δὲν ἀσχεῖ ἐρευνητικὴ ἐργασία (χωρὶς μὲ αὐτὸ νὰ ἐννοηθῇ ὅτι στοὺς Μέσους χρόνους δὲν ἔχουμε ἔρευνα). Πολλὸ λιγώτερο ἀκόμη ἀποστολή του εἶναι ἢ ἐπαγγελματικὴ κατάρτιση τῶν τροφίμων του. Ὅλα τότε ἀποβλέπουν στὴ γενικὴ μόρφωση, εἶναι «Παιδεία». Καὶ αὐτὴν ἀκριβῶς καλλιεργοῦν ἢ θεολογία, ἢ φιλοσοφία, οἱ «ἐπιστήμες» (Artes) γενικὰ.

Ὅ,τι τώρα χαρακτηρίζουμε ἐμεῖς σήμερα «γενικὴ μόρφωση» πολὺ λίγη σχέση ἔχει μὲ τὸ μεσαιωνικὸ ἐκεῖνο ἰδανικό. Καὶ δὲν ἦταν αὐτὸ μὲ κανένα τρόπο «διακοσμητικὸ» γιὰ τὸ πνεῦμα στοιχεῖο, οὔτε ἀκόμη τὸ μεσαιωνικὸ Πανεπιστήμιο γινόνταν ποτὲ σχολὴ χαρακτήρων. Ἀντίθετα «γενικὴ μόρφωση» ἐσήμαινε: Σῦστημα ἰδεῶν γιὰ τὸν κόσμον καὶ γιὰ τὸν ἄνθρωπον, πὺ ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνον τοῦ καιροῦ θεωροῦσε καὶ ὠνόμαζε πνευματικὸ μόχθον του καὶ πὺ ἦταν ταυτόχρονα τὸ ἀπόθεμά του σὲ ἀρχές κατευθυντήριες πραγματικὰ γιὰ τὴν ὑπαρξή του.

Ἡ ζωὴ μπορεῖ πραγματικὰ νὰ εἶναι ἓνα χάος, ἓνας δάσος πὺ φουντώνει σὲ ἀγριάδα, ἓνας λαβύρινθος ὅπου ὁ ἄνθρωπος χάνεται. Σ' αὐτὸ ἀκριβῶς τὸ αἶσθημα τοῦ ἀνθρώπου, πὺς παραδέρνει καὶ χάνεται, ἀπαντᾷ τὸ πνεῦμα του μὲ τὴν προσπάθεια νὰ βρῇ μονοπάτια καὶ δρόμους, δηλ. καθαρὸς καὶ γερὰ θεμελιωμένες ἰδέες, γιὰ τὸ σῦμπαν πρῶτα, πὺ περιβάλλει τὸν ἄνθρωπον, καὶ θετικὲς ἀρχές γιὰ τὴν ζωὴν

του, σὲ γνήσια ἀναφορὰ πρὸς τὴν ὑπαρξὴ καὶ τὸν κόσμον.

Τὸ σύνολο αὐτῶν τῶν ἰδεῶν, τὸ ἐκάστοτε σῦστημά τους, ὅ,τι δηλαδὴ ἀξιώτερα ἀνθρώπινο, εἶναι ἢ Παιδεία καὶ ὁ Πολιτισμὸς (Kultur), στὴν ἀληθινώτερη ἔννοια τῶν λέξεων.

Εἶναι λοιπὸν ἢ γενικὴ μόρφωση (ἢ Παιδεία) κάθε ἄλλο παρὰ πνευματικὸ διακοσμητικὸ στοιχεῖο. Εἶναι ὅ,τι σώζει τελικὰ τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τὸ ναυάγιο τῆς ζωῆς, ἐκεῖνον πὺ τοῦ δίνει τὴν δυνατότητα νὰ ζῇ, χωρὶς ἢ ζωὴ του νὰ καταντᾷ μὴ χωρὶς νόημα τραγωδία ἢ ἓνας βαθμιαῖος ἐξευτελισμὸς.

Ἡ Παιδεία εἶναι ἀκόμη τὸ ζωτικὸ σῦστημα τῶν ἰδεῶν κάθε καιροῦ. Δὲν ἔχει καμμία σημασία ἂν αὐτὲς οἱ ἰδέες δὲν ἔχουν, σὸ μεγαλύτερον μέρος ἢ καὶ καθόλου, ἐπιστημονικὸ χαρακτήρα. Ἡ παιδεία δὲν εἶναι συνώνυμο τῆς ἐπιστήμης. Εἶναι χαρακτηριστικὸ τοῦ δικοῦ μας καιροῦ, πὺς ἢ σύγχρονη ἀκριβῶς παιδεία μας ὀφείλει ἓνα μεγάλο μέρος τοῦ περιεχομένου τῆς στὴν ἐπιστῆμη τῆς ἐποχῆς τῆς. Σὲ ἄλλες ὅμως παλαιότερες μορφές τῆς αὐτὸ δὲν συνέβαινε, καὶ δὲν εἶναι καὶ καθόλου βέβαιο πὺς καὶ στὴν δική μας θὰ μείνῃ ὁ χαρακτήρας αὐτὸς σταθερὸς ἢ τὸ λιγώτερον στὴν ἴδια, τὴν σημερινὴ ἔκταση.

★

Σὲ σύγκριση μὲ τὸ μεσαιωνικὸ, τὸ Πανεπιστήμιο τῆς ἐποχῆς μας ἔχει ὀργανώσει σὲ ὑψιστὸ βαθμὸ τὴν ἐπαγγελματικὴν μόρφωση, πὺ τότε προσφερόταν μόνο σὲ στοιχεῖα. Παράλληλα ἔχει προωθήσει τὴν ἐρευνητικὴ δραστηριότητα, ἐγκατέλειψε ὅμως τελείως σχεδὸν τὴν μετάδοσιν «παιδείας».

Αὐτὸ στάθηκε, χωρὶς ἄλλο, ἓνα βαρῦτατο σφάλμα, πὺ ἀπὸ τίς μοιραῖες συνέπειές του ὑποφέρει σήμερα δολόκληρη ἢ Ἐυρώπη μας. Μὲ τὴν «ἀπαιδευσιά» του ὁ σημερινὸς μέσος ἄνθρωπος βροῖσεται ἀπίθανα πὺ πίσω ἀπὸ τὴν ἐποχὴ του, ἂν συγκριθῇ μάλιστα μὲ τὰ μέτρα τῶν φλεγόντων, μοναδικὰ σοβαρῶν προβλημάτων καὶ τοῦ γενικοῦ ἐπιπέδου τῆς. Ἐνας τέτοιος σύγχρονος «βάρβαρος» εἶναι πρῶτα ἀπ'

ὄλα ὁ «ειδικός», ὁ πλούσιος σὲ πολυτοίκι-
λες γνώσεις τοῦ κλάδου του, ἀλλ' ὅμως
«ἀπαίδευτος», ὁ μηχανικός π. χ., ὁ γιατρός,
ὁ δικηγόρος ἢ φυσικός, ὁ τελειότατα ἀλλὰ
φυχρὰ ἐπιστημονικὰ μορφωμένος.

Ἄν ἐξετάσῃ κανεὶς ἐμπεριστατωμένα
τὸ πρόβλημα, φθάνει τελικὰ στὸ συμπέρα-
σμα πὼς ἡ ἐνοχὴ τοῦ Πανεπιστημίου στὸ
σημεῖο αὐτὸ δὲν ἀντισταθμίζεται μὲ τὴν
ἀναμιφισθήτητα ἀξιοθαύμαστη, τὴν με-
γαλοδύναμη πρόοδο, πού χάρις σ' αὐτὸ
ἐσημείωσε ἡ ἐπιστῆμη. Εἶναι σήμερα ἀ-
ληθινὰ τὸ μεγαλύτερο ἀπὸ τὰ ἀνθρώπινα
θαύματα, ὅμως πάνω ἀπὸ αὐτὴν βρίσκεται,
ἀνεκτίμητα σπουδαιότερο θαῦμα, ἡ ἀνθρώ-
πινη ζωὴ, καὶ ἡ ἐπιστῆμη μόνο μέσῳ αὐ-
τῆς καὶ γιὰ χάρις τῆς μπορεῖ νὰ ὑπάξῃ.
Γι' αὐτὸ καὶ ὁποιοδήποτε ἔγκλημα σὲ βάρ-
ος τῶν θεμελιακῶν ἀρχῶν τῆς ζωῆς, δὲν
εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπανορθωθῇ μὲ καμμία
ἐπιστημονικὴ ἐπιτυχία.

Ἡ εἰδίκευση καὶ ἡ ἐπαγγελματικὴ μο-
νομέρεια, πού δὲν ἀπέκτησαν μέχρι σή-
μερα ἓνα ἰσοδύναμο ἀντιστάθμισμα, διέ-
σπασαν τὸν σημερινὸ ἄνθρωπο, ἔτσι πού
νὰ μὴ μπορῇ νὰ σταθῇ σὲ ὕψος ἀντάξιο
τῶν θετικῶν στοιχείων τῆς σύγχρονης ζω-
ῆς, οὔτε νὰ εἶναι ὁ πραγματικὸς ρυθμι-
στὴς τῶν ἀποδεσμευμένων, ὄχι μόνο ὕλ-
κων, δυνάμεων, ὅπως ἔχει καὶ συμφέρον
καὶ χρεός.

★

Ἦστερα ἀπὸ ὄλα αὐτὰ εἶναι ἀνάγκη τὸ
Πανεπιστήμιον νὰ καλλιερῆσῃ καὶ πάλιν
«Πολιτισμὸ» καὶ «Παιδείαν». Αὐτὸ σημαί-
νει νὰ γίνῃ ὁ φορέας τῶν ζωντανῶν ἰδεῶν
πού καὶ ἡ δικὴ μας ἐποχὴ διαθέτει. Αὐτὸ
εἶναι τὸ βασικότερον χρεός του καὶ αὐτὸ
πρέπει, πρὶν καὶ περισσότερον ἀπὸ ὅ,τι ἄλ-
λο, νὰ δικαιώσῃ καὶ σήμερα τὴν πνευμα-
τικὴν του ὑπόστασιν. Καὶ δὲν μπορεῖ νὰ
γίνῃ ἀλλοιῶς, παρὰ νὰ προστεθῇ στὶς ἄλ-
λές βαρύτερες ὑποχρεώσεις του καὶ αὐτὸ
τὸ βαρυνήσαντο, ἐπιτακτικώτατον χρεός,
ἂν πρόκειται μαζί μὲ τὸν πολιτισμὸν μας
γενικὰ νὰ ἐπιβιώσῃ καὶ αὐτὸ.

Μὲ ἓνα τέτοιο δεδομένον, ὀλόκληρον τὸ
ἀκαδημαϊκὸν διδασκτικὸν ἔργον πρέπει νὰ

διαρθρωθῇ στὶς ἐπόμενες τρεῖς πανεπιστη-
μακῆς λειτουργίες:

α) Μετάδοσις καὶ καλλιέργεια παιδεί-
ας (πολιτισμοῦ, Kultur).

β) Ἐπαγγελματικὴ κατάρτισις.

γ) Ἐπιστημονικὴ ἔρευνα καὶ ἐτοιμα-
σία τῆς νέας ἐπιστημονικῆς γενεᾶς.

Μὲ τὸ πρόγραμμα μόνον, δόθηκε ὅμως
πραγματικὰ ἡ ἀπάντησις στὸ πρόβλημα
τῆς ἀποστολῆς τοῦ σημερινοῦ Πανεπιστη-
μίου; Μένει χωρὶς ἄλλο περισσότερον ὄξυ
τὸ ἐρώτημα, πὼς θὰ γίνῃ πραγματικότης
μιά τέτοια ἀποστολὴ στὸ σύγχρονον ἀκρι-
βῶς Πανεπιστήμιον. Γιατί, κι' ἂν ἀκόμη
περιορισθῇ, ὅπως σήμερα, στὴν ἐπαγγέλ-
ματικὴν μόνον κατάρτισιν καὶ στὴν ἔρευνα,
πάλιν ἡ πανεπιστημακὴ ἐργασία βρίσκεται
μπροστὰ σ' ἓνα ἀπίστευτον ὄγκον ἐπιστημο-
νικοῦ ὕλικου. Εἶναι πρᾶγμα ἀδύνατον ὁ ση-
μερινὸς μέσος σπουδαστὴς νὰ ἐγκλωπθῇ
ἔστω κι' ἓνα μέρος περιορισμένον ὄλον
ὅσα τὸ Πανεπιστήμιον θὰ εἶχε νὰ τοῦ
προσφέρῃ.

Δυστυχῶς ἡ ἀνθησις τοῦ διδασκτικοῦ ἔρ-
γου τοῦ Πανεπιστημίου φαίνεται νὰ συνδέ-
εται περισσότερον μὲ τὸ πλῆθος τῶν γνώ-
σεων, πού πρέπει νὰ γίνοντι κτῆμα τῶν
ὑποψηφίων ἐπιστημῶν. Καὶ μάλιστα τό-
σο περισσότερον, ὅσο αὐτὲς ξεπερνοῦν τὰ
ὅρια τῆς ἀνθρωπίνης ἰκανότητος γιὰ τὴν
μάθησιν! Σήμερα ὅμως πῶς πολὺ ἀπὸ κά-
θε ἄλλῃ ἐποχῇ ἡ ὑπεραύξησις αὐτῆ τῶν
μορφωτικῶν, τῶν πολιτιστικῶν καὶ τεχνι-
κῶν ἀγαθῶν ἀπειλεῖ νὰ ὀδηγήσῃ τὴν ἀν-
θρωπότητα σὲ δεινὴν καταστροφὴν μᾶλλον,
καθὼς ἀπὸ γενεὰ σὲ γενεὰ ὁ ἔλεγχος καὶ
ἡ κατάκτησις τους γίνονται δυσκολώτερον,
περίπου ἀδύνατον ἔργον.

Σὲ πολλὰς περιπτώσεις τὸ Πανεπιστή-
μιον μοιάζει κώλας σάν μιὰ «ζουγκλα» εἰ-
δικῶν κλάδων σπουδῶν. Ἄν στοὺς κλάδους
αὐτοὺς προστεθῇ, σάν ἔ ν α ς ἂ κ ὀ μ η,
ἡ μετάδοσις τῆς «κουλτοῦρας», τῆς «παι-
δείας» - πού παραπάνω ἐκρίναμε τὴν πῶ
ἀναγκαίαν, τὴν βασικώτερον κυριολεκτικὰ
λειτουργίαν του - τὸ ἀδιέξοδον τότε θὰ γίνῃ
ὀριστικώτερον καὶ χωρὶς προπαντὸς τὴν
ἐλπίδα νὰ ἀνοίξῃ, ἀπὸ τὸν σημερινὸν φόρτον,

ὁ δρίζων τῶν νέων, πού κυριώτατα αὐτὸς θὰ ἔπρεπε νὰ μὲνη ἐντελῶς διαυγής.

Δὲν ὑπάρχει στὸ σημεῖο αὐτὸ ἄλλη διέξοδος παρὰ ἡ υἰοθέτηση τοῦ οικονομικοῦ κανόνος, πού σὲ ἀνάλογες περιστάσεις ἐπιβάλλει τὸν περιορισμὸ τῆς παραγωγῆς. Νὰ περιορίσουμε, λοιπόν, καὶ ἐδῶ τὴν «ὑπερκαλλιέργεια», τὴν ἀπειριόστη «βλάστηση», πού φράζει καὶ μεταβάλλει σὲ σκοτεινὸ ἀδιέξοδο καὶ σὲ «ζούγκλα εἰδικότητων» τὸ σημερινὸ Πανεπιστήμιον. Καὶ αὐτὸ εἶναι τὸ πρῶτιστο χρέος: νὰ γίνῃ ἀπαραίτητα «φῶς», νὰ ἐλευθερωθοῦν οἱ δρίζοντες!

Ἡ ἴδια ὅμως ἀρχή, πού ἡ οικονομικὴ πολιτικὴ μᾶς ἐδάνεισε, ἐπιβάλλει ὄχι μόνο τὴν φειδῶ στὰ ποσὰ τῆς διδακτικῆς ὕλης, ἀλλὰ καὶ τὴν προσαρμογὴ σὲ μία καινούργια ἀρχή, πού ἀπαιτεῖ στὴν διάθροση τῆς πανεπιστημιακῆς διδασκαλίας, ὅπως καὶ σ' ὅλη τὴν πανεπιστημιακὴ λειτουργία, β ἄ σ η ν ἄ γ ἰ ν η ὁ σ π ο υ δ α σ τ ῆ ς, ὄχι τὸ διδακτικὸ ὕλικὸ ἢ ὁ καθηγητὴς σὰν φορεῦς τοῦ.

Σὰν θεσμὸς καὶ λειτουργία τὸ Πανεπιστήμιον πρέπει νὰ εἶναι ἡ ἀπεικόνιση τοῦ φοιτητικοῦ «εἶναι», πού οἱ κύριες διαστάσεις του προσδιορίζονται:

α) Ἀπὸ τὸ τί ὁ φοιτητὴς πραγματικὰ εἶναι, δηλ. ὑπαρξὴ περιορισμένης κατὰ κανόνα ἀφομοιωτικῆς ἱκανότητος,

β) Τί ἐκεῖνος χρειάζεται ἀπὸ γνώσεις καὶ κάθε εἶδος κατάρτιση γιὰ νὰ κἀνῃ δυνατὴ τὴν ζωὴ του.

Ἡ ἐποχὴ μας γενικὰ ἄλλοστε καὶ ἡ σύγχρονη ἀντίληψη γιὰ τὸ διδακτικὸ ἔργο σὲ ὅλο τὸν κόσμον, ὀδηγοῦν ἐπιτακτικώτερα πιά στὸ νὰ γίνῃ ὁ διδασκόμενος πάλι τὸ κέντρο κάθε ἐκπαιδευτικῆς λειτουργίας. Καὶ τοῦ Πανεπιστημίου ἡ ὑπόσταση, περιοσώτερο μάλιστα, εἶναι ἀνάγκη νὰ στηρικθῆ στὸ ἐξῆς ὄχι τόσο στὸν καθηγητὴ πού διδάσκει ὅσο στὸν σπουδαστὴ πού διδασκεται. Τὸ συστατικὸ πανεπιστημιακὸ μόνιο, θὰ λέγαμε, πρέπει νὰ γίνῃ καὶ νὰ μείνῃ ὁ φοιτητὴς, καὶ μάλιστα ὄχι σὰν πνευματικὴ ὑπαρξὴ μόνον, ἀλλὰ καὶ σὰν μονάδα ὕλική.

Εἶναι τελείως παράλογο νὰ ἐννοοῦμε - ὅ-

πως γίνεται σήμερα - τὸ Πανεπιστήμιον σὰν τὸν καθηγητικὸ οἶκο, ὅπου οἱ φοιτηταὶ γίνονται δεκτοὶ ἀπὸ τοὺς καθηγητὰς, ὅσο καὶ ὅπως ἀπὸ αὐτοὺς ἐξαρτᾶται. Τὸ ἀντίθετο εἶναι ὀρθόν: Κύριοι τοῦ οἴκου εἶναι σὲ πρῶτο βαθμὸ οἱ σπουδασταὶ μὲ τὶς ἀνάγκες τους. Τὸ διδακτικὸ προσωπικὸν ἔχει τὴν ξεχωριστὴ βέβαια θέση του, στὰ πλαίσια ὅμως πάντοτε τοῦ γενικοῦ πανεπιστημιακοῦ ὀργανισμοῦ καὶ τῆς γνήσιας ἀποστολῆς του. (2)

Ὁ νέος προσανατολισμὸς τοῦ Πανεπιστημίου δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ λάβῃ ἀκόμη σὰν βάση τὸν μέσο τύπο τοῦ φοιτητοῦ. Αὐτὸν πρέπει νὰ θεωρήσῃ σὰν τὸν κεντρικὸ σπόνδυλο καὶ τὴν ἀφετηρία γιὰ τὸ διδακτικὸ ἔργο καὶ τὴν μετάδοσιν τῆς ἐπιστημονικῆς ὕλης, πού θὰ εἶναι ἀνάλογη βασικά μὲ τὸ τί εἶναι σὲ θέση ὁ μέσος σπουδαστὴς νὰ δεχθῆ καὶ νὰ ἀξιοποιήσῃ. Περιοσώτερο γιὰ εἰδικῆς περιπτώσεις καὶ ἡ τάση γιὰ τὸ ἀνέβασμα τοῦ γενικοῦ ἐπιπέδου φυσικά δὲν θὰ λείψουν. Μία τέτοια ὅμως, μετριοπαθὴς καὶ ρεαλιστικὴ, πρέπει νὰ γίνῃ ἡ πρώτη καὶ κύρια ἀσχολία τοῦ ἀλλοιῶς διαρκῶς καὶ περισσώτερο κινδυνεύοντος ὑπερτροφικοῦ μας Πανεπιστημίου.

Φυσικά πρέπει τώρα νὰ δοθῆ μία ἀπάντηση καὶ στὸ πῶς θὰ καθορισθῆ τὸ ἐπιστημονικὸ ὕλικὸ καὶ ἡ ποσότης τῶν γνώσεων, πού πρέπει ν' ἀποτελέσῃ τὸν πυρῆνα καὶ τὰ ἐλάχιστα ὅρια τῆς ἐπιστημονικῆς λειτουργίας τοῦ Πανεπιστημίου.

Δύο κριτήρια θὰ καθορίσουν ἐδῶ τὸν ἀναγκαῖο περιορισμὸ τοῦ σημερινοῦ ἀφύσικου ὄγκου τοῦ γνωστικοῦ ὕλικου:

1) Θὰ διατηρηθῆ μόνον ἐκεῖνο, γιὰ τὸ ὁποῖο δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ γίνῃ δεκτὸ πῶς

(2) Θὰ ἦταν εὐτύχημα νὰ λείψῃ τὸ γοηροσώτερο καὶ ἡ ταυτόσημη μὲ προκατάληψη κρίση, πῶς τὴν πανεπιστημιακὴ πειθαρχία συγκατοῦν καὶ ἐλέγχουν ἀποκλειστικά οἱ καθηγηταί, μὲ ὅλο ἐκεῖνο τὸ σῶμα τῶν ἐπιστατῶν καὶ ἐπιμελητῶν, πού τείνει γι' αὐτὸν τὸν σκοπὸ νὰ μεταβληθῆ σὲ ἀστυνομικὴ κουστωδία. Ἡ πειθαρχία στὸν ἀληθινὸ ναὸ τοῦ πνεύματος πρέπει νὰ εἶναι ὑπόθεση κυρίως τοῦ φοιτητικοῦ σώματος, πού γι' αὐτὸ καὶ εἶναι κατάλληλα ὀργανωμένον νὰ προστατεύῃ τὴν εὐταξία, νὰ συντηρῇ τὶς ἐθιμικῆς παραδόσεις καὶ νὰ αἰσθάνεται σὰν σύνολο συνυπεύθυνον γιὰ τὴν ἐσωτερικὴ πειθαρχία.

εἶναι χωρίς ἄλλο ἀναγκαῖο στήν ζωὴ τοῦ σημερινοῦ σπουδαστοῦ, δηλ. τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου. Ἡ ζωὴ στήν πραγματικὴ της μορφή καὶ ἀξία, μαζί μὲ τις ἀναφαίρετες ἀνάγκες καὶ ὑποχρεώσεις της, εἶναι ἀκριβῶς τὸ δεδομένο ἀπὸ τὸ ὁποῖο θὰ ξεκινήσῃ ὁ πρῶτος αὐτὸς διαχωρισμὸς ἀναγκαίου καὶ μὴ στήν πανεπιστημιακὴ διδασκαλία.

2) Ὅτι καὶ πάλι ἔχει κριθῆ ὡς βασικὸ κ' ἀναγκαῖο, ὡς τὸ κεφάλαιο τῆς ἐπιστημονικῆς καταρτίσεως, πρέπει καὶ πάλι νὰ ὑποβληθῇ σ' ἓνα ἔλεγχο, ὥσπου νὰ μείνῃ μόνο ἐκεῖνο πὸν ὁ σπουδαστὴς εἶναι σὲ θέση, πραγματικὰ δλοκληρωμένα, νὰ κατακτήσῃ καὶ ν' ἀξιοποιήσῃ. Γιατὶ μὲ μόνο τὸν ὄρο τοῦ «ἀναγκαίου» τοῦ ἐπιστημονικοῦ ὕλικου δὲν ἔχουμε βέβαια τὴν λύση πὸν μᾶς χρειάζεται. Καὶ πάλι τὸ ἐπιστημονικὸ ὕλικὸ ὑπερβαίνει τὸ γνωστικὸ δυναμικὸ τοῦ σημερινοῦ σπουδαστοῦ καὶ θὰ ἦταν οὐτοπικὸ νὰ ἐπιμένουμε στεῖρα στήν ἀναγκαιότητά του καὶ μόνο. Πραγματικὴ μόρφωση ὅμως μπορεῖ νὰ καταστῆ μόνο ὅ,τι εἶναι δυνατό ἀληθινὰ γὰ κατακτηθῆ γνωστικά. Καὶ στὸ σημεῖο αὐτὸ ἀκριβῶς ἔχει τὴ θέση του τὸ νὰ θέλουμε μὲ ἀκαμπτη ἐπιμονὴ νὰ καθορίσουμε τὸν ὀρίζοντα ἀπὸ τὸ ἀδιέξοδο τοῦ ἐπιζήμιου ὄγκου τῶν πανεπιστημιακῶν γνώσεων, γιὰ λογαριασμὸ τῆς «Παιδείας».

★

Διατυπώνοντας συμπερασματικὰ αὐτὲς τὶς ἀρχές, καταλήγουμε στὶς ἑξῆς κατευθυντήριες προτάσεις:

α) Τὴν ὑπόστασι τοῦ Πανεπιστημίου καθορίζει κατὰ πρότιστο λόγο ἡ ἀκαδημαϊκὴ διδασκαλία, τὴν ὁποία καλεῖται νὰ ἀφομοιώσῃ ὁ μέσος τύπος τοῦ σημερινοῦ σπουδαστοῦ, δηλαδή τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου.

β) Ἀπὸ τὸν μέσο αὐτὸ σύγχρονο σπουδαστὴ τὸ Πανεπιστήμιον ἐπιδιώκει νὰ δια-

μορφώσῃ, πρὶν ἀπὸ κάθε ἄλλο, τὸν τύπο τοῦ «μορφωμένου» ἀνθρώπου, πὸν θὰ εἶναι σὲ θέση νὰ ἐξαρθῆ στὸ πραγματικὸ ἐπίπεδο καὶ τὶς ἀνώτερες ἀξίες τοῦ καιροῦ του. Γι' αὐτὸ καὶ τὸ πρῶτο καὶ κύριο ἔργο τοῦ Πανεπιστημίου ὀφείλει νὰ εἶναι ἐκεῖνο, πὸν ἀποτελεῖ τὴν ἀκαδημαϊκὴ διδασκαλία στοὺς βασικοὺς πολιτιστικοὺς κλάδους, αὐτοὺς πὸν καλλιεργοῦν τὴν «Παίδεια».

γ) Τὸν μέσο σύγχρονο σπουδαστὴ τὸ Πανεπιστήμιον ἔχει ἀκόμη ἀποστολὴ νὰ καταρτίσῃ σὲ ἰκανὸ εἰδικευμένο ἐπιστήμωνα. Γι' αὐτὸ καὶ δὲν θὰ τοῦ προσφέρῃ μόνο «γενικὴ μόρφωση» (Κουλτούρα), ἀλλὰ καὶ πέρα ἀπὸ αὐτὴν, μὲ τὶς πρὸ σύγχρονες, θετικῆς, εἰδικῆς καὶ ἀποδοτικῆς μεθόδους, θὰ τοῦ δώσῃ τὶς διδακτικῆς ἢ ἐργαστηριακῆς δυνατότητες γιὰ νὰ γίνῃ ἓνας ἰκανὸς π.χ. γιατρός, ἓνας καλὸς δικαστὴς ἢ καθηγητὴς τῶν φυσικομαθηματικῶν ἢ φιλολογικῶν κ.λ.π. μαθημάτων.

Τὸ Πανεπιστήμιον τέλος ἔχει τὸ γενικώτερο χρέος, ὡς ἀνώτατο πνευματικὸ ἴδρυμα, νὰ μετέχῃ στὴ ζωὴ τῆς ἐποχῆς του καὶ νὰ παίρῃ θέσιν στὰ μεγάλα προβλήματα τοῦ καιροῦ του, καὶ μάλιστα ἀπὸ τὴν δικὴ του σκοπιὰ τῆς κουλτούρας, τῶν εἰδικῶν κλάδων καὶ τῆς ἐπιστήμης πὸν καλλιεργεῖ γενικὰ.

Μὲ μία τέτοια κατεύθυνση τὸ Πανεπιστήμιον δὲν θὰ εἶναι μόνο ἓνα φοιτητικὸ ἴδρυμα, ἓνα συγκρότημα χωρισμένο ἀπὸ τὴν ἄλλη ζωὴ. Ἀντίθετα, μὲ τὴν θέσιν του μέσα στὴ ζωὴ τοῦ καιροῦ του, κοντὰ στὶς ἀνάγκες καὶ τὶς ἀγωνίες τοῦ λαοῦ του, θὰ εἶναι μία ἀνώτερη πνευματικὴ, δημιουργικὴ δύναμις στήν ὑπηρεσία τοῦ συνόλου. Ἔτσι μόνο τὸ Πανεπιστήμιον θὰ ξαναγίνῃ ὅ,τι ἦταν στήν καλύτερη ἐποχὴ τῆς ἀρχῆς του: ἓνα ἀληθινὰ δημιουργικὸ στοιχεῖο τῆς Εὐρωπαϊκῆς ἱστορίας.

(Ἀπόδοσις Α. Μενάκη) JOSÉ ORTÉGA Y GASSET

ΕΝΑΣ ΑΡΧΑΙΟΣ ΥΜΝΟΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΣΩΜΑ

Τὸ ἐνδιαφέρον καὶ ὁ θαυμασμὸς πρὸς τὸ ἀνθρώπινον σῶμα δὲν εἶναι προῖόν τῶν νεωτέρων χρόνων — μόνον ἡ λατρεία πρὸς τὸ σῶμα εἶναι νεωτέρα ἀνακάλυψις. Ἄλλ' οὔτε πάλιν μόνον ἡ ἀρχαία Ἑλλάς ἔχει νὰ μᾶς παρουσιάσῃ ὕμνους καὶ ἐγκώμια πρὸς τὸ καλλιτέχνημα τῆς δημιουργίας. Τὸ σπουδαῖον εἶναι ὅτι κατὰ τοὺς μέσους χρόνους, ὅποτε ἐδόθη τεραστία προτεραιότης εἰς τὸ πνεῦμα, δὲν ἔλειψαν σχετικαὶ μελέται καὶ ἐκδηλώσεις. Οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, οἱ μεγάλοι αὐτοὶ ἀνθρωπισταί, ἔθεσαν καὶ ἐπὶ τοῦ σημείου αὐτοῦ τὰ πράγματα εἰς τὴν θέσιν των. Ἐκτὸς ἀπὸ τὸν Γρηγόριον Νύσσης καὶ τὸν Νεμέσιον, οἱ ὁποῖοι ἔγραψαν εἰδικὰς πραγματείας «περὶ κατασκευῆς ἀνθρώπου» καὶ «περὶ φύσεως ἀνθρώπου» (1), ἓνας ἄλλος ποῦ ἠσχολήθη μὲ τὸ θέμα εἶναι ὁ Θεοδώρητος Κύρου. Δὲν εἶναι παράδοξον, ὅτι μεταξὺ τῶν θεολογικῶν ἔργων του ὑπάρχει καὶ μία ὁμιλία περὶ «τῆς τοῦ ἀνθρώπου πείρου σώματος κατασκευῆς» (2). Σκοπὸς τῆς ὁμιλίας αὐτῆς εἶναι νὰ παρουσιάσῃ τὴν θείαν πρόνοιαν, ἡ ὁποία ἐκδηλοῦται εἰς τὴν θαυμαστὴν σκοπιμότητα τοῦ ἀνθρώπινου ὀργανισμοῦ. Δὲν ὁμιλεῖ μὲ γενικότητα, ἀλλ' ἐξετάζει ἀνατομικῶς καὶ φυσιολογικῶς τὰ κυριώτερα ὄργανα. Μὲ πολλὴν ἐπιστημονικὴν ἀκρίβειαν ὁ Ἑλληνοσύρος αὐτὸς ἐπίσκοπος τοῦ Ε' αἰῶνος μᾶς δίδει ἓνα ὠραῖον μάθημα περὶ ἀνθρώπινου σώματος, ἀπὸ τοῦ ἀμβωνος.

Καὶ ἐν πρώτοις ἐξετάζει τὸ στόμα. Ὁμοιάζει, λέγει, μὲ μουσικὸν ὄργανον, ἀποτελούμενον ἀπὸ χαλκίνοὺς καλάμους (αὐλοὺς) καὶ ἐκφυσόμενον ὑπὸ ἀσκῶν καὶ κινούμενον ὑπὸ τῶν δακτύλων τοῦ τεχνίτου, ὥστε νὰ ἐξάγῃ ἑναρμόνιον ἤχον. Μὲ τὴν

παρομοίωσιν αὐτὴν, παρατηρεῖ ὁ ρήτωρ, δὲν ἔπεται ὅτι ἡ φύσις ἐδιδάχθη ἀπὸ τὴν τέχνην, ἀλλ' ἡ τέχνη ἀπὸ τὴν φύσιν, τὸ ἡχητικὸν αὐτὸ μηχανήμα. «Ἀρχέτυπον γὰρ τῆς τέχνης ἡ φύσις, ἰνδαλμα δὲ τῆς φύσεως ἡ τέχνη». Καὶ ἰδοὺ ὁ μηχανισμὸς: «ὑπόκειται μὲν ὁ πνεύμων δίκην ἀσκοῦ, ἀποθλίβουσι δὲ αὐτόν, οὐ πόδες ἀνθρώπου, ἀλλ' οἱ περιεκείμενοι τῷ θώρακι μύες, συστέλλοντες αὐτόν καὶ διαστέλλοντες. Ἀνατέμπει δὲ οὗτος διὰ τῆς τραχείας ἀρτηρίας τὸ πνεῦμα (=ἀέρα), τὸ δὲ συνωθούμενον, ἀνοίγει μὲν τὴν ἐπιγλωττίδα, φέρεται δὲ διὰ τοῦ φάρυγγος ἐπὶ τὸ στόμα».

Εἰς τὴν κοιλότητα τοῦ στόματος θαυμάζομεν ἀπ' ἐνὸς μὲν τὰ δόντια, ποῦ σχηματίζουσι τὰς φωνητικὰς ὁπὰς, ὅπως οἱ αὐλοὶ τοῦ ὄργανου, καὶ ἀπ' ἑτέρου τὴν γλώσσαν, ἡ ὁποία τρέχει καὶ γλυστρᾷ ἄνω καὶ κάτω. Εἰς αὐτὴν τὴν ἀέναον κίνησιν τὴν βοηθεῖ ὁ ὑποκείμενος ἀδήν, ὡσὰν μία πηγὴ ποῦ ἀναβλύζει ὑγρασίαν. Αὐτὴ ἡ ὑγρότης τοῦ σιέλου τὴν διευκολύνει πολὺ εἰς τὰς κινήσεις της καὶ τὴν λειαίνει. Μὲ αὐτὴν τὴν συνεργασίαν τῆς γλώσσης καὶ τῶν ὀδόντων καὶ μὲ τὴν ρυθμικὴν ἀναπνοὴν καὶ μὲ τὴν κίνησιν τῶν χειλέων δημιουργεῖται ἡ ἔναρθρος φωνὴ καὶ «γίνεται ὄχημα τοῦ λόγου τὸ ἐνδοθεν ἐκφερόμενον πνεῦμα».

Καὶ συμπεραίνει ὁ Θεοδώρητος: Ἐπὶ αὐτὸ τὸ θαυμασίον ὄργανον ἐπωφελήθη ὁ τεχνίτης, διὰ νὰ κατασκευάσῃ αὐλοὺς καὶ λύρας καὶ κιθάρας. «Καὶ ἀντὶ μὲν τῶν ὀδόντων διέτεινε τὰς χορδὰς, ἀντὶ δὲ τῶν χειλέων ἐνέθηκε τὸν χαλκόν». Ἀντὶ τῆς γλώσσης τὸ πλῆκτρον, ὅλα δὲ αὐτὰ τὰ ρυθμίζει ὁ κυβερνήτης λόγος.

Ἐκ παραλλήλου βλέπομεν πῶς ὁ πνεῦμα διὰ τῆς ἀναπνοῆς τοῦ καθαροῦ ἀέρος δροοῖζει τὸν ὀργανισμὸν καὶ μετριάζει τὴν θερμότητα, ἡ ὁποία ἀναπτύσσεται

(1) Βλ. «Ἀκτίνες» 1955, σ. 402, 1956, σ. 248.

(2) Migne P. G. τόμος 83, στ. 588 ἐξ.

εἰς τὴν καρδίαν, ἐνῶ διὰ τῆς ἐκπνοῆς ἀποβάλλει ὅ,τι περιττὸν καὶ ἄχρηστον. Καὶ συγκεκριμένως: Ὁ πνεύμων διὰ μὲν τῆς τραχείας ἀρτηρίας δέχεται ἔξωθεν τὸν καθαρὸν ἀέρα, διὰ δὲ τῆς λείας (=πνευμονικῆς φλεβός) τὸν παρατέμπει εἰς τὴν ἀριστερὰν κοιλίαν τῆς καρδίας, ὅπου ἔχει αὐτὴ τὴν ἔκφυσιν. Παρατέμπων δὲ ὁ πνεύμων τὸν καθαρὸν ἀέρα, προσλαβάνει ἀντ' αὐτοῦ τὸ προῖον τῆς καύσεως, καὶ τοῦτο ὡς περιττὸν ὠθεῖ πρὸς τὰ ἔξω διὰ τῆς τραχείας ἀρτηρίας, καὶ γίνεται τὸ περιττὸν καὶ ἄχρηστον, ὅταν θέλῃ ὁ νοῦς, ὄχημα τοῦ ἐνάρθρου λόγου. Τοιοῦτοτρόπως «τὸ ὡς βλαβερὸν ὑπὸ τῆς καρδίας ἐκφορούμενον καὶ ὑπὸ τοῦ πνεύμονος ὠθούμενον, τῆς ἐνάρθρου φωνῆς γίνεται συνεργόν», κατὰ τὴν εὐφυᾶ ἐριμνησίαν τοῦ Θεοδώρου.

Ἄς ἔλθωμεν τώρα εἰς τὸ κυκλοφορικὸν καὶ τὸ πεπτικὸν σύστημα, διὰ νὰ θαυμάσωμεν τὴν ἰδίαν ἀκριβολόγον διατύπωσιν. Ἡ κ α ρ δ ί α, ἐπειδὴ ἀποτελεῖ ἓνα «κυριώτατον μῦρον» καὶ ἔχει θέσιν ἡγεμονικὴν εἰς τὸ σῶμα, εἶναι περιφραγμένη ἀπὸ παντοῦ, ὡς ἄλλος βασιλεὺς, μὲ ἰσχυρὸν θώρακα. Ἐπειδὴ δὲ διηνεκῶς κινεῖται (ὡς πηγὴ τῶν ἀρτηριῶν), κάτωθεν ἀπ' αὐτὴν ἔστρωσεν ὁ Πλάστης, ὡσάν μαλακὸν στρώμα, «τὸ σπογγοειδὲς καὶ πολύπορον καὶ ἀρτηριῶδες τοῦ πνεύμονος σῶμα». Ἄνωθεν δὲ κατεσκεύασε τὸ κωνοειδὲς αὐτῆς ἰσχυρὸν καὶ τὴν περιέβαλε μὲ χιτῶνα ὑμενώδη, στεγανὸν ὅμως καὶ ἰσχυρὸν. Ἡ καρδία ἔλκει τὸ αἷμα, «οἷον διὰ τινος ὀλοῦ τῆς κοίλης φλεβός», ἀπὸ τὸ ἦπαρ.

Ἡ ἀνατομία συνεχίζεται ἀδελφωμένη μὲ τὴν φυσιολογίαν:

Θαυμαστὴ εἶναι καὶ ἡ λειτουργία τῆς π ε ψ ε ω ς κατὰ τὸν Θεοδώρητον. Ἡ γαστήρ ἔλκει διὰ τοῦ στομάχου τὴν ὑπὸ τῶν ὀδόντων τεμνομένην καὶ λεπτυομένην τροφήν· ἔλκουσα δὲ πρῶτον μὲν τὴν κρατεῖ καὶ τὴν κάμνει χυλὸν καὶ τὴν μεταβάλλει καὶ τὴν ἀφομοιώνει. Ἐπειτα δὲ ἀφοῦ τὴν χωνεύσῃ καλά, τὴν ἀποκρίνει «δικαίως» καὶ τὴν παραχωρεῖ εἰς τὸ ἦπαρ διὰ νὰ διηθήσῃ καὶ νὰ ἔλξῃ ὅ,τι καθαρὸν, τὸ δὲ περιττὸν τὸ ἀπωθεῖ καὶ τὸ παρατέμπει εἰς τὰ

ἔντερα χρησιμοποιοῦσα ὡς συνεργὸν τὴν προωστικὴν δύναμιν. Οὕτω πῶς τὸ ἦπαρ, ἀφοῦ δεχθῆ τὸ καθαρὸν μέρος τῆς τροφῆς, δὲν ἀρκεῖται εἰς τὴν γενομένην κάθαρσιν καὶ τὸν διαχωρισμὸν, ἀλλὰ πάλιν διὰ τινῶν ἡθμῶν τὴν διαιρεῖ καὶ τὴν καθαρίζει.

Τὴν καθαρισμένην καὶ ἀφωμοιωμένην τροφήν, ἡ ὁποία ἔγινε πλέον αἷμα, τὴν παραλαμβάνει ἡ κοίλη φλέψ καὶ τὴν παραδίδει εἰς τὴν καρδίαν, διὰ νὰ θρέψῃ ὅλον τὸ σῶμα. Εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ ὁ Θεοδώρητος κάμνει μίαν ὥραϊαν παρατήρησιν ἐπὶ τῆς ἀρχιτεκτονικῆς τῶν φ λ ε β ὠ ν. Ὁμοιάζουσι, λέγει, μὲ ὀλοκοὺς καὶ ὄχετους καὶ ἀποτελοῦν ἓνα ὀλόκληρον ἀρδευτικὸν δίκτυον. Διὰ τοῦτο ἔχουν λεπτὸν καὶ χαλαρὸν τὸν χιτῶνα, ὥστε εὐκόλα νὰ μεταδίδουν τὸ αἷμα εἰς τὰ μέλη, ἐνῶ αἱ ἀρτηρίαι ἔχουν ὄχι μόνον στεγανούς, ἀλλὰ καὶ διπλοὺς χιτῶνας, διότι εἶναι ἀγγεῖα τοῦ ἀέρος, ὁ ὁποῖος ἐκρέει εὐκόλως - αὐτὸ ἐπίστευον τότε.

Καὶ διατὶ αἱ φλέβες εἶναι κοντὰ εἰς τὰς ἀρτηρίας; Ἴδου μία ἀπάντησις σοφὴ διὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην: ἵνα διὰ τῆς κινήσεως τοῦ θερμοῦ ἀέρος τὸ αἷμα νυττόμενον διατρέχῃ παντοῦ καὶ μὴ προκαλῆται πῆξις λόγῳ στάσεως. Ἐνεκα τούτου εἰς μερικὰ μέρη ἐνέφρυσεν αὐτὰς ὁ Πλάστης ἀνασταμάξυτων διὰ μικροτάτων πόρων (ἀναστομώσεις, ὅπως λέγονται σήμερον). Μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν καὶ τὸ αἷμα μεταλαμβάνει ἀέρος, ὁ ὁποῖος τὸ ὠθεῖ καὶ τὸ βιάζει νὰ κινῆται, ἀλλὰ καὶ ὁ ἀήρ παίρνει κάποιαν ὑγρασίαν, ἡ ὁποία δὲν τὸν ἀφίνει νὰ ξηραίνεται.

Καὶ τὸ συμπέρασμα: Ποῖος πλούσιος νοικοκύρης ἐπινοεῖ τόσους ὑδραγωγούς, ἀφθόνους κρουνοὺς καὶ κρήνας καὶ ληνοὺς, ὅπως ὁ δημιουργὸς τῶν ὄλων κατεσκεύασε τὴν λογικὴν αὐτὴν οἰκίαν, μὲ ὅλον τὸ σύστημα τῶν ἀγγείων; Ποῖος δὲ ἀρχιτέκτων ἐμηχανεύθη νὰ δροσίῃ τὰς οἰκίας μὲ τὰς πνοὰς τοῦ ζεφύρου, μὲ κατάλληλα κουφόματα, ὅπως ὁ ἀριστοτέχνης Θεός, ὁ ὁποῖος ἐκανόνισεν, ὥστε νὰ ἐξέρχεται τὸ καπνώδες καὶ ἐκ τῆς καύσεως προερχόμενον ἀέριον καὶ νὰ εἰσρῆ τὸ καθαρὸν καὶ νὰ κατανέμεται εἰς ὅλας τὰς ἀρτηρίας; Ὅλα αὐ-

τὰ τὰ ὑδρευτικά καὶ ἑξαεριστικά καὶ ἀρδευτικά συστήματα πολὺ πρὶν ἀπὸ τοὺς μηχανικοὺς τῆς ἐποχῆς μας τὰ ἔχει κατασκευάσει ὁ ἄπειρος Νοῦς.

Τὸ ἐπαγωγικώτατον κήρυγμα συνεχίζεται, συνδυάζον πάντοτε τὴν ἐπιστήμην μετὸ πνεῦμα, τὰ παραδείγματα μετὰ τὰ διδάγματα:

Ἔνα ἀπὸ τὰ χαρακτηριστικώτερα δείγματα τῆς ἰδιαιτέρας προνοίας τοῦ Θεοῦ διὰ τὸν ἄνθρωπον εἶναι καὶ ἡ ὀρθία σ τ ἰ σ ι ς. Καὶ ἐδῶ πολλὰ ἔχει νὰ μᾶς διδάξῃ ἡ ἀνατομία τῶν ποδῶν. Τὸ κάθε σκέλος ἀποτελεῖται ὄχι ἐξ ἑνός, ἀλλ' ἐκ τριῶν κόλων. Οὕτω δημιουργοῦνται τρεῖς ἀρμονίαι. Ἡ μία εἶναι συνηρμισμένη μετὸ ἰσχίον, ἡ ἄλλη μετὰ τὰ γόνατα, ἡ τρίτη μετὸ τοὺς ἀστραγάλους. Καὶ αἱ τρεῖς συσφιγγονται μετὰ ἰσχυρὰ νεῦρα καὶ κινοῦνται μετὰ ἰδιαιτέρας μῆς. Καὶ τὰ δεσμὰ αὐτὰ δὲν εἶναι οὔτε πολὺ χαλαρά, οὔτε πολὺ τεταμένα. Διότι εἰς τὰς περιπτώσεις αὐτὰς ἢ θὰ ἐμπόδιζαν κάθε κίνησιν ἢ θὰ ἔκαμναν τὰς ἀρθρώσεις νὰ διολισθαίνουν. Τώρα ὅμως καὶ βαδίζεις καὶ τρέχεις, ὅταν θέλῃς, καὶ στέκεις καὶ κάθεις. Καὶ ὅλα τὰ ὀστέα εἶναι τυλιγμένα μέσα εἰς τὴν στρωμνὴν τῶν σαρκῶν.

Ἄλλὰ μήπως καὶ ἡ ὀρχίς δὲν εἶναι θαυμαστὴ διὰ τὴν ἀρχιτεκτονικὴν τῆς; Ξεκινᾷ ἀπὸ τὸ ἱερὸν ὀστοῦν καὶ φθάνει μέχρι τοῦ τραχήλου, ὡσάν ἕνας ἰσχυρὸς κίων, ἀποτελούμενος ἀπὸ πολλοὺς σπονδύλους, καὶ βαστάζει τὴν κοιλίαν, τοὺς ὄμους, τὰς χεῖρας, τὸν αἰχένα καὶ τὴν κεφαλὴν. Τὸ χαρακτηριστικώτερον εἶναι τὸ πῶς συγκρατεῖ τὴν κοιλίαν. Ἐπειδὴ ὁ δημιουργὸς δὲν περιέκλεισεν αὐτὴν μετὰ ὀστέα ἐκ τῶν ἔξω, διὰ νὰ ἤμπορῃ εὐκόλα νὰ εὐρύνεται, ὅταν λαμβάνῃ τὰς τροφάς, τὴν κρατεῖ ἐκ τῶν ὀπισθεν ἡ ὀρχίς. Ἀποτελεῖται δὲ ἡ ὀρχίς ἀπὸ ἀρκετὰ ὀστέα, ὥστε νὰ ἤμπορῃ νὰ κάμπτεται εὐκόλα καὶ συγχρόνως νὰ μὴ θραύεται. Τὴν τρέφει δὲ ὁ νοτιαῖος μυελός, πηγὴν ἔχων τὸν ἐγκέφαλον. Ἐάν τώρα φθάσωμεν εἰς τὸν τράχηλον καὶ θεωρήσωμεν τὴν διάπλασίν του, θὰ ἐνθυμηθῶμεν τὰ ὑδραγωγεία, τὰ ὁποῖα ἐκ τῶν κάτω πρὸς τὰ ἄνω εἶναι διάτρητα καὶ ἔ-

χουν πολλὰς τοιαύτας διατρήσεις καὶ μίαν εἰς τὸ μέσον μεγίστην, διὰ τῆς ὁποίας οἱ ἀγωγοὶ μεταφέρουν τὸ ὕδωρ καὶ τὸ διανέμουν εἰς τὰ τέσσαρα σημεῖα τῆς πόλεως. Αὐτὴν τὴν χρησιμότητα ἔχει ὁ λαμῖος διὰ τὸν σῶμα. Ἐχει ἀφ' ἑνὸς μὲν τὸν οἰσοφάγον, ἀφ' ἑτέρου τὴν τραχείαν, καθὼς καὶ τὰς φλέβας καὶ ἀρτηρίας, διὰ τῶν ὁποίων ὁ ἐγκέφαλος δέχεται τὸ αἷμα καὶ τὸν ἀέρα, δηλ. τὸ δξυγονωμένον αἷμα, ὅπως θὰ ἐλέγαμεν σήμερον· τρεφόμενος δὲ καὶ αὐξανόμενος, διὰ τῶν συμπεφυκῶτων ὀστέων, παραπέμπει τὸν νοτιαῖον μυελὸν εἰς τὴν ὀρχίν. Ἐξ αὐτοῦ τρέφονται μὲν ὅλα τὰ ὀστέα, φυτρῶνουν δὲ τὰ νεῦρα, τὰ παχέα καὶ τὰ λεπτά, τὰ πλατέα καὶ τὰ στρογγύλα, διὰ τῶν ὁποίων σφιγγονται αἱ ἀρθρώσεις καὶ οἱ μῆες δέχονται τὴν κινήτικὴν ἐνέργειαν.

Καὶ ἐπειδὴ ἐφθάσαμεν εἰς τὴν κ ε φ α λ ή ν, ἃς τὴν ἴδωμεν ὡσάν μίαν ἀκρόπολιν τῆς πόλεως τοῦ σώματος. Εἰς τὸ ἕτος ὅπου εὐρίσκεται, περιφρουρεῖ, ὡς εἰς ἄλλο ἰσχυρότατον φρούριον, τὸν ἐγκέφαλον. Τὸ κρανίον εἶναι τὸ κράνος τὸ ὁποῖον προφυλάσσει τὸν μέγανον θησαυρόν. Καὶ διὰ νὰ μὴ ἐνοχλήτῃ ὁ μαλακὸς ἐγκέφαλος ἀπὸ τὰ σκληρὰ ὀστέα, εἶναι τυλιγμένος εἰς χιτῶνας, τὰς μήνιγγας. Ἡ μὲν μία λεπτοτάτη καὶ χοριοειδὴς καλουμένη, εἶναι κολλημένη καὶ τὸν συνέχει, ἡ δὲ ἄλλη εἶναι στεγανὴ καὶ ἰσχυρὰ καὶ ἐφάπτεται τοῦ κρανίου. Ἄλλ' ἐπειδὴ ὁ φρούραρχος νοῦς ἐχρειάσθη παρατηρητάς, οἱ ὁποῖοι νὰ βλέπουν καὶ τὰ ἐχθρικά καὶ τὰ φιλικὰ, ἀνέθεσε τὸ ἔργον αὐτὸ ὁ Ποιητῆς εἰς τοὺς δύο φύλακας ὁ φ θ α λ μ ο υ ς. Ἄλλ' ἐπειδὴ καὶ αὐτοὶ ἐχρειάζοντο ἐπάλλξεις καὶ προμαχῶνας καὶ χαρακώματα, τοὺς ἐφάδισσε μετὰς προβολὰς τῶν ὀφρύων. Εἰς αὐτάς, πάλιν, τὰς ἐπάλλξεις, ὡσάν μίαν στέγην διὰ τὰ νερά, ἔβαλε τρίχας λεπτὰς πού κλίνουν πρὸς τὰ ἔξω καὶ συγκρατοῦν τὸν ἰδρωτὰ ἐπὶ τοῦ μετώπου. Ἐπειδὴ δε οἱ φύλακες ἐχρειάζοντο καὶ πανοπλίαν, περιεβλήθησαν μετὰς χιτῶνας τῶν βλεφάρων, καὶ ὡσάν δόρατα καὶ βέλη ἐξέχουν αἱ βλεφαρίδες, χωρὶς νὰ ἔχουν τὴν ἰδίαν κλίσιν μετὰ τὰ φρύδια, διὰ νὰ μὴ γίνωνται ἐχθροὶ ἀντὶ προμάχων· οὔτε εἶναι κατ' εὐθείαν γραμμὴν τεταμένα, διὰ νὰ μὴ προστριβῶνται

μεταξύ των, όταν κλείουν τὰ βλέφαρα, ἀλλὰ κλίνουν ὀλίγον πρὸς τὰ ἔξω, διὰ νὰ ἀπωθοῦν τὴν σκόνην καὶ τὰ έντομα, ὅπως καὶ τὰ στάχνα.

Ἄλλὰ καὶ ἡ ἀνατομία τοῦ ὀφθαλμοῦ εἶναι ἀξία πολλῆς προσοχῆς. Ὁ Θεοδώρητος μᾶς καλεῖ νὰ θαυμάσωμεν τὴν ἐξωτερικὴν ὁμορφίαν του, τὴν λεπτότητα τῆς κόρης, τὴν περιχειμένην Ἴριν, τὸν κερατοειδῆ κύκλον, τὸν ραγοειδῆ χιτῶνα, τὴν κρυσταλλοειδῆ σφαῖραν κάτωθεν αὐτοῦ, τὸ περὶ αὐτὴν διακεχυμένον ὑαλοειδὲς ὑγρὸν, τὸ ἀμφιβλήστροειδὲς περιβόλαιον, τὴν ἀδενώδη ἔδραν, τὸ ἀγγεῖον, πὺν τὸν συνδέει μετὰ τὸν ἐγκέφαλον, τὴν διὰ τῶν ἀκανθῶν ἐκροὴν τοῦ περιττώματος. Ὅλα αὐτὰ μετὰ πόσῃ ἐπιστημονικότητι, ἀλλὰ καὶ γλαφυρότητι! Μετὰ ἀκριβείαν καὶ μετὰ ἀγάπην, μετὰ περισσὸν θαυμασμὸν καὶ σεβασμὸν πρὸς τὸ καλλιτέχνημα τῆς δημιουργίας.

Τὸ θαυμαστότερον ὅμως εἰς τὸν ἄνθρωπον εἶναι ἡ ψυχικὴ του ὑπόστασις. Εἰς αὐτὸ τὸ συμπέρασμα καταλήγει καὶ ὁ Θεοδώρητος εἰς τὸ προϊμιον τῆς ἐπομένης ὁμιλίας του «Ἀπόδειξις ἀπὸ τῶν χειρῶν τῶν ἀνθρωπείων καὶ τῶν ἐφευρεθεισῶν τεχνῶν». Ὅταν στραφῶ, λέγει, εἰς τὸν ἑαυτὸν μου καὶ θεωρήσω τὴν φύσιν μου καὶ ἴδω ἀκριβῶς τὴν λογικὴν δύναμιν τῆς ψυχῆς, τὰς ἐπιστήμας, τῶν ὁποίων εἶναι δεκτικὴ, τὰς τέχνας, μετὰ τὰς ὁποίας ἐγένετο τὴν ζωὴν καὶ τὴν κάμνει γλυκύτεραν, τὸ πλῆθος τῶν λόγων, τοὺς ὁποίους γεννᾷ· πῶς φυλάσσει ὅλους αὐτοὺς σαφῶς· πῶς προφέρει εὐκόλως ὅ,τι θέλει· πῶς διευθύνει τὸ σῶμα καὶ εἰς μὲν τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀναθέτει τὴν διάκρισιν ὄγκων καὶ χρωμάτων, εἰς τὴν γλῶσσαν νὰ κρίνῃ τοὺς χυμούς, εἰς τὴν ῥίνα νὰ εἶναι κριτήριον τῶν ὀσμῶν καὶ τὰ ὄτα τῆς ἀκοῆς, εἰς δὲ τὸ λοιπὸν σῶμα ἐνεχείρισε τὴν δύναμιν τῆς ἀφῆς· καὶ παρέχει εἰς ὅλα αὐτὰ τὴν αἰσθητικὴν ἰκανότητα, λαμβάνει δὲ ἀντιστοίχως ἀπὸ αὐτὰ τὸ αἶσθημα τῆς λύτης ἢ τῆς εὐφρο-

σύνης. Ὅταν σκέπτομαι ὅλα αὐτὰ καὶ βλέπω «τὴν τῶν ἐναντίων τούτων συνδρομὴν εἰς ἑνὸς ζῶου κατασκευὴν καὶ τοῦ θνητοῦ καὶ ἀθανάτου συμφύτιαν καὶ συζυγίαν», νικῶμαι ἀπὸ τὸ θαῦμα αὐτὸ καὶ μὴ δυνάμενος νὰ φθάσω εἰς τὸ τέρμα τῆς θεωρήσεως, τὴν ἤτταν μου ὁμολογῶ καὶ ἀνακηρύττω τὴν νίκην τῆς σοφίας τοῦ Δημιουργοῦ: «Ἐθαυμαστώθῃ ἡ γνώσις σου ἐξ ἐμοῦ».

Μετὰ τοιοῦτον θαυμασμὸν ἐστάθη ὁ Θεοδώρητος, ὅπως καὶ ὅλοι οἱ μεγάλοι Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, ἔμπρὸς εἰς τὸν ἀνθρώπινον οργανισμόν. Ἀκολουθῶν τοὺς μεγάλους Καππαδόκας καὶ τὸν προκατόχον του ρήτορα τῆς Ἀντιοχείας Χρυσόστομον, δὲν ἔλαβε στάσιν περιφρονητικὴν οὔτε ἀδιάφορον ἔμπρὸς εἰς τὸ θαῦμα τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος, ἀλλὰ τὸ ἀντίκρισε μετὰ ἀμέριστον θαυμασμὸν καὶ μετὰ ἔκστασιν ἀληθινὴν προσελάθησε νὰ εἰσδύσῃ εἰς τὸ μυστήριόν του, ἐπιστρατεύων ὅλας τὰς ἀνατομικὰς καὶ ἐπιστημονικὰς γνώσεις τῆς ἐποχῆς του. Καὶ ἂν σκεφθῆ κανεὶς ὅτι ἡ περιγραφή αὐτὴ τοῦ σώματος δὲν ἀποτελεῖ πραγματείαν, ἀλλὰ κήρυγμα ἀπ' ἀμβωνος, τότε δὲν ἔχει παρὰ νὰ μακαρίσῃ τοὺς ἀκροατὰς ἐκείνους τῆς Ἀντιοχείας τοῦ Ε' αἰῶνος, ὅπως ὁ Παπαρρηγόπουλος μακαρίζει τοὺς ἀκροατὰς τῶν λόγων «εἰς τὴν ἑξαήμερον» τοῦ Μεγάλου Βασιλείου. Διότι ἠμπορεῖ νὰ ἦσαν γνωστὰ πολλὰ ἀπὸ τὰ στοιχεῖα αὐτὰ εἰς τοὺς εἰδικούς τῆς ἐποχῆς ἐκείνης· ἀλλὰ τὸ νὰ τὰ συγκεντρώσῃ ἓνας ἱεράρχης, νὰ τὰ ἀφομοιώσῃ, νὰ δώσῃ εἰς αὐτὰ τὴν προσωπικὴν του πνοὴν καὶ πρὸ πάντων νὰ τὰ ἀνεβάσῃ εἰς τὸν ἐκκλησιαστικὸν ἄμβωνα καὶ ἀπὸ ἐκεῖ νὰ τὰ προσφέρῃ εἰς τὰ πλήθη τοῦ λαοῦ, αὐτὸ εἶναι πράγματι κάτι μεγαλειώδες: κάτι διὰ τὸ ὅποιον δικαιοῦται νὰ καυχᾶται ἡ ἱστορία τοῦ ἀνατολικοῦ Χριστιανισμοῦ.

ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΗΣ ΣΤΕΓΗΣ

Ὁ οἰκοδομικὸς ὄργανισμὸς, ὁ ὁποῖος παρατηρεῖται κατὰ τὴν τελευταίαν δεκαετίαν εἰς τὴν περιοχὴν τῆς πρωτευούσης, ἀλλὰ καὶ τὰ λοιπὰ ἀστικά κέντρα καὶ τὴν ὑπαίθρου καὶ αἱ συζητήσεις, παλαιότεραι καὶ πρόσφατοι, περὶ τῆς σκοπιμότητος ἢ μὴ τῆς μειώσεως τῶν ἐπενδύσεων οἰκισμοῦ, (1) ὅταν συμβαδίζουν μετὰ τὰς τεραστίας στεγαστικὰς ἀνάγκας, αἱ ὁποῖαι εἶναι τόσον ἐκδηλοὶ εἰς τοὺς συνοικισμοὺς τῶν Ἀθηνῶν καὶ εἰς πολλὰς περιοχὰς τῆς ὑπαίθρου, δὲν ἐπιτρέπουν εἰς τὸν παρατηρητὴν νὰ σχηματίσῃ σαφῆ ἀντίληψιν περὶ τῆς ἐκτάσεως καὶ τῆς ἐντάσεως τοῦ στεγαστικοῦ προβλήματος εἰς τὴν χώραν μας. Ὡς ἐκ τούτου ἀναγκαῖα καθίσταται ἡ παράθεσις ὀλίγων ἀριθμῶν.

Αἱ στεγαστικαὶ ἀνάγκαι.

Πρόσφατα ἀναλυτικὰ στατιστικὰ δεδομένα, ἐκ τῶν ὁποίων νὰ προκύπτῃ ὀλοκληρωμένη εἰκὼν τῶν οἰκιστικῶν συνθηκῶν τῆς χώρας, δὲν φαίνεται νὰ ὑπάρχουν. (2) Ἀπὸ μελέτας ὅμοις καὶ ἐκτιμήσεις ἀρμοδίων προκύπτουν στοιχεῖα ὡς τὰ ἀκόλουθα:

Αἱ ἐκ τοῦ πολέμου καταστραφεῖσαι τελεῖως τυπικαὶ οἰκοδομαὶ ἀνέρχονται εἰς 500.000 ἦτοι εἰς 30% περίπου τοῦ συνολικοῦ οἰκοδομικοῦ πλοῦτου τῆς χώρας. Τὰς

(1) Βλ. Κ. Βαρθαρέσου: «Ἐκθεσις ἐπὶ τοῦ οικονομικοῦ προβλήματος τῆς Ἑλλάδος», Ἀθῆναι 1952 σ. 241 ἐπ., Π. Χριστοδουλοπούλου: «Ἐθρὸν οἰκοδομικὸν πρόγραμμα καὶ οικονομικὴ ἀνάπτυξις» εἰς «Ἐπιθεώρησιν Οἰκονομικῶν καὶ Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν» 1952, σελ. 84 ἐπ., «Τεχνικὰ Χρονικὰ» τεύχη 94—95) 11.11.55 καὶ 105—106) 1.5.56, Τραπέζης Ἑλλάδος, «Ἡ Ἑλληνικὴ Οἰκονομία κατὰ τὰ ἔτη 1955 καὶ 1956», Ἀθῆναι 1957 σελ. 42 ἐπ.

(2) Βλ. Δελτίον Οἰκον. Πληροφοριῶν ἀριθ. σελ. 5. 174) 23.12.57 σ. 327.

καταστροφὰς τοῦ πολέμου ἤλθον νὰ ἐπαυξήσουν οἱ σεισμοὶ ἀπὸ τοῦ ἔτους 1953 καὶ ἐφεξῆς. Αἱ ἀπώλειαι ἐκ τῶν σεισμῶν μόνον τῶν Ἰονίων Νήσων ἀνῆλθον εἰς 30.000 οἰκοδομὰς. (3)

Οὕτως, ἐνῶ κατὰ τὸ 1939 ἐπὶ πληθυσμοῦ 7.335.000 ὑπῆρχον 1.860.000 κατοικίαι (*) μετὰ 3.750.000 δωμάτια, ἦτοι εἰς χιλίους κατοίκους ἀντεστοίχουν 255 κατοικίαι μετὰ πικνότητα 1,96 προσώπων κατὰ δωμάτιον, κατὰ τὸ 1947, ἐπὶ πληθυσμοῦ 7.480.000 ὑπῆρχον 1.482.000 κατοικίαι μετὰ 2.996.000 δωμάτια, ἦτοι 198 κατοικίαι ἀνὰ χιλίους κατοίκους, μετὰ πικνότητα 2,5 προσώπων κατὰ δωμάτιον. Καὶ κατὰ τὸ τέλος τοῦ 1955, παρὰ τὴν μεσολαβήσανσαν οἰκοδομικὴν ἀνθισιν, ἡ κατάστασις εἶχεν ὡς ἀκολούθως: ἐπὶ πληθυσμοῦ 8.366.000 ὑπῆρχον 1.800.000 κατοικίαι μετὰ 3.725.000 δωμάτια, ἦτοι 215 κατοικίαι ἀνὰ χιλίους κατοίκους, μετὰ πικνότητα 2,25 προσώπων κατὰ δωμάτιον καὶ μετὰ τὴν διαφορὰν ὅτι, ἐνῶ κατὰ τὰ ἔτη 1939 καὶ 1947 ἀνεφερόμεθα εἰς κατοικίαν ὄγκου 280 κ. μ., τὰ στοιχεῖα διὰ τὸ 1955 ἀναφέρονται εἰς κατοικίαν ὄγκου 250 κ. μ. (4)

Μὲ ἄλλα λόγια, συντελεῖα τῶν καταστροφῶν ἀπ' ἐνὸς καὶ τῆς αὐξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ ἀπ' ἑτέρου, ἡ οἰκιστικὴ στάθμη κατὰ τὸ τέλος τοῦ 1955 ὑπελείπετο οὐσιωδῶς τῆς τοῦ 1939. Οὕτω, διὰ νὰ φθάσωμεν τὸ ἐπίπεδον τοῦ 1939, ἀπὸ ἀπόψεως ἀριθμοῦ κατοικιῶν κατὰ χιλιάδα

(3) Βλ. Διευθύνσεως Ἐθνικῶν Λογαριασμῶν, Ἐπιθεώρησιν, «Ἡ ἐξέλιξις τῆς οἰκοδομικῆς δραστηριότητος ἐν Ἑλλάδι κατὰ τὰ ἔτη 1946—1954», Ἀθῆναι 1956, σελ. 15.

(*) Ὁ ὅρος κατοικία ἀναφέρεται εἰς τὸ ἐνιαῖον τῆς χρήσεως.

(4) Β. Ρ. Jenks, The Greek Housing Situation, The USA Operations Mission to Greece, Athens 1957, σ. 3. πίναξ 1.

κατοίκων καὶ πυκνότητος προσώπων κατὰ δωμάτιον, (5) θὰ εἶχομεν ἀνάγκην 323.350 κατοικιῶν ἢ 543.367 δωματίων ἐπὶ πλέον τῶν ὑπαρχόντων.

Καὶ ταῦτα μὲν ὅσον ἀφορᾷ τὰς ἐκ τοῦ πολέμου καὶ τῶν σεισμῶν καταστροφάς. Ὑπάρχουν ὁμως καὶ αἱ τρώγλαι, αἱ ὁποῖαι κατὰ μίαν ἐκτίμησιν (6) ἀνέρχονται εἰς 370.000, δηλ. καλύπτουν τὸ 20% τοῦ ὑφισταμένου ἀριθμοῦ κατοικιῶν, καὶ αἱ ὁποῖαι πρέπει νὰ ἐκλείψουν, ἀντικαθιστώμεναι μὲ ἀνθρωπινωτέρας κατοικίας, προτοῦ ἀρχίσωμεν νὰ ὀμιλῶμεν περὶ οἰκιστικῆς ἐξυγιάνσεως.

Ἔτσι ὁμως τὸ συγκεντρωμένον οἰκιστικόν μας ἔλλειμμα, συνεπεῖα ἀφ' ἑνὸς τῶν καταστροφῶν καὶ ἀφ' ἑτέρου τῆς καθυστερουμένης ἀνοικοδομήσεως, ἀνέρχεται εἰς τὸν καταπληκτικόν, πράγματι, ἀριθμὸν τῶν 700.000 περίπου οἰκιῶν. Ἑπτακόσια χιλιάδες νέαι κατοικίαι πρέπει νὰ κτισθῶν διὰ τὰ φθάσωμεν τὸ οἰκιστικὸν ἐπίπεδον τοῦ 1939 καὶ νὰ ἐξαλείψωμεν τὰς τρώγλας.

Στοιχεῖα ὡς πρὸς τὴν κατανομὴν τῶν ὡς ἄνω ἀναγκῶν κατὰ περιφερείας τῆς χώρας δυστυχῶς ἐλλείπουν. Ἐπίσης δὲν ὑπάρχουν λεπτομερῆ στοιχεῖα ὡς πρὸς τὴν ποιοτικὴν κατάστασιν τῶν ὑπαρχουσῶν κατοικιῶν, δηλαδή κατὰ πόσον πληροῦν ὀρισμένους ὄρους ὑγιεινῆς κλπ.

Πέραν ὁμως τῆς ὡς ἄνω καθυστερουμένης οἰκοδομήσεως ὑφίσταται καὶ τὸ πρόβλημα τῶν τρεχουσῶν ἀναγκῶν. Κατὰ τὴν περίοδον 1950 - 1955 πραγματοποιοῦνται κατὰ μέσον ὄρον 60.355 νέοι γάμοι ἐτησίως. (7) Ἐὰν λάβωμεν ὑπ' ὄψει ὅτι ἡ ἐτη-

σία αὔξησις τοῦ πληθυσμοῦ ἰσοῦται περίπου πρὸς τὰ 2)3 τῶν γεννήσεων ἡμποροῦμεν νὰ ὑπολογίσωμεν ὅτι 40.000 νέα νυμφευόμενα ζεῦγη προστίθενται κατ' ἔτος εἰς τὸν ἀριθμὸν τῶν ὑφισταμένων οἰκογενειῶν, ἐφ' ὅσον περὶ τὰς 20.000 γάμων διαλύονται ἐτησίως συνεπεῖα θανάτου ἢ διαζυγίου. Ἀγνοοῦντες πρὸς στιγμὴν τὸ γεγονός ὅτι διὰ τοῦ θανάτου ἑνὸς ἐκ τῶν συζύγων δὲν παύει κατ' ἀνάγκην ὁ ἐπιζῶν, μετὰ τῶν λοιπῶν τυχόν μελῶν τῆς οἰκογενείας, νὰ ἔχη ἀνάγκην ἰδιαιτέρας κατοικίας, εἶναι δυνατὸν νὰ δεχθῶμεν ὅτι κατ' ἔτος ἀπαιτοῦνται 40.000 νέαι κατοικίαι πρὸς στέγασιν τῶν καθ' ἕκαστον ἔτος ἰδρυομένων νέων οἰκογενειῶν.

Πέραν δὲ τῶν 370.000 τρωγλῶν, αἱ ὁποῖαι πρέπει, κάποτε, νὰ ἀντικατασταθῶν, αἱ ἐκ τοῦ χρόνου προκαλούμεναι φθοραὶ καθιστοῦν ἀναγκαίως ἐπιδιορθώσεις καὶ ἀντικαταστάσεις, αἱ ὁποῖαι, ἐὰν δὲν πραγματοποιηθῶν, αὐξάνουν τὸ ἥδη ὑφιστάμενον οἰκιστικὸν ἔλλειμμα. Οὕτως ὑπελογίσθη (8) ὅτι, πρὸς ἀποφυγὴν χειροτερεύσεως τοῦ οἰκιστικοῦ ἐπιπέδου λόγῳ φθορᾶς, δεόν ὅπως κατ' ἔτος ἀναγείρωνται, εἰς τὴν θέσιν τῶν φθειρομένων, νέαι κατοικίαι ἀντιστοιχοῦσαι εἰς τὸ 1% τοῦ ὑφισταμένου οἰκιστικοῦ πλοῦτου, ἤτοι 18.000 κατοικίαι ἐτησίως.

Οὕτως αἱ τρέχουσαι ἀνάγκαι εἰς οἰκισμὸν, βασιζόμεναι εἰς τὰ δημογραφικὰ δεδομένα τῆς ἐτησίας αὔξεσεως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν οἰκογενειῶν (40.000 κατοικίαι) καὶ τὰ δεδομένα τῆς συνεπεῖα φθορῶν ἀντικαταστάσεως (18.000 κατοικίαι), ἀνέρχονται εἰς ἓνα σύνολον 58.000 κατοικιῶν κατ' ἔτος.

Ἐὰν τώρα ληφθῆ ὑπ' ὄψιν ὅτι ἡ οἰκοδόμησις οἰκιῶν γίνεται κατὰ μέσον ὄρον μὲ τὸν ρυθμὸν τῶν 46.000 κατοικιῶν κατ' ἔτος, προκύπτει ἐτήσιον ἔλλειμμα 12.000 κατοικιῶν, τὸ ὁποῖον προστίθεται εἰς τὸ συγκεντρωμένον οἰκιστικὸν ἔλλειμμα τῶν 700.000, ἐπιδεινωμένης οὕτω συνεχῶς τῆς καταστάσεως.

Τούτων οὕτως ἐχόντων καὶ ἐὰν λάβω-

(5) Εἶναι περιττὸν νὰ σημειωθῆ ὅτι καὶ ἡ μέση πυκνότης τῶν 1,96 προσώπων κατὰ δωμάτιον τοῦ 1939 πολὺ ἀπέχει τοῦ νὰ θεωρηθῆ ὡς ἱκανοποιητικὴ, δεδομένου ὅτι ἡ μέση πυκνότης εἰς τὰς εὐρωπαϊκὰς χώρας δὲν ὑπερβαίνει τὰ 1,13, μὲ τὴν μεγαλύτεραν πυκνότητα εἰς Σουηδίαν (1,42 πρόσωπα κατὰ δωμάτιον) καὶ τὴν χαμηλοτέραν εἰς Ἀγγλίαν (0,72 πρόσ. κατὰ δωμάτιον). Βλ. Β. Ρ. Jenks ἐνθ. ἀν. σ. 5 καὶ ΕΛΚΕΠΑ, «Τὸ πρόβλημα τῆς Ἑλληνικῆς Στέγης, Στατ. στοιχεῖα», Ἀθῆναι 1957 σ. 3.

(6) Β. Ρ. Jenks ἐνθ. ἀν. σ. 4, Βλ. καὶ United Nations, The European Housing Situation, Genéva 1956, σ. 20.

(7) Ἐθν. Στατ. Ἑλληνικῆς, «Στατιστικὴ Ἑ-

πηγηρὶς τῆς Ἑλλάδος», 1956, σ. 36.

(8) Β. Ρ. Jenks ἐνθ. ἀν. σ. 7.

μεν ὡς δεδομένον ὅτι ὁ ρυθμὸς τῆς ἐτησίας αὐξήσεως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν οἰκογενειῶν θὰ παραμείνῃ διὰ τὸ ἐγγὺς μέλλον σταθερός, μὲ μικρὰν μόνον τάσιν αὐξήσεως, τὸ πρόβλημα τίθεται ἤδη ὀξὺ συνιστάμενον ἐκ δύο διακεκριμένων μὲν ἀλλὰ στενῶς συνδεομένων ἐπὶ μέρους προβλημάτων: α) τοῦ βραχυχρονίου προβλήματος τῆς καλύψεως τοῦ ἐτησίου ἐλλείμματος τῶν 12.000 κατοικιῶν καὶ β) τοῦ μακροχρονίου, τῆς βαθμιαίας δηλαδὴ ἀναπληρώσεως τοῦ συγκεντρωμένου ἐλλείμματος τῶν 700.000 κατοικιῶν.

Αἱ ἐπενδύσεις εἰς οἰκισμὸν.

Ἐναντι τῶν ἀναγκῶν τούτων καὶ ἀκριβῶς μὲ ἀφετηρίαν τὰς ἀνάγκας αὐτὰς παρετηρήθη μεταπολεμικῶς ἄνθις τῆς οἰκοδομικῆς δραστηριότητος, τῆς ὁποίας τὰ αἷτια εἶναι πολλὰ καὶ διαφόρου βαθμοῦ σπουδαιότητος.⁽⁹⁾

Ὡς γενικά οἰκονομικά αἷτια δύνανται ἐνδεικτικῶς νὰ ἀναφερθοῦν ἀφ' ἑνὸς ἢ ἑντασις τῶν ἀναγκῶν συνετεία τῶν ὡς ἄνω καταστροφῶν, τῆς αὐξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ, τῆς δημιουργίας νέων οἰκογενειῶν καὶ τῆς διακοπῆς τῶν ἐπενδύσεων κατὰ τὴν πολεμικὴν καὶ τὴν κατοικηθῆν περίοδον καὶ ἀφ' ἑτέρου τὸ γεγονός τῆς αὐξήσεως τοῦ εισοδήματος ἐνὸς τμήματος τοῦ πληθυσμοῦ, τὸ ὁποῖον εἶχεν ὡς συνέπειαν τὴν ἀναζητήσιν ὑπ' αὐτοῦ ἀνετωτέρας ἢ καὶ πολυτελεστέρας διαμονῆς.

Ὡς εἰδικὰ οἰκονομικά αἷτια ἀναφέρονται, μεταξὺ ἄλλων, ἡ ἀσφάλεια, τὴν ὁποίαν παρέχουν εἰς τὸν ἀποταμειντὴν αἱ ἐπενδύσεις οἰκισμοῦ καὶ ἡ ἀποδοτικότης των, ἡ ὁποία, πέραν τοῦ ὅτι ἦτο βεβαία, ἦτο, μέχρι πρό τινος τοῦλάχιστον, μεγαλύτερα ἔναντι ἄλλων τοποθετήσεων, ὡς τῶν τραπεζικῶν καταθέσεων καὶ τῶν μερισμάτων ἀνωνύμων ἐταιρειῶν κλπ. Πέραν δὲ τούτων καὶ ἡ εὐνοϊκὴ φορολογικὴ μεταχειρίσις πρὸς τοὺς ἐπενδύοντας εἰς οἰκισμὸν, ἡ ὁποία ἐξεδηλώθη κυρίως διὰ τοῦ ΚΗ΄ Ψηφίσματος τοῦ 1947 «περὶ παροχῆς διευ-

κολύνσεων διὰ τὴν ὑπὸ τῶν ιδιωτῶν ἀνοικοδόμησιν». Μάλιστα οἱ ὡς ἄνω παράγοντες τῆς ἀσφαλείας, τῆς ἀποδοτικότητος καὶ τῆς εὐνοϊκῆς φορολογικῆς μεταχειρίσεως, ἐν συνδυασμῷ μὲ τὸ γεγονός ὅτι αἱ ἐπενδύσεις οἰκισμοῦ δὲν ἀπαιτοῦν εἰδικὴν πείραν καὶ ἰδιαίτεραν ἐπιχειρηματικὴν ἱκανότητα, συνετέλεσαν ὥστε μεταπολεμικῶς νὰ παρατηρηθῆ καὶ παρ' ἡμῖν εἰς μεγάλην ἔκτασιν τὸ φαινόμενον τῆς ἀνεγέρσεως κατοικιῶν «οὐχὶ πρὸς ἰδιοκατοικησιν, ἀλλὰ πρὸς κερδοφόρον ἐκμετάλλευσιν». (10) Ἐξ οὗ καὶ αἱ πολυῶροφοι οἰκοδομαί.

Συγκεκριμένως κατὰ τὴν περίοδον 1950-56 αἱ ἐπενδύσεις οἰκισμοῦ ἀντεπροσώπευον τὸ 30-40% (38,9% διὰ τὸ 1956) τοῦ συνολικοῦ ὄγκου τῶν ἀκαθάριστων ἐπενδύσεων παγίου κεφαλαίου, (11) ἦτοι τὸ 1956 ἀνήλθον εἰς 4 δισεκατομμύρια δραχμῶν. Τὸ ἀντίστοιχον ποσοστὸν κατὰ τὸ 1956 ἦτο 25% διὰ τὴν Ἰταλίαν, 26% διὰ τὴν Γαλλίαν καὶ 17% διὰ τὴν Δανίαν καὶ Νορβηγίαν. (12)

Τὸ γεγονός τοῦτο ἐνέχει ἰδιαίτερον σημασίαν διὰ τὴν οἰκονομίαν μας, δεδομένου ὅτι παρ' ἡμῖν ἡ συνολικὴ ἀκαθάριστος ἐπένδυσις ἀντιπροσωπεύει μόνον τὸ 15% τοῦ ἀκαθάριστου ἐθνικοῦ προϊόντος, ποσοστὸν τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ τὸ χαμηλότερον τῆς Εὐρώπης θεωρούμενον σχετικῶς. Λαμβανόμενον δὲ ἀπολύτως τὸ ποσοστὸν αὐτὸ καθίσταται πολλαπλασίως χαμηλότερον, δεδομένου ὅτι τὸ κατὰ κεφαλὴν ἐθνικὸν μας εἰσόδημα, πολλῶν δὲ μᾶλλον τὸ συνολικὸν τοιοῦτον, εἶναι πολλαπλασίως χαμηλότερον τῶν περισσοτέρων χωρῶν τῆς Εὐρώπης. (13) Οὕτω, τὸ μέγα μειονέκτημα τῆς οἰκονομίας μας, τὸ ὁποῖον συνίσταται εἰς τὴν χαμηλὴν συνολικὴν ἀκαθάριστον ἐπένδυσιν, ἐπιτείνεται ἐκ τοῦ γεγονότος τῆς μὴ ὀρθολογικῆς συνθέσεως τῶν ἐπεν-

(10) Ἐθνικοὶ Λογαριασμοί, ἔνθ. ἀν. σ. 20.

(11) Τράπεζα Ἑλλάδος, ἔνθ. ἀν. σ. 45.

(12) Τράπεζα Ἑλλάδος, ἔνθ. ἀν. σ. 47.

(13) Τὸ εἰς δολλ. κατὰ κεφαλὴν εἰσόδημα κατὰ τὸ 1956 ἦτο εἰς τὴν Ἑλλάδα 290, τὴν Γαλλίαν 1090, τὴν Ἀγγλίαν 1100, τὴν Ὀλλανδίαν 690, τὴν Ἰταλίαν 450. Βλ. Τράπ. Ἑλλάδος, ἔνθ. ἀν. σ. 29.

(9) Βλ. Ἐθνικοὶ Λογαριασμοί, ἔνθ. ἀν. σελ. 14 ἑπ.

δύσεων, δοθέντος ὅτι τὸ 40% περίπου τούτων καλύπτουν ἐπενδύσεις καταναλωτικά, οἷαι εἶναι αἱ ἐπενδύσεις εἰς οἰκισμὸν καὶ μόνον τὸ 17% ἐπενδύσεις ἀμέσως παραγωγικά, οἷαι εἶναι αἱ ἐπενδύσεις εἰς τὴν γεωργίαν, τὰ μεταλλεῖα καὶ τὴν μεταποίησιν.

Ἄλλὰ καὶ ἡ κατεύθυνσις τῶν ἐπενδύσεων οἰκισμοῦ φαίνεται ὅτι δὲν ὑπῆρξεν ἡ πρέπουσα. Οὕτω, σημαντικὸν τμήμα τούτων κατηρθύνθη εἰς τὴν ἱκανοποίησιν τῶν οἰκιστικῶν ἀναγκῶν ἀνωτέρων εἰσοδηματικῶν τάξεων καὶ μετετράπη εἰς πολυτελεῖς κατασκευάς καὶ δὴ εἰς τοιαύτην ἔκτασιν, ὥστε ὑπολογίζεται ὅτι ἡ προσφορὰ κατοικιῶν ποιότητος ἀνωτέρας τοῦ μέσου ὄρου⁽¹⁴⁾ ὑπερεκάλυψε τὴν ὑφισταμένην ζήτησιν καὶ δὲν ὑφίσταται πλέον πρόβλημα, πλὴν τῆς ἱκανοποιήσεως τῶν κατ' ἔτος δημιουργουμένων νέων ἀναγκῶν τοῦ εἶδους τούτου. Ἐτερον, ἐπίσης σημαντικόν, τμήμα τῶν ἐπενδύσεων οἰκισμοῦ, ἐκπορευόμενον ἀπὸ τὰς τάξεις τῶν μικροαποταμιευτῶν, κατηρθύνθη ἀκριβῶς πρὸς τὴν ἱκανοποίησιν τῆς ἀνάγκης ἰδιοκατοικίσεως τῶν μικροαποταμιευτῶν τούτων καί, ἔλλειψαι οἰασθήποτε ὀργανώσεως ἢ κατευθύνσεως, μετετράπη εἰς τὰ γνωστά «λιτὰ» κατασκευάσματα, τὰ ὁποῖα ἐπλημμύρισαν τὰ προάστια τῆς πρωτευούσης, τοὺς λόφους τῆς Ἀττικῆς καί, εἰς πολλὰ σημεῖα, τὴν ὑπαιθρον. Πλεῖστα τούτων ἔχουν κτισθῆ βάσει προχείρων σχεδίων καὶ ἢ παρέμειναν ἡμιτελῆ ἔλλειψαι χρημάτων ἢ συνεπληρώθησαν βιαστικά με εὐτελεῖ ὑλικά καὶ ἀπὸ τεχνίτας με χαμηλόν, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἐπίπεδον εἰδικεύσεως. Καὶ ταῦτα διὰ τὴν μὴ ἀναφέρωμεν ὅλα ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ἐκτίσθησαν ἐκτὸς σχεδίου πόλεως, «ἐν μιᾷ νυκτί» ὑπὸ τὸν φόβον τῆς κατεδαφίσεως.⁽¹⁵⁾ Μέγα μέρος τῶν «λιτῶν» τούτων κατασκευῶν δὲν πληροῖ οὐδὲ τοὺς στοιχειώδεις ὄρους ὑγιεινῆς καὶ ἀνέσεως. Δεδομένου δὲ ὅτι ἔλλειπον εἰς πολλὰς πε-

ριπτώσεις καὶ ὅλα τὰ ἀναγκαῖα κοινωφελῆ ἔργα, δρόμοι, ὑπόνομοι, ἀλλὰ καὶ ὕδρευσις καὶ φωτισμὸς κλπ.,⁽¹⁶⁾ καὶ ὅτι δὲν τυγχάνουν αὐταὶ οἰασθήποτε συντηρήσεως, λόγω ἔλλειψεως χρημάτων, ἀλλὰ καὶ λόγω ἀγνοίας καὶ ἀμελείας, λογικὸν εἶναι νὰ ἀναμενῆ κανεὶς ὅτι ἐντὸς ὀλίγων ἐτῶν ὅλαι αὐταὶ αἱ κατασκευαὶ θὰ καταστήσονται τρωγλαί.⁽¹⁷⁾ Χαρακτηριστικὸν εἶναι ἐπίσης ὅτι 90% περίπου τοῦ συνόλου τῶν μεταπολεμικῶς κατασκευασθειῶν κατοικιῶν ἀποτελοῦνται ἐξ ἐνὸς ἢ τὸ πολὺ δύο δωματίων.⁽¹⁸⁾ Οὕτως, ὁ ἀριθμὸς τῶν κατοικιῶν τῶν ἀποτελουμένων ἐξ ἐνὸς μόνον δωματίου ἄνευ κουζίνας ἀνέρχεται εἰς 630.000. Μὲ ἄλλα λόγια τὸ ἐν τρίτον τοῦ συνόλου τῶν ἑλληνικῶν οικογενειῶν διαβιοῦν εἰς κατοικίας τοῦ ἐνὸς δωματίου.⁽¹⁹⁾

**

Ἀπὸ τὰς διαπιστώσεις αὐτάς, τοῦ ὑψηλοῦ ποσοστοῦ τῶν καταναλωτικῶν ἐπενδύσεων ἐν σχέσει πρὸς τὰς παραγωγικάς καὶ τῆς κατευθύνσεως τοῦ μεγαλυτέρου μέρους τούτου ἀπ' ἐνὸς πρὸς πολυτελεῖς κατοικίας, με τὴν γνωστὴν χαμηλὴν κοινωνικὴν τῶν χρησιμότητα, καὶ ἀπ' ἑτέρου πρὸς προχείρους λαϊκὰς κατοικίας ὑποκειμένας εἰς ταχεῖαν φθοράν, ἐπήγαγεν ἢ ἀποψις⁽²⁰⁾ ὅτι ἡ ἀνάγκη τῆς στεγασεως πρέπει νὰ ἀναμενῆ, διὰ τὴν ἐπαρκῆ ἱκανοποίησιν τῆς, μέχρι τῆς συμπληρώσεως τῆς οικονομικῆς ἀναπτύξεως τῆς χώρας, ὁπότε καὶ ἡ ἱκανοποίησις τῶν ἀναγκῶν οἰκισμοῦ θὰ ἐπέλθῃ ὡς φυσικὸν ἐπακόλουθον. Ἄντι, δηλαδή, ὑπεστήριξεν ἐν συνόψει ἡ ἀποψις αὕτη, ἕνα τόσον σημαντικὸν τμήμα τῆς ἤδη χαμηλῆς ἀποταμιεύσεως νὰ κατευθύνεται εἰς καταναλωτικάς ἐπενδύσεις, τῶν ὁποίων μάλιστα ἡ παραγωγικότης εἶναι

(16) Ἐνδείξεις περὶ τῆς ἐν προκειμένῳ καταστάσεως τοῦ συνόλου βλ. εἰς Μ. Π. Γούτοβ: «Στοιχεῖα ἀπὸ τὴν ἔρευνα τῆς περιοχῆς Νέου Κόσμου», εἰς Δελτίον Ἰδρ. Κοιν. Ἀσφαλίσεων, Ὀκτώβριος - Νοέμβριος 1957 σ. 637 ἔπ.

(17) «incipient slums» τὰς χαρακτηρίζει ὁ Β. P. Jenks ἐνθ. ἄν. σ. 11.

(18) Β. P. Jenks ἐνθ. ἄν. σ. 12.

(19) ΕΛΚΕΠΑ, ἐνθ. ἄν. σελ. 2 καὶ United Nations, ἐνθ. ἄν. σ. 20.

(20) Πρὸβλ. Π. Χριστοδουλοπούλου, ἐνθ. ἄν.

(14) Μὲ κριτήρια, πάντοτε, ἀνταποκρινόμενα εἰς τὰς ἑλληνικὰς συνθήκας. Βλ. καὶ Τραπ. Ἑλλάδος, ἐνθ. ἄν., σελ. 46, ὑποσημείωσις.

(15) Βλ. Γ. Β. Μάρκου: «Τὰ ἀθθαίρετα καὶ τὸ σχέδιον πόλεως πρωτευούσης», εἰς «Τεχνικὰ Χρονικά» ἀρ. τ. 135-136) 1.9.1957.

μικρά,⁽²¹⁾ εἶναι προτιμότερον νὰ κατευθύνωμεν ὅσον τὸ δυνατόν περισσοτέρας ἐπενδύσεις εἰς βασικά παραγωγικά ἔργα, τὰ ὁποῖα θὰ αὐξήσουν τὴν παραγωγὴν καὶ τὴν ἀπασχόλησιν καί, ἄρα, τὸ εἰσόδημα. Ἐκ τῶν δημιουργηθησομένων δὲ ἠϋξημένων εισοδημάτων θὰ προκύψουν ἔν καιρῷ καὶ αἱ ἠϋξημένα ἐκεῖναι ἀποταμιεύσεις, τμήμα τῶν ὁποίων θὰ ἡμπορῇ πλέον νὰ κατευθυνθῇ ἀκινδύνως εἰς ἐπενδύσεις οἰκισμοῦ. Ἐπιπροσθέτως δέ, συνεχίζει ἡ ἀτοψις, ἱκανοποιούντες τὰς ἀνάγκας οἰκισμοῦ κατὰ τὴν παροῦσαν φάσιν τῆς ἐξελίξεως τῆς οἰκονομίας μας, θὰ ἐδημιουργούσαμεν δευτερογενῶς ἔντασιν καὶ εἰς ἄλλας ἀνάγκας τοῦ πληθυσμοῦ καὶ ἄρα περαιτέρω αὐξήσιν τῆς καταναλώσεως καὶ συνεπῶς τῶν εἰσαγωγῶν.

Ἡ ἀτοψις αὕτη ὑπῆρξεν ὁ ἀντίλογος τῆς θέσεως⁽²²⁾ ὅτι ἡ βάσει προγράμματος ἀνάπτυξις τῆς οἰκοδομικῆς βιομηχανίας καὶ τῶν οἰκοδομικῶν ἐπιχειρήσεων εἶναι δυνατόν νὰ ἀποτελέσῃ ἀποφασιστικὸν παράγοντα διὰ τὴν ἀντιμετώπισιν τοῦ οἰκονομικοῦ καὶ κοινωνικοῦ προβλήματος τῆς χώρας.

Ἡ θέσις αὕτη ξεκινᾷ ἀπὸ τὰ ἐξῆς δεδομένα: α) Ὅτι ἡ στέγασις ἀποτελεῖ τὴν σπουδαιότεραν ἴσως ἀνάγκην μετὰ τὴν ἀνάγκην τῆς διατροφῆς. β) Ὅτι εἰς τὸν κλάδον τοῦ οἰκισμοῦ ἀπασχολοῦνται ἤδη 85.000 ἔργαται καὶ εἶναι δυνατόν, μὲ μικρὰν αὐξήσιν τοῦ κεφαλαιουχικοῦ ἐξοπλισμοῦ, νὰ ἀπασχοληθοῦν πολὺ περισσότεροι. Ἐνῷ διὰ τὴν αὐξήσιν τῆς ἀπασχολήσεως εἰς τὰς καλουμένας βασικὰς βιομηχανίας ἀπαιτοῦνται ἐπενδύσεις εἰς κεφαλαιουχικὸν ἐξοπλισμὸν ἀνερχόμεναι εἰς πολλὰς χιλιάδας δολλαρίων κατὰ ἀπασχολούμενον ἔργατην. γ) Ὅτι εἰς τὸν οἰκ-

σμὸν χρησιμοποιοῦνται κατὰ μέγιστον ποσοστὸν ἐγχώριοι πρῶται ἔλαι. δ) Ὅτι, ὑπὸ τὰς παρούσας συνθήκας ὀργανώσεως τῆς οἰκονομίας μας, δὲν εἶναι καθόλου βέβαιον ὅτι ἀποταμιεύσεις ἀποκλειόμεναι ἀπὸ τοῦ νὰ ἐπενδυθοῦν εἰς τὸν οἰκισμὸν θὰ κατευθύνοντο εἰς ἄλλας παραγωγικωτέρας ἐπενδύσεις καὶ δὲν θὰ ἐγίνοντο ἀποθησαυρισμὸς ἢ κατανάλωσις μειώνουσαι τὴν ἀπασχόλησιν ἢ πιέζουσαι ἔν γενέει τὴν οἰκονομίαν. ε) Ὅτι ἡ αὐξήσις τῆς ἀπασχολήσεως εἰς τὰς οἰκοδομικὰς ἐργασίας θὰ ἠϋξανε τὴν ἀγοραστικὴν δύναμιν σημαντικοῦ τμήματος τοῦ πληθυσμοῦ καὶ συνεπῶς θὰ ἐξησφάλιζε ἠϋξημένην κατανάλωσιν τῶν γεωργικῶν καὶ βιομηχανικῶν προϊόντων καὶ θὰ ἀπετέλει οὕτω «τὸ λογικὸν συμπλήρωμα τῆς γεωργικῆς καὶ βιομηχανικῆς ἀναπτύξεως τῆς χώρας».

Ἦδη αἱ διάφοροι ἀπόψεις ἀποκρυσταλλοῦνται εἰς τὴν σκέψιν ὅτι ἡ οἰκοδομικὴ δραστηριότης, ἔστω καὶ μειωμένη κάπως, θὰ συνεχισθῇ, κατ' ἀνάγκην, ἐπ' ἀρκετὸν καὶ ὅτι, ἐπομένως, ἡ προσοχὴ πρέπει πλέον νὰ στραφῇ ἀπ' ἐνὸς «εἰς τὴν ἀποθάρρυνσιν τῶν πολυτελῶν κατασκευῶν καὶ ἀπ' ἐτέρου εἰς τὴν μείωσιν τοῦ κόστους τῶν κοινῶν κατασκευῶν» εἰς τρόπον ὥστε, μετὰ τὴν ἰδίαν ἢ καὶ μικροτέραν συνολικὴν δαπάνην δι' ἐπενδύσεις, νὰ ἐπιτυγχάνεται εὐρύτερα καὶ μεγαλυτέρας κοινωνικῆς χρησιμότητος ἱκανοποίησις ἀναγκῶν στεγασεως.⁽²³⁾ Καὶ πρὸς τὰς δύο κατευθύνσεις ὑπάρχουν εὐρύτητα περιθώρια δράσεως. Εἰδικῶς διὰ τὴν μείωσιν τοῦ κόστους τῶν κατασκευῶν, ὡς ἀναγκαῖα μέτρα ἀναφέρουμεν⁽²⁴⁾ ἡ τυποποίησις τῶν οἰκοδομικῶν ὑλικῶν, ἡ βελτίωσις τῆς ἐπαγγελματικῆς στάθμης τῶν ἐργατοτεχνιτῶν οἰκοδομῶν, ἡ ὀρθολογιστικώτερα ὀργάνωσις τῶν οἰκοδομικῶν βιομηχανιῶν καὶ ἡ πληρεστέρα ἀξιοποίησις τῆς δυναμικότητος των, ὡς καὶ ἡ πληρεστέρα ἐκμετάλλευσις τῶν δασῶν μας διὰ τὴν προμήθειαν ὅσον τὸ δυνατόν μεγαλυτέρου μέρους τῆς ἀπαιτουμένης διὰ τὸν οἰκισμὸν ξυλείας.

(21) Ἐνδειξιν περὶ τῆς παραγωγικότητος τῶν εἰς τοὺς διαφόρους κλάδους ἐπενδύσεων ἀποτελοῦν οἱ ὑπολογισμοὶ τῆς Τραπεζ. Ἑλλάδος ἔνθ. ἀν. σελ. 50, συμφώνως πρὸς τοὺς ὁποίους διὰ τὴν αὐξήσιν, κατὰ μίαν μονάδα, τοῦ εισοδήματος χρειάζονται 11,3 μονάδες ἐπενδύσεων εἰς οἰκισμὸν, ἔναντι 1,2 μονάδων εἰς τὴν γεωργίαν καὶ 3,4 μονάδων εἰς τὴν μεταποιησιν.

(22) Πρὸβλ. Κ. Βαρθαρέσου, ἔνθ. ἀν.

(23) Βλ. Τράπεζα Ἑλλάδος ἔνθ. ἀν σ. 51.

(24) Βλ. Jenks, ἔνθ. ἀν., Βαρθαρέσου ἔνθ. ἀν. κλπ.

Ἐπίσης τονίζεται⁽²⁵⁾ μετ' ἰδιαίτερας ἐμφάσεως ἡ ἀνάγκη ὅπως ἀξιοποιηθῆ ἡ πληρέστερον πρὸς τὸ συμφέρον τῶν κατωτέρων εἰσοδηματικῶν στρωμάτων ἡ καλουμένη κοινωνικὴ στέγασις. Αὕτη συνίσταται εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Κράτους ἀμέσως ἢ ἐμμέσως ἐλεγχομένην οἰκιστικὴν δραστηριότητα, ἡ ὁποία κατὰ τὸ 1956 ἀπερρόφησε 329 ἑκατομμύρια δραχμῶν. Τὸ ποσὸν τοῦτο δὲν ἀποτελεῖ παρὰ τὸ 8% τοῦ συνόλου τῶν ἐπενδύσεων οἰκισμοῦ διὰ τὸ ἐν λόγῳ ἔτος, ἀντιστοιχεῖ ὅμως ἤδη πρὸς τὸ ἐν τρίτον τῶν εἰς δραχμὰς δαπανῶν τοῦ προγράμματος δημοσίων ἐπενδύσεων. Κυρία πηγὴ τῶν δαπανωμένων κεφαλαίων εἶναι ὁ κρατικὸς προϋπολογισμὸς (τρέχων καὶ ἐπενδύσεων), κοινωνικοὶ πόροι καὶ τραπεζικὰ διαθέσιμα ἐκ καταθέσεων. Οἱ Ὄργανισμοὶ διὰ τῶν ὁποίων διατίθενται τὰ ἐλεγχόμενα ταῦτα κεφάλαια⁽²⁶⁾ καὶ αἱ κατηγορίαι προσώπων ὑπὲρ τῶν ὁποίων δαπανῶνται ταῦτα εἶναι ποικίλοι. Καὶ εἶναι καὶ ἡ πολυαρχία αὕτη ἓνα χαρακτηριστικὸν τῆς ὑφισταμένης οἰκιστικῆς πολιτικῆς—ἐάν, φυσικὰ, θεωρήσωμεν ὡς πολιτικὴν τὴν μὴ ὑπαρξίν οἰασθῆποτε σαφοῦς, συγκεκριμένης καὶ ὀρθολογικῶς συγκεκριμένης πολιτικῆς. Ὡς πρὸς τὸ ἔργον τῆς «κοινωνικῆς» στεγάσεως εἶναι δυνατόν νὰ λεχθῆ ὅτι «πλὴν τῆς θεραπείας στεγαστικῶν τινῶν ἀναγκῶν προσφύγων, πολεμοπαθῶν κ.λ.π., αἱ ἱκανοποιούμεναι διὰ τῆς διαθέσεως ἐλεγχομένων πόρων ἄλλαι στεγαστικαὶ ἀνάγκαι εἶναι ἡσσονος κοινωνικῆς σημασίας συγχρόνως δὲ δὲν ἐξασφαλίζεται ἡ κατεύθυνσις τῶν αὐτοχρηματοδοτούμενων λαϊκῶν κατοικιῶν καὶ ἡ ὑπὸ καλύτερους ὄρους ἀνοικοδόμησις αὐτῶν».⁽²⁷⁾ Καὶ ἀποτελεῖ τοῦτο μίαν τῶν χαρακτηρι-

στικωτέρων περιπτώσεων ἀδυναμίας νὰ θεραπεύσωμεν ὠρισμένας ἀνάγκας, ἀδυναμίας ἡ ὁποία δὲν ὀφείλεται, ἐν προκειμένῳ, εἰς τὴν ἔλλειψιν κεφαλαίων ἀλλὰ εἰς τὴν ἔλλειψιν καταλλήλου ὀργανώσεως.

Καὶ αὕτη μὲν εἶναι ἡ οἰκονομικὴ ἄποψις τοῦ πράγματος. Ὑπάρχει ὅμως καὶ ἡ ἄλλη ἄποψις, ἡ πνευματικὴ, ἡ ὁποία καὶ θὰ μᾶς δώσῃ τὰ κριτήρια διὰ νὰ ἐπιλέξωμεν μεταξὺ τῶν πορισμάτων τῆς οἰκονομικῆς ἀναλύσεως. Καὶ ἡ πνευματικὴ ἄποψις προβάλλει τὸ αἴτημα νὰ παύσουν, ἐπὶ τέλους, κάποτε, νὰ ὑπάρχουν αἱ 300 χιλιάδες τρωῶνται εἰς τὴν πατρίδα μας καὶ νὰ ἀντιμετωπισθῆ εἰς τὰ σοβαρὰ τὸ πρόβλημα τῆς στέγης τῶν ἑκατοντάδων χιλιάδων ἑλληνικῶν οἰκογενειῶν, αἱ ὁποῖαι κατοικοῦν εἰς τὰς 630 χιλιάδας κατοικίας τοῦ ἐνὸς δωματίου ἄνευ κουζίνας.

Καὶ εἶναι ζήτημα στοιχειώδους δικαιοσύνης, ὅταν ζητῶμεν θυσίας διὰ νὰ ἐπιτύχωμεν τὴν οἰκονομικὴν ἀνάπτυξιν τῆς χώρας μας, νὰ φροντίζωμεν νὰ ἐξασφαλίζεται κάποια ἰσότης κατὰ τὴν συμμετοχὴν εἰς τὰς θυσίας αὐτάς.

Πρέπει πλέον τὸ θέμα ποὺ λέγεται «λαϊκὴ στέγη» νὰ ἀρχίσῃ νὰ ἀπασχολῆ ὅλους μας, κυρίως δὲ πρέπει νὰ ἀπασχολῆσῃ τοὺς ἀρμοδίους. Καὶ αὐτὸ νὰ ἐκδηλωθῆ μὲ τὴν ὑπεύθυνον ἔρευναν καὶ μελέτην τῶν ἀναγκῶν καὶ τὴν συστηματικὴν καὶ σοβαρὰν κατὰστρωσιν σχεδίων, τὰ ὁποῖα νὰ μεταφράζονται εἰς συστηματικὴν ἐνθάρρυνσιν τῆς ἰδιωτικῆς πρωτοβουλίας, δηλαδὴ εἰς ὑποβοήθησιν τοῦ πτωχοῦ Ἑλληνοῦ εἰς τὸ νὰ κάμῃ αὐτὸς ὁ ἴδιος στέγην. «Καὶ πρὸς τοῦτο δὲν λείπουν οὔτε χρήματα οὔτε δυνατότητες. Λεῖπει μόνον ὁ κοινὸς νοῦς καὶ ἡ καλὴ θέλησις. Λεῖπει τὸ ἐνδιαφέρον. Λαϊκὴν στέγην δὲν ἔχομεν διότι κανεὶς δὲν ἐνδιαφέρεται δι' αὐτήν. ... Ναί, ἀλλὰ ἔτσι δὲν θὰ ἔχωμεν ποτὲ λαϊκὴν στέγην. Δὲν θὰ ἔχωμεν ἐπίλυσιν κανενὸς ὄντως ζωτικῆς προβλήματος· θὰ ἔχωμεν ἓνα λαὸν παρῶν, ὁ ὁποῖος νομίζει ὅτι εἶναι κυρίαρχος».⁽²⁸⁾

ΦΟΙΒΟΣ ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ

(25) Δελτίον Οἰκονομικῶν Πληροφοριῶν ἀρ. φ. 164)14.10.57.

(26) Τοιοῦτοι Ὄργανισμοὶ εἶναι οἱ ἑξῆς : Ὄργανισμὸς Ἐργατικῆς Κατοικίας, Λαϊκὴ Στέγη (τοῦ Ἐπ. Κοιν. Προνοίας), Κτηματικὴ Τράπεζα, Ταμεῖον Παρακαταθηκῶν καὶ Δανείων, Οἰκοδομικὸς Ὄργανισμὸς Ἀξιοματικῶν κ.λ.π., βλ. Δελτίον Οἰκονομικῶν Πληροφοριῶν ἀρ. φύλλου 164.

(27) Πρόβλ. καὶ J. L. Grane, «Ἐθνικὴ Στεγαστικὴ Πολιτικὴ ἐν Ἑλλάδι», ἔκδοσις Ἐθνικῆς Κτηματικῆς Τραπέζης, Ἀθῆναι 1955.

(28) Ἀπόψεις, «Ἀκτῖνες» 1957 σ. 421-422.

ΠΡΟΥΔΕΝΤΙΟΣ *

ΕΝΑΣ ΠΡΩΤΟΠΟΡΟΣ ΠΟΙΗΤΗΣ ΤΟΥ 4^{ΟΥ} Μ. Χ. ΑΙΩΝΟΣ

Ἡ ἀμερόληπτη μελέτη τῆς μεσαιωνικῆς ἐποχῆς, ἀπὸ τὰ πρῶτα χρόνια τοῦ αἰῶνα μας⁽¹⁾, ἔφερε σὲ φῶς τὶς θαυμάσιες ποιητικῆς συνθέσεις τῶν πρώτων χριστιανικῶν αἰώνων, ἀνάμεσα σὶς ὁποῖες ἀξιολογώτατη θέσι κατέχει τὸ ἔργο τοῦ λατίνου ποιητῆ Αὐρηλίου Προυδεντίου Κλήμεντος.

Βιογραφικὲς πληροφορίες, ἀπὸ τοὺς συγχρόνους του συγγραφεῖς, δὲν κατέχομε ἀπολύτως καμμιὰ. Μοναδικὴ πηγὴ εἶναι οἱ 45 στίχοι (Praefatio), μὲ τοὺς ὁποῖους ὁ ἴδιος ὁ ποιητὴς παρέχει μερικὰ βιογραφικὰ στοιχεῖα, προλογίζοντας τὸ ἔργο του.

Ἀπὸ αὐτὸν τὸν πρόλογο καὶ μερικὸς ἄλλους ὑπαινιγμοὺς — ἐδῶ καὶ ἐκεῖ στὸ ἔργο του — κατώρθωσαν οἱ μελετητὲς του νὰ δώσουν, μὲ σχετικὴ πληρότητα, τὴ βιογραφία του.

**

Ὁ Προυδέντιος γεννήθηκε στὴν Ἰσπανία τὸ 348 μ. Χ. ἀπὸ πλουσία οἰκογένεια, καθὼς συμπεραίνεται ἀπὸ τὴ μόρφωσι καὶ τὴ σταδιοδρομία του⁽²⁾. Τὸν τίτλο τῆς ἰδιαίτερας πατρίδας του μάταια διεκδικοῦν τρεῖς πόλεις⁽³⁾. Οἱ πληροφορίες πού μᾶς παρέχει γιὰ τὴ ζωὴ του, στὸν πρόλο-

* Περίληψις εἰς ἐνδεκάστιχον μελέτης περὶ Προυδεντίου δημοσιευομένης εἰς τὸν τόμον τὸν ἀφιερωμένον εἰς μνήμην Ἀλεξάνδρου Γκιάλα (Γ. Βερίτη), ὁ ὁποῖος ἐκυκλοφόρησεν ὡς ἔκδοσις τῆς «Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων».

(1) Ἀναφέρουμε τὸ τεράστιον ἔργο τοῦ J. Migne (1844). Ὡς καὶ τὴν ἔκδοσιν τοῦ «Corpus scriptorum Ecclesiasticorum Latinorum» τῆς Βιέννης (1866).

(2) Ἴδὲ: J. Migne Patrologia Latina τ. 59 «Prolegomena» σελ. 751 κ. ἔ. ὡς καί: J. Bergman «Prolegomena» εἰς: Aurelii Prudentii Clementis Carmina. (Corpus Scri-

ptorum Ecclesiasticorum Latinorum) τ. 61.

γο, ἀρχίζουσι ἀπὸ τὰ παιδικὰ του χρόνια. Ἔτσι, ἐξιστορεῖ τὰ δάκρυα πού ἔχυσεν ὡς μαθητῆς, ἀπὸ τὸ ἀσπλαγχνον ξύλον τοῦ δασκάλου. Ἀκολουθεῖ ἡ σπουδὴ τῆς ρητορικῆς μὲ τὶς «πονηριῆς τῆς, πού τοῦ ἐμόλυναν τὴ ψυχὴ, καὶ τὰ πλαστὰ τῆς λόγια». Καὶ ὕστερα — ὅπως συνεχίζει νὰ διηγῆται ὁ ἴδιος — μιὰ νεότη «ἀμαρτωλή, γεμάτη ντροπὴ καὶ τύψεις...» (Praefatio 7-9). Καὶ ὁ ποιητὴς αἰσθάνεται κάποια παρηγοριὰ ὡς προσθέτει, ὕστερα, τὴν πετυχημένη σταδιοδρομία του. Ἐγίνε διοικητῆς σὲ πόλεις ὀνομαστές⁽⁴⁾. Ἀπέδωσε «τὸ δίκαιον στοὺς καλοὺς, σὲ κάθε κακοποιῶ ἔσπειρε τὸν τρόμον». (Praef. 16-18) Τέλος, ἡ εὐνοία τοῦ αυτοκράτορα (Θεοδοσίου τοῦ Μεγάλου ἢ τοῦ γιου τοῦ Ὀνώριου) τὸν ἔφερε μέσα εἰς τὴν αὐτὴν αὐτοκρατορικὴ αὐλή, μὲ προαγωγὴν ἐξαίρετης τιμῆς καὶ δόξας. Ὁ Προυδέντιος ἀπὸ τὸ βαθμὸ τῆς «Militiae» (στ. 19) ἀνέβηκε σὲ θέσι πλησιέστατην εἰς τὸν αυτοκρατορικὸν ἀξίωμα, «ordo proximo» (στ. 21).

Ἀξιοσημείωτο εἶναι, ὅτι οὔτε ἀπολαύσεις, οὔτε δόξα ἱκανοποίησαν τὴν ψυχὴν του. Καὶ στὰ 57 του χρόνια, μὲ μιὰ συγκλονιστικὴ μετάνοια, πλησιάζει εἰς τὴν στοργικὴν ἀγκαλιὰ τῆς νέας θρησκείας.

Στὸν πρόλογο δὲν κάνει καμμιὰ ἀπολύτως νύξι γιὰ τὸ ποιητικὸν του ἄξιωμα, οὔτε καὶ ἐσώθησαν στίχοι παλαιότεροι ἀπὸ ἐκείνους, πού ἔγραψε μὲ χριστιανικὴν ἔμπνευσι. Ἐν τούτοις, καὶ μόνῃ ἢ δεξιο-

ptorum Ecclesiasticorum Latinorum) τ. 61.

(3) Ὁ ποιητὴς ἀναφέρει ὡς «ἰδική του» καὶ μιὰ ἀπὸ τὶς ἀρχαῖες ἰσπανικῆς πόλεις: Calagurrim, Caesaraugustam, Tarraconem.

(4) Γιὰ τὴν ὅλη ἔρευνα περὶ τοῦ ποιῆτος ἔπληξαν οἱ πόλεις ἰδὲ J. Bergman ἐνθ. ἀν. σ. V-VI.

τεχνία του στα αρχαία μέτρα μαρτυρεί προγενέστερη ποιητική δημιουργία⁽⁵⁾.

Η μεταστροφή του έφερε και τη μούσα του στις «πηγές των υδάτων». Ο καλλιτέχνης ένθουσιάζεται βλέποντας τα άστειρευτα ζωογόνα νερά, τους πρωτοφανέρωτους όριζοντες. Η ψυχή του διαισθάνεται, από την πρώτη στιγμή, την υπεροχή της νέας θρησκείας, μα και τον πλούτο των έμπνεύσεων που μπορούσε να του προσφέρει. Και ξαναειπωμένος έσωτερικά με τη χάρη του Πνεύματος, ξεκινά για τη μεγάλη άποστολή του.

Σε δύο κατηγορίες διαιρείται το έργο του. Σε ποιήματα: 1) λυρικά και 2) διδακτικά. Στην πρώτη σειρά ανήκουν το «Cathemerinon», 12 ύμνοι αφιερωμένοι στις διάφορες ώρες της ημέρας⁽⁶⁾. (Έκτος από τους 2 τελευταίους που είναι χριστουγεννιάτικοι). Και το «Peristephanon», 14 ύμνοι στους Μάρτυρες της Πίστεως. Στη δεύτερη: 1) «Apotheosis», όπου έπιτίθεται έναντίον στις αίρέσεις της εποχής του. 2) «Hamartigenia». Ποίημα για τη φύσι του κακού, την καταγωγή της άμαρτίας. 3) «Psychomachia». Η πάλη των αρετών έναντίον των κακιών μας. 4) «Contra Symmachi», δύο τόμοι από στί-

χους κατά του ρήτορα Συμμάχου. 5) Σειρά με τετράστιχα έμπνευσμένα από τοιχογραφίες χριστιανικών ναών, το Dittochaeon⁽⁷⁾.

Ας παραθέσουμε, σε έμμετρο μετάφρασι, μερικούς στίχους του προλόγου («Praefatio»), όπου ο ποιητής ψάλλει τα πρωτοφανέρωτα συναισθήματα της καρδιάς του και υποδηλώνει, όπως παρατηρούν, τα ποιητικά του έργα.

Θέλω άπ' τα βάθη της καρδιάς
στη δύσι της ζωής μου
να παρατήση την ψευτιά
ή άμαρτωλή ψυχή μου'

Μέρα και νύχτ' άσίγητη
τον Κύριο ν' άνυμνή.

«Cathemerinon»

Και στ' όχυρό της Πίστης
άγρυπνη, τους αίρετικούς να πολεμή

«Apotheosis» «Hamartigenia»

Κι' άλλού να μη γυρέψη τη χαρά,
μονάχα, ό Ρώμη,

στά είδωλα που προσκυνάζ
σάν φέρη τη φθορά.

«Contra Symmachi» (2)

Ω ναί! Της νίκης νάρθη πιά ή στιγμή.
Με καταφρόνια τα ιερά σου να πατήση.

Τους Άποστόλους του Χριστού,
Τους Μάρτυρες της Πίστης μας
θριαμβικά να ύμνήση.

«Peristephanon»

Κι' ός θα χαράζω στο χαρτί,
είτε θα τραγουδώ,

ας γίνη, Θε μου, του χορμιού
τις άλυσες να σπάσω.

Και με τη γλώσσα λεύτερη
κι' άδέσμευτη λαλιά,

σ' ένα τραγούδι άνείπωτο
να σε δοξάσω.

«Praefatio» V. V. 34-45

Το έργο του Προυδεντίου ανήκει στη κλασική ποίηση. Ο άφωσιωμένος αυτός λάτρης της νέας θρησκείας ήθελε να παρουσιάση έργο μορφωμένου, «ποιητή λο-

(7) Ο ποιητής έδωσε σ' όλα του τα ποιήματα έλληνικούς τίτλους εκτός του Contra Symmachi.

(5) G. Boissier: La fin du paganisme. Paris 1891 τ. 2 σελ. 125.

(6) 1) Hymnus ad Galli Cantum (Την ώρα που λαλεί το πετεινάρι).

2) » matulinus (Πρωϊνός ύμνος).

3) » ante cibum (Προτού να φάμε).

4) » post cibum (Μετά το δείπνο).

5) » ad incensum lucernae (Στο άναμμα του λυχναριού).

6) » ante somnum (Ύμνος προ του κοιμηθής).

7) » jejunantium (για όσους νηστεύουν).

8) » post jejunium (Ύμνος μετά την νηστεία).

9) » omnis horae (Ύμνος για κάθε ώρα).

10) » circa exsequias difuncti (Ύμνος σε κείνον που κηδεύουμε).

11) » natalis domini (Ύμνος στη γέννησι του Αυρωτή).

12) » Epiphaniae (Ύμνος των Έπιφανείων).

ρίου», όπως έσυνήθιζαν στα χρόνια του Κατούλλου και του Όράτιου. Ίδανικό του ήταν να μιμηθῆ τους λατίνους κλασικούς Όράτιο και Βιργίλιο. Αυτό μαρτυρεί και ἡ θαυμαστή ποικιλία τῶν μέτρων πού μεταχειρίζεται, οἱ δύσκολοι συνδυασμοὶ πού πετυχαίνει και πού μόνον οἱ λόγιοι και οἱ μορφωμένοι, στίς σχολές τῆς ἐποχῆς του, θά ἦσαν σέ θέσι νά ἐκτιμήσουν τὴν ἀξία τους⁽⁸⁾.

Ἄλλὰ και στίς ποιητικῆς συνθέσεις του βρίσκει κανεὶς τὴν ἴδια τάσι. Ἐχει τὴν ἐπιθυμία νά παρουσιάσῃ τὰ ποιήματά του ὅσο τὸ δυνατὸ πῶς περίπλοκα. Νά τὰ γεμίσει μὲ διηγῆσεις ἀπὸ τὴ Βίβλο, νά πάρουν μιὰ μορφή «λογία». «Εἶναι συνειδητὸς πόθος του νά θηρεύσῃ λίγη ἀπὸ τὴ μαγεία πού φωτοβολοῦσε ἀκόμη στοὺς κλασικούς». (P. Labriolle).

Δὲν εἶναι δύσκολο νά φέρῃ κανεὶς γιὰ παράδειγμα ἕνα ὕμνο τοῦ «Cathemerinon». Παίρουμε τὸν «Ad Incensum Lucernae». Τὸ ποίημα ἀπλώνεται σὲ 164 στίχους. Μὲ τίς πρῶτες στροφές ὁ ποιητῆς ὕμνει τὸν ἀγαπημένο «Φωτοπλάστη». Μᾶς χαρίζει εἰκόνες μὲ φυσικότητα ἀπὸ τὴ φλόγα τοῦ λύχνου, τὴ δάδα πού ὑψώνει ἕνας κλώνος ρητινιασμένου πριναριοῦ, τὴ στρογγυλὴ κερένια λαμπάδα, πού σταλάζει μοσχοβολώντας. . . Ἄπὸ τὸ στίχο 29-44 τὸ ποίημα παίρνει μορφή ἀποδεικτικῆς τῆς θεϊκῆς καταγωγῆς τοῦ φωτός. Ὁ ποιητῆς, γιὰ νά στηρίξῃ τὴν ἀποψή του, φέρνει βιβλικὰ παραδείγματα τῆ «φωτεινῆ νεφέλη» και τῆ «φλεγόμενη βάτο». Ἄπὸ ἐδῶ ὅμως και ὕστερα, (στ. 45-124) τὸ ποίημα περιπλέκεται μέσα σὲ πλῆθος ἀπὸ γεγονότα. Ἐξιστορεῖται: ἡ φυγὴ τῶν Ἰουδαίων, ἡ καταδρομὴ ἀπὸ τοὺς Αἰγυπτίους. . . Ἀκολουθεῖ ἡ τιμωρία τοῦ Φαραῶ, ἡ ἀπαρίθμηση τῶν δωρεῶν τοῦ Θεοῦ στὸ λαὸ του. Ὁ ποιητῆς βιάζεται νά μιλῆσῃ ἀκόμη και γιὰ τὸν παράδεισο! Ἄπὸ τὸ στ. 125 ἐπανέρχεται στὸ πρωταρχικὸ θέμα του⁽⁹⁾.

Στὸ μελετητὴ ὅμως ἔρχεται ἕνα ἐρώτη-

μα. Ὅλες αὐτὲς οἱ μακρολογίες νά ἔχουν μοναδικὴ ἀφορμὴ τὴν ἀπομίμησι τῶν λατίνων κλασικῶν, τὴ «λογία ἐμφάνισι;»

Μελετώντας τὸν Προυδέντιο, συναντᾶμε πολὺ φανερὸ τὸν πόθο του, ὄχι ἀπλῶς νά προσφέρῃ ποίησι στὸν χριστιανὸ ἀναγνώστη του, ἀλλὰ και νά τὸν διδάξῃ. Νά τοῦ θυμίσει, πὸς δὲν εἶναι ἕνας κοινὸς ἀνθρώπος αὐτός, πού φέρει στὸ κορμί του «τὴν ἅγια δρόσο τοῦ βαπτίσματος». Πού εἶναι «σφραγισμένος μὲ τὸ ἅγιο Χρῆσμα».

«Cultor Dei memento». (VI, 125) Εἶναι τὸ σύνθημα πού ἀπηχεῖ κάθε του στίχος.

Αὐτὴ ἡ ἔντονη ἐπιθυμία τὸν παρασύρει νά σωρεύῃ παραδείγματα και, ἄλλοτε, γιὰ ν' ἀποδείξῃ τὴν στερεότητα τῆς ἀλήθειας τοῦ Χριστοῦ, νά μεταχειρίζεται στὴν ποίησί του ρητορικὸ ἀπολογητικὸ τρόπο. Φυσικὰ κανεὶς δὲν ἀρνεῖται πὸς τὸ ποίημα χάνει πῶς τὸ λυρικό του στοιχεῖο και λυπόμαστε τίς θαυμάσιες στροφές πού πνίγονται μέσα στὸ ἀσυγκράτητο ρεῦμα τῆς μακρολογίας. Ὁ ποιητῆς δείχνει πηγαῖο, δυνατὸ ταλέντο, ὅταν μᾶς περιγράφῃ (στ. 113-124) τὴν εὐτυχία τῶν ψυχῶν στὸν παράδεισο, πού μὲ τὰ δάσπερα πόδια τους πατοῦν στὰ κρίνα: «Calcant et pedibus lilia candidis» (V, 124). Ἡ τὴν ἀγρυπνία τῶν πιστῶν μὲ τὴ νυχτερινὴ τῆς ὑποβλητικότητας (V, 137, 144).

Μιὰ στενότερη γνωριμία μὲ ἀποσπάσματα ἀπὸ τὸ ἔργο του, θά μᾶς ἔδινε τὴν εἰκαιρία νά παρακολουθήσωμε τὴν ἐμπνευσι τοῦ ποιητῆ ἀπὸ θρησκευτικὰ θέματα και τὸν τρόπο πού μπόρεσε νά τὰ ἀφομοιώσῃ ποιητικὰ, γιὰ νά τὰ δώσῃ στὴ γενιά του. Ἀρχίζουμε μὲ τίς περιφημῆς στροφές τοῦ «Cathemerinon» «Salvete Flores Martyrum».

Τὸ ποίημα (ἀπόσπασμα τοῦ τελευταίου χριστουγεννιάτικου ὕμνου) εἶναι ἀφιερωμένο στὰ ἅγια νήπια και συγκινεῖ βαθύτατα τίς ψυχές μας.

Στὸ φέγγος τῆς αὐγούλας σας
τοῦ δῆμιου τὸ χέρι ἀπλώνει.
Τριαντάφυλλα θυμίζετε,
πού μανιασμένη θύελλα
μαδᾶ και ξεριζώνει,

(8) P. Labriolle, Histoire de la litterature Latine Chretienne, Paris 1920.

(9) Ἴδὲ και G. Boissier ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 133 κ. ἑ.

πρὶν χύσουνε τὸ μύρο.
Χαίρετε πρωτολούουδα
τοῦ κήπου τῶν Μαρτύρων.
Κοπάδι τρυφερό,
δοσμένο στὸ Χριστὸ θυσία. . .
Ἄπ' τὰ παιχνίδια σας καὶ νά,
στῶν οὐρανῶν τὴν ἐκκλησία!
Μὰ σεῖς μὴ τὴν ἀπλότη σας ἀφήσετε.
Καὶ στὸ Β ω μ ὀ τριγύρω ἀκόμα,
μὲ τὰ στεφάνια σας νὰ παίζετε
καὶ μὲ τῆς φοινικιάς τὰ κλώνια.
(XII, 125 — 132)

Πόση ἀπλότητα μέσα σ' ὅλη τὴν πρωτο-
τυπία καὶ τὸ κάλλος αὐτῶν τῶν στίχων.
Σπάνια κατώρθωσαν ποιητὲς νὰ ρυθμί-
σουν τὴ λύρα τους ἔτσι, ὅπως ὁ Προυδέν-
τιος, γιὰ νὰ τραγουδήσουν τὸ θεϊκὸ μυ-
στήριο τῶν παιδικῶν ψυχῶν. . .

Μὲ τίς συνθέσεις «Ἀποθέσεις» (1084
ἑξάμετρα) καὶ «Ἀμαρτιγένεια» (967 ἑξά-
μετρα) τραγουδεῖ ὁ ποιητὴς ὅτι ἀπασχο-
λοῦσε τὴ χριστιανικὴ κοινωνία τῆς ἐπο-
χῆς του. Τὰ δόγματα τῆς ὀρθοδοξίας, τὴν
πάλη ἐναντίον τῶν αἱρέσεων.

Ἡ «Ἀποθέσις» προλογίζεται ἀπὸ 12
ἑξάμετρα, τὸν «Ἕμνο στὴν Ἁγία Τριά-
δα», μὲ περιεχόμενο κυρίως τὴ σχέση ἀνά-
μεσα στὰ Τρία Πρόσωπα. Ἀκολουθεῖ ὁ
κυρίως πρόλογος σὲ 56 στίχους (Δίστιχα:
ἰαμβικὸ τρίμετρο καὶ δίμετρο). Ἐδῶ, ὁ
ποιητὴς παρουσιάζει, μὲ πολλὴ θλίψη, τὴ
δυσκολία ποὺ αἰσθάνεται ὁ πιστός, «νὰ
ξεχωρίση τὸ στενὸ δρόμο τῆς σωτηρίας,
ἀνάμεσα στὰ στρεβλωμένα μονοπάτια τῶν
αἱρέσεων».

Artam salutis vix viam discernere est
inter reflexas semitas... (στ. 5-6)

Μὲ πόνο ψυχῆς τραγουδεῖ, ὡς τὸ τέλος,
τὸ κατάντημα ἐκείνων ποὺ τὰ βήματά τους
δὲν τὰ φωτίζει «fax fidei», ἡ λαμπάδα
τῆς πίστεως.

«Ἀγωνιστής, «κρατῶντας τὴ δίκαιη λύ-
ρα στὸν ὄμο» καταφεύγει στὸν Ἀρχηγὸ
καὶ ρωτᾷ:

Κύριέ μου, ἦλθα καὶ ζητῶ
τὴν ἅγια σου βουλή.
Τὸ σοφισμα τῆς αἵρεσης
εἶναι τ' ἀληθινό;

Κι' ἐμεῖς τὴν πίστι τὴ σωστὴ
ἀκέρια τὴν κρατᾶμε;
Ὅχιᾶς κακὰ γεννήματα
τὰ δόγματα τῶν πονηρῶν.
Τάχα νὰ φυλαγώμαστε; . . .
Μή, στὴν ἀμαθωσύνη μας
τυφλοί, σ' αὐτὰ γλυστράμε; . . .
(Praef. 1-4)

Ἡ ψυχὴ εἶναι ταραγμένη. Τὰ κύματα
τοῦ πόνου τῆς τὴν πνίγουν. Καὶ ξεσπᾷ,
μπροστὰ στὸ Χριστό, σὲ ἐρωτήματα ποὺ
μένουν ἀνοιχτά, δίχως ἀπάντησι.

Κανεῖς δὲν πιστεῦει πὼς ὁ ποιητὴς βρί-
σκεται σὲ ἀμφιβολία, ὅταν ρωτᾷ:

«Est vera secta; te, magister, con-
sulo».

Τὸ ρωτήμά του προέρχεται ἀπὸ μιὰ κρυ-
φὴ διαμαρτυρία πρὸς τὸν Κύριο. Νομίζω
πὼς θὰ ἤθελε νὰ τοῦ φωνάξη, νὰ τοῦ πῆ:
Ἐφούντωσε ἡ αἴρεσις. Γιὰ δές! Καὶ Σὺ
δὲν ἐπεμβαίνεις; Καὶ λοιπόν; Θεὸς νὰ πι-
στέψουμε πὼς εἶναι ἀληθινή; Μὰ τὸ δέος
τὸν καθηλώνει καὶ γυρίζει στὸν ἑαυτό του,
στὸ πλῆθος τῶν πιστῶν ποὺ ἀδρανοῦν
μπροστὰ στὸν κίνδυνο.

Στὴν ἐξέλιξι του τὸ ποίημα ἀνθίζει
ἀπὸ στίχους ἐμπνευσμένους, λυρικούς. Ὁ
ποιητὴς, μὲ ἐπιχειρήματα ἀπὸ τὸν προφήτη
Ἡσαΐα, ὑπερασπίζεται τὴν Θεότητα τοῦ
Χριστοῦ. Ὁ ἐνθουσιασμός του ἀπὸ τὴν
ἀκριβολογία τοῦ θεοπνεύστου συγγραφέα
βρίσκει διέξοδο στοὺς στίχους:

Χρυσὸ τὸ χέρι ποὺ ἄρμοσε
κι' ὀλόφωτες φεγγοβολοῦν
κάθε γραμμὴ καὶ λέξι
ὅπως τ' ἀστέρια τοῦρανοῦ.

Καὶ γεμάτος πύρινον ἔρωτα γιὰ τὸ χω-
ριο αὐτὸ τῆς Γραφῆς, ποὺ ἀναφέρεται στὴν
ὑπερφυσικὴ Γέννησι⁽¹⁰⁾, ψάλλει:

Δός μου ν' ἀνοιξῶ τὴ Γραφὴ
Κι' ἄσε νὰ σκύψω ταπεινὰ
τὶς φλογισμένες τῆς κορφῆς νὰ προσ-
κυνήσω.

(10) «Ἰδοὺ ἡ Παρθένος ἐν γαστρὶ ἔξει, καὶ
τέξεται υἱόν, καὶ καλέσουσι τὸ ὄνομα αὐτοῦ
Ἐμμανουήλ» (Ἡσαΐου Ζ' 14).

Νὰ κλάψω. Ίκέτης νὰ δεηθῶ.
Μὲ φίλημα γλυκὸ νὰ τὴ σφραγίσω.
Τότε, τὴν παίρνεις πίσω.

(Apotheosis 595-599)

Στὴν ψυχομάχεια μονομαχοῦν: Πίστι—
εἰδωλολατρεία. Ἀγνότητα—ἀνηθικότητα.
Υπομονή—θυμὸς. Ταπεινωσύνη—ἀλαζο-
νεία. Ἐγκράτεια—ἡδονή. Εὐεργεσία—
πλεονεξία. Ὁμόνοια—διχόνοια.

Τὸ ποίημα αὐτὸ «ἀφίνει τὴν ἐντύπωσι
μῆς ἄχαρης σχολαστικότητος», σημειώνει
ὁ P. Labriolle⁽¹¹⁾. Ἐν τούτοις, παρ' ὅλο
πὺ μᾶς κουράζει μὲ τὴ ρητορεία τῶν
ἡρώων καὶ ἡρωϊδῶν τῆς καὶ τὰ στρυφνὰ
νοήματά τῆς, ἡ «ψυχομάχεια» ἔχει καὶ
κομμάτια πὺ συγκινοῦν καὶ προσφέρουν
αισθητικὴ ἀπόλαυσι. Καὶ εἶναι αὐτὴ ἀσύγ-
κριτα ἀνώτερη ἀπὸ ἐκείνη. . . πὺ μάταια
γυρεύουμε τόσες φορὲς, στὰ ἀτέλειωτα
κατεβατὰ τῆς μοντέρνας μας στιχογραφίας.

Στὴν ἀρχὴ τῆς ἐποποιίας αὐτῆς, ὁ
Προυδέντιος παρουσιάζει τὴν Πίστι,
«Agresti turbida cultu», νὰ ὀρμᾷ ἐναν-
τίον τῆς εἰδωλολατρείας.

Κορη θρεμμένη στοὺς ἀγροὺς ὀρμᾷ,
κι' ἡ ταραχὴ τῆς φανερῆς κι' ἡ ἔν-
νοια.

Μὲ πλοῦσια ὡς κάτω τὰ μαλλιά.

Καὶ οἱ ὄμοι τῆς προβάλλουν καὶ τὰ
μπράτσα τῆς
στὴν πάλῃ γυμνασμένα.

Στὸν ἀγῶνα ἐγκράτεια—ἡδονή, ὁ ποι-
ητὴς ζωγραφίζει τὴν ἰδιωτυπία τοῦ και-
νούργιου ἐχθροῦ. Βρισκόμαστε πᾶ σὲ ἄλ-
λο κλίμα.

Μύρα σταλάζουν τὰ μαλλιά.

Πλάνα τὰ μάτια. . .

Κι' αὐτὴ στ' ἀμάξι τὸ κομποῦ περναῖ.

Ὁλόγυρά τῆς μαγνητίζει.

Τῶν νέων τίς καρδιὲς πληγώνει,
αἰχμαλωτίζει.

Γιὰ δὲς μάχη πρωτόγνωρη!

Πολέμου ὄπλα δὲ βαστὰ ὁ ἐχθρός.

Στὸ χέρι τὸ δεξιὸ τὸ δόρυ δὲν κρα-
δαίνει.

Ἀχόρταγ' ἡδονή! . . .

(11) Ἐνθ' ἀνωτέρω σελ. 619.

Βιόλες σκορπᾷ, τριαντάφυλλα μᾶς
ραίνει. . .

(Ἐπιλογή ἀπὸ τοὺς στ. 312-327)

Ἡ ἐποχὴ τοῦ Δ' αἰῶνα, πὺ μὲ τὴ φω-
τιὰ τῆς μάχης τῆς ἐναντίον τῶν αἰρέσεων,
ἐνέπνευσε στὸν Προυδέντιο τὴν «Ἀποθέω-
σι» καὶ τὴν «Ἀμαρτιγένεια», αὐτὴ πάλι
ἐχάρισε στὴ λύρα τοῦ ποιητῆ καινούργιους
φθόγγους, γιὰ νὰ τραγουδήσῃ στὸ «Peri-
stephanon» τοὺς ἀθλητὲς τῆς πίστεως.

Ἀπὸ τὸ 400 μ. Χ. καὶ πέρα, μὲ τὴν προ-
τοβουλία τοῦ πάπα Δαμάσου (366-384),
εἶχαν οἰκοδομηθῆ οἱ τάφοι τῶν μαρτύρων
καὶ στολιστῆ μὲ ἐπιγραμματα, πὺ ὁ ἴδιος
ὁ Δάμασος συνέθεσε^(11α). Ὑψόνοντο τότε
οἱ πρῶτοι ναοὶ ἀφιερωμένοι στὴν ἔνδο-
ξη μνήμη τῶν μαρτύρων. Ὁλόκληρος ὁ
χριστιανικὸς κόσμος στρεφόταν, μὲ αἰσθή-
ματα ἀγάπης καὶ εὐγνωμοσύνης, σ' ἐκεί-
νους, πὺ μὲ τὸ αἷμά τους ἐπότισαν τὸ δέν-
τρο τῆς πίστεως.

Μέσα σ' αὐτὴ τὴν ἀτμόσφαιρα, ὁ Πρου-
δέντιος συνέλαβε τὴν ἰδέα γιὰ μᾶ και-
νούργια ποιητικὴ συλλογὴ, τὸ «Peristepha-
non», μὲ ὕμνους ἐμπνευσμένους ἀπὸ τὴ
ζωὴ καὶ τὴν ἀθλῆσι τῶν ἡρώων τῆς χρι-
στιανωσύνης.

Τὰ ποιήματα⁽¹²⁾ εἶναι χαρισμένα σὲ
μάρτυρες 1) Ἰσπανοὺς καὶ Ἀφρικανοὺς
2) Ρωμαίους. Αὐτὰ τῆς δεύτερης σειρᾶς
(εἶναι οἱ ὕμνοι II, IX, XI, XII, XIV)
τὰ ἐμπνεύστηκε ἀπὸ ἓνα ταξεῖδι του στὴ
Ρώμη στὰ 401-403.

(11α) Ἰδὲ Praefatio εἰς «Anthologiae Latinae supplementa», 1.

(12) Οἱ ὕμνοι εἶναι οἱ ἐξῆς 14.

1) Ἀγ. Ἐμετερίου καὶ Χελιδονίου (I).

2) Ἀγ. Εὐλαλίας (III).

3) Τῶν 18 μαρτύρων τῆς Σαραγόσσης (IV).

4) Εἰς διάκονον Βικέντιον (V).

5) Εἰς ἐπίσκοπον Φρουκτιδίον καὶ δύο
διακόνους του (VI).

6) Εἰς μάρτυρα τῆς Calagurris (VIII)

7) Εἰς Ἅγιον Κυρίνον (VII).

8) » » Ρωμαίων (X).

9) » » Κυπριανὸν (XIII).

10) » » Λαυρέντιον (II).

11) » » Κασσιανὸν (IX).

12) » » Ἰππόλυτον (XI).

13) » » Πέτρον καὶ Παῦλον
(XII)

14) » Ἅγιαν Ἀγνὴν (XIV).

Παραθέτουμε απόσπασμα από τον ύμνο (XIII) του 'Αγ. Κυπριανού.

Ο Προυδέντιος έτοιμάζεται να τραγουδήσει φημισμένο συγγραφέα και ρήτορα, τον επίσκοπο Καρχηδόνας Κυπριανό. Με τους πρώτους στίχους θέλει να παρουσιάσει το πνευματικό ανάστημα του λογίου μάρτυρα κι' ακόμα, την αξία της συγγραφής του.

Είναι το φως που όλα τ' αγγαίξει.
Κάθε δασκάλου καύχημα ο Κυπριανός.

Της οικουμένης το στολίδι.
Και της Φοινίκης γιός!

.....
Τ' άγια σου κείφανα ήσυχά
κοιμούνται στη Λιβύη.
Μά ο λόγος σου δεν πέθανε κι' αυτός...

“Ος” ο Θεός τον άνθρωπο
να ζή θά τον αφήνει,
όσο θά ζούν τα γράμματα,
όσο ή χριστιανωσύνη,
πάντα θά ζή κι' ο λόγος σου,
στα χείλη των πιστών!

Δεν μπορεί όμως να μη παρουσιάσει στους στίχους του και το ζωηρό πόθο των χριστιανών, μέσα στα κατάβαθα της ψυχής τους, να ξαναδοούν τον πνευματικό τους ήγέτη, αυτόν που υπήρξε «Decus orbis et magistrum», όπως ψάλλει στην αρχή των στίχων που είδαμε.

Το ξέρω... Τώρα γύρισες
μέσ' στον ουράνιο αιθέρα.
Κείθε του λόγου σου δεν πήρες τη
σπορά:
Μά, ξάφνω, πρόβαλε στη γη,
δάσκαλε και πατέρα,
και δός μας της θεωρίας σου τη χαρά.

Το «Peristephanon» με τις μακρές απολογίες των μαρτύρων, τις λεπτομερειακές διηγήσεις, γύρω από τα βασανιστήρια, την καταγραφή όλων των επεισοδίων, ανάμεσα σε κριτή και μάρτυρα, έδωσε αφορμή να κατηγορηθή δριμύτατα ο ποιητής για την έλλειψη αισθαντικότητας.

Κατηγορείται ακόμα, πως έμεγαλοποίησε και εξώγκωσε τα γεγονότα, από την έμ-

φυτη τάση του για τραγικότητες, στις ό-
ποίες άρέσκειται⁽¹³⁾.

Άλλά, εάν από τη θέση του ψυχρού παρατηρητή κρίνουμε τον Προυδέντιο, νομίζω, πως θά είμαστε πολύ άδικοι απέναντί του. Θα πρέπει να τοποθετήσουμε και αυτόν και το έργο του στα πλαίσια του καιρού του, στο 400 μ. Χ. ⁽¹⁴⁾.

Οι ύμνοι του είχαν ζητηθή από άτομα ή πόλεις και άπηγγέλλοντο στις τελετές, μέσα στην εκκλησία, στην επέτειο του θανάτου των μαρτύρων⁽¹⁵⁾. Ο ποιητής, λοιπόν, ήταν ένας επιστρατευμένος του λαού του.

Για τη χριστιανωσύνη του 4ου αιώνα τα ποιήματα του Προυδεντίου δεν ήσαν άλλοι ύμνοι, αλλά κείμενα ιερά. Έτσι, ο ποιητής, συμμερίζομενος τα αισθήματα των πιστών, ήθέλησε πολλές φορές να θυσιάσει τις καλλιτεχνικές απαιτήσεις του για να προβάλλη, με τρόπο ιστορικό, δίχως ποιητική παρέμβαση, τα μαρτύρια.

Όσο για το δεύτερο, ότι ευχαριστείται στις ωμότητες και μεγαλοποιεί τα γεγονότα, σκέπτεται ο μελετητής: να ήσαν τάχα τόσο «πενιχρά» σε απανθρωπιά και σκληρότητα, τα μέσα των αυτοκρατόρων της Ρώμης, για την έξόντωση των οπαδών του Ναζωραίου, ώστε ο Προυδέντιος αναγκάστηκε να πληρώσει τα κενά με δικά του έπινοήματα; Άλλά διαστάζει κανείς πολύ να παραδεχθή και το άλλο, πως ο Προυδέντιος, απλώς και μόνο συνεπαρμένος από το «γούστο του στις ω-

(13) P. De Labriolle, ένθ'. άνωτ. σελ. 607 κ. έ. 'Ως και Dictionnaire de Theologie Catholique, τ. 13 "Αρθρον" υπό G. Bardy : Prudence σελ. 1076 - 79.

Τάσι για τραγικότητες χαρακτηρίζουν την ακριβή έξιστόρησι των όδυνηρών βασάνων των μαρτύρων από τον ποιητή. Και την αποδίδουν έξ ολοκλήρου στην ισπανική ιδιοσυγκρασία του.

(14) Στην ιερή άτμόσφαιρα εκείνων των καιρών μεταφέρει το σύγγραμμα του άρχιμ. Έρωαν. Έ. Κοτσώνη, δ. θ.: Το ένθουσιαστικόν στοιχείον εις την Έκκλησίαν των μαρτύρων. Άθήναι 1952.

(15) Δημ. Σ. Μπαλάνου: Πατρολογία (οι εκκλησιαστικοί πατέρες και συγγραφείς των όκτώ πρώτων αίωνων). Έν Άθήναις 1930 σελ. 216 ως και G. Boissier ένθ' άνωτ. σελ. 145 και ύποσημείωσι.

μότητες», περιέγραψε με λεπτομέρεια τὰ βασανιστήρια στο «Peristephanon». Νομίζω, πώς του αξίζει πολύ διαφορετική έρευνα.

Τὰ βασανιστήρια «ἦσαν τὰ μῦρα τὰ ἐπαλειφόμενα ἐπὶ τοῦ σώματος τοῦ μάρτυρος κατὰ τὸν ἀγῶνα του. . . Τὰ δεσμά των ἦσαν ἔνδοξα καὶ πολυτιμότερα τοῦ χρυσοῦ. . . Κοσμήματα νυμφικά. Τὸ ὄλον μαρτύριον ἦτο μυστικὴ θυσία. . .» (16). Μόνο, λοιπόν, σὲ ἱερὴ καύχησι μπορούμε ν' ἀποδώσουμε τὸ γεγονός. Καὶ φλογερὸ πόθο νὰ μὴ παραλείψῃ οὔτε ἓνα ἀπὸ τὰ μαργαριτάρια τῶν πληγῶν. Νὰ μὴ χαθῆ, οὔτε τόσο δά, ἀπὸ τὸ μῦρο τους, ἀλλὰ ἀκέραιο νὰ μεταδοθῆ στὶς γενιές τὶς ἐπιγενέστερες.

Ἦπάρχει ὁμως καὶ ἡ περιοχὴ ποὺ ὁ ποιητὴς ἀνενόχλητος ξεδιπλώνει τὴν ἰδιοφυΐα του: Εἶναι ἡ τεχνικὴ τοῦ στίχου. Ἡ ἐκπληκτικὴ ποικιλία τῶν ἀρχαίων μέτρων ποὺ μεταχειρίζεται, ὥστε κατὰ γενικὴ ὁμολογία, στὴ χρῆσι τῆς ἀρχαίας μετρικῆς, νὰ παρουσιάζεται «βιοτουζός».

«Στὴν ἱστορία τῆς λατινικῆς φιλολογίας εἶναι ἀπὸ τοὺς τελευταίους (χρονικά), ποὺ γνωρίζει νὰ μεταχειρίζεται ἀκριβῶς τὰ μέτρα τῆς ἀρχαίας λυρικῆς ποιήσεως», (17) παρατηρεῖ ὁ διακεκριμένος Γάλλος πατρολόγος Pardy.

Ὁ Αὐρήλιος Προυδέντιος Κλήμης, μετὰ τὴν ποιητικὴ παραγωγή του, δὲν γνω-

ρίζουμε καθόλου, τί ἔγινε. Ποῦ ἔζησε. . . Πότε ἀπέθανε. . . Μᾶς εἶναι ἐντελῶς ἀγνωστα.

Ἡ ἀμερόληπτη μελέτη τῆς μεσαιωνικῆς ἐποχῆς, ὅπως ἐσημειώθη εἰς τὴν ἀρχή, τὸν ἀνέσυρε ἀπὸ τὴν ἀφάνεια. Ὁ σοφὸς Σουηδὸς ἐρευνητὴς J. Bergman διέτρεξε χρόνια δλόκληρη τὴν Εὐρώπη, συγκεντρώνοντας τὰ χειρόγραφα τοῦ ἔργου τοῦ χριστιανοῦ ποιητῆ, ποὺ φθάνουν τὰ 310 (18).

Μελετώντας τὴν ποίησι τοῦ Προυδεντίου, δὲ μπορούμε νὰ ποῦμε πὼς ἐγράφηκε μονάχα, γὰ μορφωμένους ἢ λογίους. Στὸν ὑμνητὴ τῆς ὀρθοδοξίας ἀνήκει πολὺ περισσότερο ὁ ζηλευτὸς τίτλος: «ποιητὴς τοῦ καιροῦ του καὶ τοῦ γένους του». Ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμή, ποὺ ἀνοίχτηκαν τὰ μάτια τῆς ψυχῆς του στὸ θαυμαστὸ φῶς τῆς πίστεως, καὶ ἔνοιωσε τὴν ἀσύγκριτη δύναμι καὶ χάρι τῆς, ἐρρύθμισε ἀποφασιστικὰ πιά τῆς λύρας του τὶς χορδές στὸ τόνο ἐκείνης. Ἀπὸ τὴν κατωφέρεια τῶν 57 χρόνων ἀνέβηκε γοργὰ στὶς κορφές μιᾶς ἄλλης νεότητος. Ἀπὸ τὰ φωτεινὰ ὕψη τῆς, γεμάτος παλμὸ καὶ θάρρος, ἔψαλλε τὴ νέα θρησκεία σὰν θεωρία καὶ σὰν ζωὴ.

Μαχητὴς, δάσκαλος, βάρδος, σὲ μέθῃ ἱεροῦ ἐνθουσιασμοῦ, τραγούδησε ἄξια τὸ Θεὸ καὶ τοὺς ἡρώες του. Ἡ ἐμφάνισί του στὰ χριστιανικὰ γράμματα καὶ ἡ ὄλη του ἐξέλιξι, σὲ ἐποχὴ, ποὺ μόλις ἀρχίζε νὰ διαμορφώνεται ὁ χριστιανικὸς πολιτισμὸς, ἄφησε τὴ σφραγίδα τοῦ πρωτοπόρου.

ARTEMIS Π. MENAGIA

(16) Ἀρχ.μ. Ἱερων. Ἱ. Κοτσώνη: ἐνθ' ἀν. σελ. 55.

(17) Dictionnaire de Theologie Catholique, ἐνθ' ἀνωτέρω.

(18) J. Bergman: «C. S. E. L.» ἐνθ' ἀνωτέρω σελ. XIX.

ΑΝΕΡΓΙΑ

Τὸ παρουσιαστικὸ τῆς κατακοῦσε τὴ συμπάθεια. Βλέμμα καθαρὸ ἀνεπιφύλακτο, γεμάτο εὐλιχρῖνεα. Πρόσωπο, σιλουέττα, εὐθραυστα σὰν λεπτὴ πορσελάνη. Ντύσιμο ἀθόρυθα καλαισθητό. Μεγαλομένη στὸ ἐξωτερικόν. Νέα γυναῖκα, μητέρα δύο παιδιῶν, ὅπως εἶπε.

Ἦταν ἡ ὑποψήφια γιὰ τὴ θέσι παιδαγωγοῦ.

Σὰν ἄκουσε ὅτι ἡ οἰκογένεια εἶχε πέντε παιδιά, στὴν ἀρχὴ ἀπόρησε, ἔπειτα ζεστάθηκε ὁ τόνος τῆς φωνῆς τῆς, μίλησε γιὰ τὴν μεγάλη εὐτυχία μαζὴ καὶ τοὺς κόπους ποὺ δίνουν τὰ παιδιά.

Ἢταν σηκώθηκε γιὰ νὰ φύγη — οἱ ὄροι μας δὲν ταιριάζαν — ἡ γυναῖκα μου τὴ συνόδεψε ἔξω, τῆς ἔκοψε ἓνα μπουκέτο κίτρινης μαργαρίτες ποὺ γέμιζαν τὸν τόπο καὶ προχώρησαν στὸ μικρὸ χαλικιόστρωτο δρομάκι, ποὺ τὸ κατακοῦσαν σιγά-σιγά ἀποικίες ἀπὸ χαμομήλια.

Ξαφνικὰ ἡ Νάντια — αὐτὸ ἦταν τὸ ὄνομά τῆς — στάθηκε ἀπέναντι στὴ γυναῖκα μου καὶ τῆς ἔσφιξε μὲ δύναμι τὸ μπράτσο. Τὰ μεγάλα γαλανὰ μάτια τῆς καρφώθηκαν στὴν καρδιά τῆς ἄλλης μητέρας.

— Ἐξέρετε, δὲν σᾶς εἶπα τὴν ἀλήθεια ὡς τώρα... Δὲν ἔχω δὴ ὅ ἀλλὰ ἔξ ἡ παιδιὰ. Τὸ κρύβω, γιατί θὰ μὲ δυσκολέψῃ νὰ βρῶ δουλειά. Οἱ κυρίες ποὺ συναντῶ ἔχουν ἓνα ἢ δύο παιδιά καὶ θέλουν νὰ ἀπαλλαγούν κι' ἀπὸ αὐτά, καὶ φοβοῦνται ὅτι θὰ ἔχω τὸ νοῦ μου στὰ παιδιά μου ὅταν μάθουν πόσα εἶναι. Ἄλλὰ ἐσεῖς θὰ μὲ καταλάβετε... Ἔχετε καὶ σεις πολλὰ παιδιά... Ἔσφιξε στὴν ἀγκυλιὰ τῆς τὶς μαργαρίτες, σὰν νὰ εἶχε ἐκεῖ τὰ παιδιά τῆς.

Ἦ γυναῖκα μου ρώτησε ἐκπληκτικῶς :

— Ἐξ ἡ παιδάκια ἔχετε; Καὶ τί θὰ γίνουν τώρα, ἂν θὰ ἐργασθῆτε, ὅπως θέλετε, ἐσωτερικῶς, σὲ σπίτι;

Τὰ μάτια τῆς Νάντιας μεγάλωσαν, γεμάτα καρτερικὴ ὑποταγή :

— Ὁ ἄντρας μου εἶναι ἄνεργος.... Κάθε φορὰ ποὺ γυρίζει ἀπρακτος ἀπὸ μιὰ νέα μάταιη ἀναζήτησι δουλειᾶς, εἶναι τόσο ἀπελπισμένος, ποὺ ἐνῶ πρῶτὸ δὲ βράσταξα, τοῦ εἶπα «θὰ προσπαθῆσω ἐγὼ, ἴσως εἶναι πῶς εὐκολο σὲ μένα νὰ βρῶ μιὰ καλὴ θέσι»... Τί νὰ κάνουμε;

Στὸ τραπέζι, τὸ βράδυ τῆς ἄλλης ἡμέρας. Τὰ παιδιά ξεθάρρεψαν ἀπὸ τὴν παρουσία τῆς Νάντιας — τὴν εἶχαμε κρατήσει ὅσο νὰ βρεθῆ κάποια λύσι — καὶ δίνουν κακὰ ἐξετάσεις. Λίγο ψιλότερα ἀπὸ τὰ πιᾶτα τους, γύρω στὸ τραπέζι σὲ μιὰ ζωντανὴ σκάλια, τὰ μουτράκια τους εἶναι γεμάτα διάθεσι ἀταξίας. Τσαλαβουτοῦν τὰ κουτάλια τους στὴν κρεατίδουπα, ρίχνουν μέσα στὸ πιᾶτο ἓνα σωρὸ ψωμιά, ἀρπάζουν κάθε τόσο ἀλάτι ἀπὸ τὴν ἀλατιέρα, φουσκώνουν τὰ μαγουλάνια τους καὶ ἀνοῦνται νὰ καταπιοῦν. Ἦ

μικρότερη ἀδελφὴ τους, δέσμα στὴν ψηλὴ καρτέκλα τῆς, μὲ τὰ μαλλιά ριγμένα στοὺς ὤμους σὰν περούκα μεσαιωνικοῦ δικαστή, σοβαρὸ ἔμφος καὶ ἐρευνητικὰ μάτια, ἀνοιγοκλείνει τὰ βλέφαρα μὲ τὶς μακρὺς γυριστὲς βλεφαρίδες καὶ μαθητεῖε στὶς ἀταξίες τῶν ἄλλων. Ἦ δύστυχη Νάντια, καθισμένη σὲ μιὰ καρτέκλα ἀπέναντι τῆς, σκοπεῖ μὲ τὸ κουτάλι τὸ ἀνυπάκουο, πασαλειμένο στοματάκι τῆς μικρῆς καὶ περιμένει ὑπομονητικὰ πότε θὰ ἀποφασίσῃ νὰ τὸ ἀνοίξῃ.

— Καπάτια (κατάπια)...

Τῆς ἀναγγέλει ὁ μικρὸς τύραννος καὶ τεντῶνει ὀρθάνοιχο ἓνα ὀξ στοματάκι, στολισμένο μὲ τόσα δοντάκια μονάχα, ὅσα ἔχει ἓνα πασχάλινὸ κατακάλκι...

Μὰ ἡ Νάντια δὲν προφταίνει παρὰ νὰ ἀδειᾶσῃ τὸ κουτάλι στὸ σαγόνι καὶ τὶς μπουκλές τῆς μαϊμουδίτσας. Γιατὶ ἐκεῖνη ξανάκλεισε τὸ στόμα ἀπότομα καὶ κουνάει τὸ κεφάλι δεξιὰ κι' ἀριστερὰ μὲ καταπληκτικὴ ταχύτητα!

Ἦ Νάντια, θύμωσε, ἄφησε τὸ πιᾶτο στὸ τραπέζι καὶ σταύρωσε τὰ χέρια στὸ στήθος :

— Ὅθὰ πρέπει νὰ τοὺς πάρете τὸ φαί καὶ νὰ μείνουν νηστικά μιὰ μέρα... Νὰ δῆτε πῶς θὰ τρῶνε γρήγορα!

Ἦ μπαμπᾶς καὶ ἡ μαμᾶ συμφώνησαν μὲ ἀνακούφισι. Ἦ γιαγιὰ ἔχει πάντοτε σοβαρότατες ἐπιφυλάξεις γιὰ τὴ σοφὴ αὐτὴ μέθοδο. Ἄλλὰ οἱ τρεῖς μεγαλύτεροι ταραξίαι, καὶ μόνον στὸ ἄκουσμα τῆς ἀπειλῆς, καταλίνουν ἀμέσως τὶς μπουκιές τους, ποὺ σίτεναν τόση ὥρα μέσα στὰ φουσκωμένα μάγουλά τους.

Ἦ Νάντια γύρισε τὸ ἐξαῦλωμένο πρόσωπὸ τῆς στοὺς γονεῖς τῶν παιδιῶν :

— Μὴ φοβᾶστε ὅτι θ' ἀρρωστήσουν ἂν μείνουν μιὰ μέρα νηστικά. Τὰ δικὰ μου ἔζησαν, τρεῖς ἑβδομάδες, μόνον μὲ χαμόμηλο καὶ ψωμί καὶ δὲν ἔπαθαν τίποτα... Καὶ ὅταν ἔβρισκε κανένα μεροκάματο ὁ ἄντρας μου, τοὺς ἔβραζα ἓνα τέντζερη πατάτες μὲ φασόλια καὶ σὲ δέκα λεπτὰ ἦταν ἄδειοι. Μετροῦσαν μάλιστα τὰ στυριά στὰ πιᾶτα τους μὴν τύχη κι' ἔπεσαν στὸν ἄλλο περισσότερα.

Ἦ Νάντια μιλάει μὲ τραγικὰ ἀπλὸ ἔμφος. Ἐμμεῖς τὴν κυτᾶμε σὰν χαμένοι. Μᾶς ἔχει κοπῆ ὀλότελα ἡ ὄρεξι. Ἄλλὰ καὶ ἐκεῖνη δὲν τρώει περισσότερο ἀπὸ ὅσο ἓνα σουλάκι. Ἐχει ξεμάθει...

(Ἦσα ἀκούσαμε ἔπειτα δὲν συνέβαιναν στὴν Κατοχή, μὲ τὸν λιμὸ, ἀλλὰ σήμερα, κοντὰ μας, στὴν Ἀθήνα! Καὶ ἡ «χριστιανικὴ» μας κοινωνία ἀριθμεῖ τὸ σωτήριον ἔτος 1958, τὸ ἔτος μὲ τὴν κατάκτησι τοῦ διαστήματος, χίλια ἐννηκόσια πενήντα ὀκτὼ χρόνια ἀπὸ τῆς ἐλεύσεως

τοῦ Χριστοῦ, ποὺ ἔδωσε τὴν «μείζονα ἐντολή» τῆς ἀγάπης)...

— Ὅσο δούλευε ὁ ἄντρας μου διοργανωτὴς καὶ ἀποθηκάριος σ' ἓναν ὄργανισμό, συνέχισε ἡ Νάντια, περνούσαμε καλά. Σταμάτησε ἡ λειτουργία του καὶ ἀπέλυσε τὸ προσωπικό. Ἀπὸ τότε δὲν βρῆκε ἄλλη δουλειὰ τακτική.

Καὶ ἡ Νάντια ἀφηγεῖται μερικὲς μόνον σην- νῆς ἀπὸ μιὰ ἀπίστευτα τραγικὴ σημερινὴ πραγματικότητα :

— Στὴν ἀρχή, γιὰ νὰ ζήσουμε πούλησαμε στὴ γειτονιὰ τὸ ραδιόφωνο, τὰ ἐπιπλά μας, τὰ ρούχα μας. Ἔπειτα δὲν εἴχαμε τί νὰ πούλησουμε... Καθυστερήσαμε τὰ νοίκια. Ὁ ιδιοκτήτης χτυποῦσε τὰ βράδια στὸν μεσότοιχο, γιὰ νὰ φύγωμε. Τώρα μᾶς ἔχει κάνει ἀγωγή, νὰ μᾶς διώξῃ... Τὰ παιδιά μου ζητοῦν ψωμί, φωνάζουν. Τὸ πρῶτ' ἄνδρα μὲ κάτι, τὸ ἀπόγευμα τὰ κλείνω μέσα καὶ τὰ κοιμίζω, νὰ μὴ γνωθεύουν στὰ ἄλλα παιδιά τῆς γειτονιάς ἀπὸ τὸ προσφάγι τους...

Ἡ Νάντια ἔσκυψε τὸ κεφάλι καὶ συνέχισε μὲ σιγανὴ φωνή :

— Μᾶς βοήθησαν μερικοὶ γνωστοὶ μας... Τὸν ἄντρα μου ὅμως τὸν ἐπλήγωσε τόσο αὐτό. Ἡθελε νὰ βοῆ δουλειά, ὄχι ἄλλη βοήθεια, ποὺ δὲν τὴν συνόδευε πάντοτε ἡ ἀγάπη. Γιατί, νά, κάποιος μᾶς πρότεινε νὰ χωριστοῦμε ἀπὸ τὰ παιδιά μας... Σὲ μιὰ ὑπηρεσία, τοῦ ὑποσχέθηκαν δουλειά. «Ξαναπέρασε σὲ δυὸ-τρεῖς μέρες καὶ θὰ σὲ πάρωμε» τοῦ εἶπαν. Ἐπῆγε. Τοῦ εἶπαν πάλι τὸ ἴδιο κ' ἄλλες φορές. Ἐκεῖνος δανειζότανε τὶς δυὸ δραχμὲς τὰ ναῦλα γιὰ νὰ κατεβαί- νη στὴν Ἀθήνα. Ἐπειτα ἀπὸ καιρὸ τοῦ ἀπάντησαν «δυστυχῶς δὲν μποροῦμε νὰ σὲ πάρωμε». «Δὲ μοῦ τὸ λέγατε ἀπὸ τὴν ἀρχή, νὰ μὴ ξεδεύω τὰ ναῦλα; Ἔχω ἕξι παιδιά νὰ θρέψω» τοὺς παραπονέθηκε. Τὸν ἔβρισαν τότε σὸν τὸν ἔνοχο τῆς δυστυχίας μας: «ἐδὲν ντρέπεσαι νὰ κάνης τόσο παιδιά, ἀφοῦ εἶσαι φτωχός!» Ἐνα μικρὸ χαμόγελο χάραξε τὰ χεῖλια τῆς Νάντιας: Ἡθελα νὰ ἤξαιρα ἂν μὲ τὴν ἴδια λογικὴ κατηγοροῦν κ' ἐκείνους ποὺ ἔχουν λεφτὰ καὶ δὲν κάνουν παιδιά!

Ἡ Νάντια ἀναστένανε :

— Στὸ τέλος ἔχασε τὸ θάρρος του ὁ ἄντρας μου. Ἀπελπίστηκε. Ἐχει περάσει μεγάλες δοκιμασίες στὴ ζωή του. Δεκαοχτὼ χρονῶν τὸν ἔραπαξαν ὄμηρο σὲ ἓνα μπλόκο στὴν Ἀθήνα οἱ Γερμανοὶ καὶ τὸν ἔστειλαν στὰ κάτεργα τοῦ Λίντς, στὴν πύλ φρικτὴ κόλασι. Ἐδραπέτευσε. Τρεῖς μῆνες κρύφτηκε μαζὶ μὲ ἓναν Ρουμᾶνο σὲ ἓνα θάλαμο ποὺ διατηροῦσαν τὰ πτώματα τοῦ στρατοπέδου. Ἐβγαῖναν κρυφὰ τὸ βράδυ κ' ἔτρωγαν ἀπὸ τὰ σκουπίδια. Τοὺς ἀπελευθέρωσαν, ἄρρωστος πιά, οἱ ἄμερικανοί. Δὲν ἔχει ἀπὸ τότε τὸ κοράγιο νὰ πολεμήσῃ μὲ νέες δυσκολίες. Τώρα εἶ πάλι σὲ ἓνα νέο στρατόπεδο ἀπελπίσας. Τὴν ἀνεργία... Δὲν μᾶς ἔμενε παρὰ ὁ θάνατος...

Μᾶς κύτταξε μελαγχολικὰ καὶ κατέληξε :

— Δὲν εἶναι ὠραῖο, σκοτώνει τὸν ἄντρα, νὰ μείνῃ μόνος στὸ σπίτι νὰ νταντεῖ τὰ παιδιά καὶ νὰ τρέφει τὴν οἰκογένεια ἡ γυναῖκα... Ἀλλὰ τί νὰ κάνωμε; Δὲν μποροῦσαμε πιά νὰ περπατήσωμε ἀπὸ τὴν ἀδυναμία. Ὅτι οἰκονομούσαμε ἔπρεπε νὰ τὸ δώσωμε στὰ παιδιά...

Μετὰ τὸ φαί ἡ Νάντια πέρασε ἓνα βιβλίο καὶ κάθισε λίγο στὸ χῶλλ νὰ ξεκουραστῇ διαβάζοντας. Δὲν ξεκόλλησε ὅμως τὸ βλέμμα τῆς ἀπὸ τὴν πρῶτὴ σειρά...

...Γιατὶ τέτοια ὦρα, κάθε βράδυ, εἶχε συνειθίσει νὰ σκύβῃ πάνω ἀπὸ τὰ τρία ξύλινα ντιβάνια, στὸ δωμάτιό τους, στὸ Περιστέρι, γιὰ νὰ σκεπασθῇ μὲ ὅσες κουβέρτες ἀπόμειναν, γιὰ νὰ φιλήσῃ μὲ τὸ ξενηστικὸ μέτρο τῆς στόμα...

...Στὸ πρῶτο ντιβάνι, στὸ κεφαλαῖο του, ἓνα μελαχροινὸ ἄρρενωπὸ προσωπάκι, τὸν μεγάλο τῆς γιὸ μὲ τ' ἀτίθασσα ἐννεὰ χρόνια καὶ στὴν ἄλλη ἄκρη τοῦ ντιβανιοῦ, τὸν ξανθὸ σγουρομάλλη βενιαμὶν τῆς τῶν δύο χρόνων. Στὸ δεύτερο, σὰν φργοῦρες τραπουλόχαρτο, δυὸ ὄμοιους σὰν δίδυμους πιτσιρικούς, ὁ ἕνας ἀπάνω ὁ ἄλλος κάτω, τὸ δεύτερο καὶ τρίτο ἀγοράκι τῆς. Καὶ στὸ τρίτο ντιβάνι, τὸ ἀγαπημένο τῆς, «ἄλτερο-ἔγκο», τὴν μεγάλῃ τῆς κόρη, τὴν σιωπηλὴ ἐργατικὴ ἐνδεκάχρονη μονάκριβή τῆς, ποὺ βαστάζει μαζὶ μὲ τὴν μάνα τῆς τὸν κάματο τοῦ νοικοκυριοῦ... Καὶ σκέπτεται ἡ Νάντια :

Τέτοια ὦρα, θὰ κλαίῃ ὁ μικρὸς Μᾶρκος, ποὺ δὲν ἤλθε σήμερα νὰ τὸν φιλήσῃ ἡ μάνα του...

...Καὶ πάλι στὴν κουζίνα ὁ ἄντρας τῆς, χωρὶς δυὸ δραχμὲς στὴν τσέπη γιὰ τὰ ναῦλα του, περμένος στὸ κρεβάτι ἀπὸ τὸ σπορῆμο σὲ μιὰ φυγή, μὲ τσακισμένα τὰ νεῦρα, τὰ μάτια ἀνοιχτά, περιμένοντας μάταια βοήθεια' χωρὶς νὰ ξέρῃ ἂν θὰ φράσῃ ποτὲ κ' ἀπὸ ποῦ...

Τώρα ὅμως εἶναι ἡ σειρά μας.

Φυσικὰ, δὲν φρονεῖτε ὅτι ἐπιτρέπεται ἡ Ντάνια, νὰ συνεχίσῃ τὸ ἀπεγνωσμένο τῆς διάδημα, δουλεύοντας μακρὰ ἀπὸ τὰ ἕξι παιδιά τῆς, γιὰ νὰ μὴ πεθάνουν ὅλοι ἀπὸ τὴν πείνα. Ἔβαλε τὶς ἀδύνατες πλάτες τῆς — σὰν τὸν Γιάννη Ἀγιάννη — κάτω ἀπὸ ἓνα βαρὸν ἀμάξι ποὺ βουλιάζοντας ἀπειλεῖ νὰ λυθῇ μέσα στὴ λάσπη τὸν ἄντρα τῆς καὶ τὰ παιδιά τους. Θὰ τὴν ἀφήσωμε;

Ἄς τρέξωμε ὅλοι οἱ θεατὲς μετὰ τὶς πρῶτες βοήθειες, νὰ δώσωμε ἓνα χέρι γιὰ μιὰ ριζικὴ λύσι. Δὲν ζητοῦν οἱ ὀκτὼ ψυχὲς ποὺ χαροπαλεύουν στὸν φουρτουνιασμένο ὄκεανό, τίποτε ἄλλο. Τὸ «σώσατε τὰς ψυχὰς μας» μεταφράζεται στὴ λέξι δ ο υ λ ε ι ᾶ. Δουλειὰ γι' αὐτὸν τὸν ἄντρα, δουλειὰ μόνιμη, κατὰλληλη, ἱκανὴ νὰ θρέψῃ ὀκτὼ στόματα. Καὶ πρέπει νὰ τὴν βροῦμε!

Ἄς μὴ ποῦμε αὐτὴ τὴν στιγμὴ γιὰ τὶς εὐθύνες ποὺ πέφτουν στὸ Κράτος, γιὰ τὶς (πόσες ἀλήθεια;) χιλιάδες ἀνέργους. Ὅσοι διαβάσωμε αὐτὲς τὶς γραμμὲς ἄς σκεφθοῦμε σοβαρὰ ἐκεῖνο — τὸ λίγο ἔστω — ποὺ μποροῦμε ἐ μ ε ι ζ ῆ σὲ κάθε παρόμοια περίπτωσι νὰ προσφέρωμε. Καὶ τὸ ἐ λ ἄ χ ι σ τ ο ποὺ θὰ κάνωμε εἶναι ἀσύγκριτα περισσότερο ἀπὸ τὸ τί πο τ α.

ΑΠΟΨΕΙΣ

« ΕΞ ΥΠΝΟΥ ΕΓΕΡΘΗΝΑΙ »

« Πολέμους καὶ ἀκοὰς πολέμων ». Οἱ ἄνθρωποι πού ζῶμεν τούτην τὴν ἐποχὴν, ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων μέχρι τῶν νεωτέρων, εἰς ὅλην μας τὴν ζωὴν ἄλλο τίποτε δὲν κάνουμε, παρὰ νὰ ἀκούωμε πολέμους καὶ ἀκοὰς πολέμων. Ζῶμεν ἤδη εἰς ἓνα ἰδιόρρυθμον τρίτον παγκόσμιον πόλεμον, χωρὶς νὰ τὸν ἀντιλαμβανώμεθα, ὅπως δὲν αἰσθανόμεθα ὅτι εἴμεθα ἐπάνω εἰς ἓνα πλανήτην καὶ μέσα εἰς ἓνα Γαλαξίαν. Ἄλλὰ νὰ πού γίνονται ἀμεσώτερον αἰσθηταὶ καὶ παντὸς ἄλλου εἶδους διεθνεῖς ἀναστατώσεις. Καὶ νὰ ὅπου τὴν στιγμήν, κατὰ τὴν ὁποίαν γράφομεν τὸ παρόν, ἔχομεν καὶ θέματα σεισμῶν πολιτικῶν, πού ἐμφανίζονται εἰς διαφόρους χώρας τοῦ κόσμου, μὲ ὅλον ἐν περισσότερον ἄδηλον τὴν ἔκβασιν καὶ ὅλον ἐν περισσότερον ἀπογοητευτικὴν τὴν ἐξέλιξιν.

Αὐτὰ τὰ ἐπὶ μέρους δείχνουν, ὅτι ἡ αἰσιόδοξος ἀντίληψις τοῦ ἀστισμοῦ, ὅτι ὅλα θὰ πάνε καλά, ὅτι ἡ αἰσιόδοξος αὐτὴ ἀντίληψις δὲν ἐπικρατεῖ. Δὲν ἐννοοῦμεν θεβαίως, ὅτι ἐπικρατεῖ—οὔτε πρέπει νὰ ἐπικρατήσῃ — καὶ ἡ ἀντίληψις ὅτι ὅλα θὰ πάνε ἄσχημα. Δὲν εἶναι χριστιανικὸν καὶ δὲν ἐπαληθεύει καὶ ἐκ τῆς ἐμπειρίας ἄλλως τε, νὰ δεχθῶμεν οἰανδήποτε μοιρολατρικὴν ἀντίληψιν — καλὴν ἢ κακὴν — διὰ τὴν πορείαν τῆς ἱστορίας. Δὲν εἶναι μοιραῖον νὰ καταστραφῇ ὁ πολιτισμὸς μας, οὔτε μοιραῖον εἶναι νὰ ἀνθῆσῃ. Τὸ πᾶν ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν στάσιν, τὴν ὁποίαν θὰ τηρήσωμεν.

Καὶ τό γε νῦν ἔχον ἡ στάσις μας εἶναι στάσις Ὑπνοῦ. Καὶ εἰς αὐτὰ τὰ θέματα ὕπνος καὶ θάνατος εἶναι στενοὶ συγγενεῖς. Ἄν τὰ κρίσιμα γεγονότα, πού βλέπομεν ἐπενήργουν ὡς ξυπνητήρι, θὰ ἀπετέλουν μεγάλην εὐλογίαν. Καὶ οἱ

χριστιανοὶ ἄς βοηθήσουν μὲ τὴν φωνὴν των, ὥστε τὰ γεγονότα νὰ γίνουν ξυπνητήρι. Αὐτὸ θὰ εἶναι μία μεγάλη ὑπηρεσία, τὴν ὁποίαν θὰ προσφέρουν καὶ εἰς τοὺς συνανθρώπους των καὶ εἰς τοὺς ἑαυτοῦς των καὶ εἰς τὴν γενεάν των καὶ εἰς τὰς μελλούσας γενεάς!

ΚΥΝΙΚΑΙ ΕΠΙΔΕΙΞΕΙΣ

Πολλὰ πικρὰ σχόλια διατυποῦνται διὰ τὴν τρομεράν, θὰ ἐλέγομεν κυνικὴν πλέον, ἐπίδειξιν πλοῦτου καὶ εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ εἰς τὸν Πειραιᾶ καὶ εἰς τὴν Θεσσαλονίκην, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ὑπόλοιπον Ἑλλάδα.

Θὰ ἔλεγε κανεὶς ὅτι ἔπειτα ἀπὸ πολλὰ πράγματα, πού συνέβησαν εἰς τὸ παρελθόν, ὅσοι διέθεταν πλοῦτον, θὰ ἐφρόντιζαν τοῦλάχιστον νὰ μὴ μᾶς τὸν ἐπιδεικνύουν κατὰ τρόπον προκλητικόν, νὰ μὴ τὸν ἐπισείουν, καὶ μάλιστα πολυλάκις μπροστὰ εἰς μάτια, πού εἶναι βαθυλωμένα ἀπὸ τὴν πείναν. Ἄλλὰ φαίνεται ὅτι τὰ παθήματα δὲν γίνονται μαθήματα. Καὶ ἔτσι βλέπομεν συνεχῶς νὰ γίνεται μία προσπάθεια, νὰ διαγωνίζωνται ὁ ἓνας καὶ ὁ ἄλλος εἰς τὰς ἐπιδείξεις. Πολυτελεῖς κοῦρσες, πού γεμίζουν τοὺς δρόμους, ταξίδια τῆς κουτσῆς Μαριῶς εἰς τὰς Εὐρώπας, δεξιώσεις πολυτελεῖς, γεύματα, συνεχεῖς ἀγγελίαι εἰς τὰς ἐφημερίδας, «διεκρίναμεν τοῦτον», «διεκρίναμεν ἐκεῖνην», «μὲ τοῦτο ἢ ἐκεῖνο τὸ φόρεμα» καὶ, κάθε μία ἀπὸ αὐτὰς τὰς ἐκδηλώσεις χλιδῆς, εἶναι μία περιουσιούλα διὰ τοὺς συμμετέχοντας, μία ἀληθινὴ περιουσία δι' ἐκεῖνον πού τὴν ὀργανώνει. Κάθε μία τοιαύτη ἐκδήλωσις θὰ ἠμποροῦσε νὰ σώσῃ μίαν οἰκογένειαν ἀπὸ τὴν δυστυχίαν!

Αὐτὴ ἡ ἐπίδειξις πλοῦτου εἶναι ὅλως ἀπαράδεκτος. Εἶναι βέβαια καὶ μωρὰ,

εἶναι καὶ ἀνήθικος. Ἄλλὰ δὲν θὰ ἤμποροῦσαν οἱ εὐπρεπεῖς ἄνθρωποι νὰ μποῦκοτάρουν αὐτὰς τὰς ἐπίδειξεις, νὰ μὴ εἶναι τόσο προθύμοι εἰς τὰς πολυδαπάνους κοσμικότητας, νὰ μὴ γεμίζουν αἱ στήλαι τῶν ἐφημερίδων μὲ τὰ «διεκρίνομεν», καὶ τέλος πάντων νὰ δειχθῇ μία κοινωνικὴ εὐαισθησία, ὅτι δὲν εἶναι οἱ παρόντες καιροὶ κατάλληλοι διὰ τοιοῦτου εἴδους κυνικὴν ἐπίδειξιν πλοῦτου;

ΙΔΙΑΙΤΕΡΩΣ ΕΥΧΑΡΙΣΤΟΝ

Δημοσιεύομεν εἰς ἄλλην στήλην ἐπιστολήν, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ πλήρη διάψευσιν τῶν καταγγεληθέντων ἐναντίον τοῦ θεολόγου καθηγητοῦ τοῦ γυμνασίου Ἀξιουπόλεως καὶ τοῦ ἱερέως τῆς πόλεως, ἐν σχέσει μὲ μίαν μαθήτριά, ἡ ὁποία ὑπέπεσε εἰς κάποιον παράπτωμα καὶ κατόπιν ἠτοκτόνησε.

Κατόπιν τῆς τόσο κατηγορηματικῆς αὐτῆς διαψεύσεως, ζήτησα βεβαίως ὡς πρὸς τὸν καθηγητὴν - θεολόγον καὶ τὸν ἱερέα ὑπάρχει μόνον ὡς πρὸς τὴν ὀφειλομένην εἰς αὐτοὺς ἰκανοποίησιν. Διὰ τὴν παροῦσαν στήλην, ἐννοεῖται, προσωπικὸν ζήτημα οὐδέποτε ὑπῆρξε. Ὅποιος διαβάσῃ ἄλλην μίαν φορὰν τὰς «Ἀπόψεις» τοῦ περασμένου φύλλου, θὰ ἰδῇ ὅτι τὸ θέμα ἦτο ὄχι τὰ πρόσωπα, ἀλλ' ἡ νοοτροπία, καὶ συνεχῶς ἐγένετο ἡ ἐπιφύλαξις, ἐὰν τὰ γεγονότα ὄντως συνέβησαν, ὅπως καταγγέλλονται. Χαίρομεν ἐν τούτοις ὅλους ἰδιαιτέρως καί, ὅπως εἰς τὸ προηγούμενον ἤδη φύλλον ἐγράψαμεν, εἴμεθα εὐτυχεῖς, διότι ἀποκαθίστανται ἀπὸ τῆς προσωπικῆς πλευρᾶς τὰ πράγματα πλήρως εἰς τὴν θέσιν τῶν.

Μένει ὁμως ἡ ἄλλη πλευρά, ἡ ὁποία δὲν εἶναι προσωπικὴ ἀλλ' ἔχει σπουδαιότητα γενικὴν. Καὶ ἐπὶ τῆς πλευρᾶς αὐτῆς βλέπομεν ὅτι, ἐπίσης, πάντες συμφωνοῦμεν. Εἶναι ἡ ἀρχὴ τὴν ὁποίαν ἐθέσομεν, καὶ χάριν τῆς προσβολῆς τῆς ὁποίας καὶ μόνον ἐγράψαν τὰ περὶ ὧν ὁ λόγος σημειώματα. Εἶναι ἐκεῖνο πού εἶχομεν τότε τονίσει: «Ἀπὸ τοὺς θεολόγους μας καὶ ἀπὸ τοὺς ποιμένας τῆς Ἐκκλησίας μας περιμένομεν νὰ ὀδη-

γῶν τοὺς ἀμαρτάνοντας ὄχι εἰς τὴν ἀπογνωσιν καὶ τὴν αὐτοκτονίαν, ἀλλ' εἰς τὴν μετάνοιαν καὶ τὴν νέαν ζωὴν». Ἐπ' αὐτοῦ εἴμεθα φυσικὰ ὄλοι σύμφωνοι. Καὶ χαίρομεν, διότι καὶ αὐτὴ ἡ μεμονωμένη παράβασις πού καταγγέλλθη, ἀποδεικνύεται ἀνυπαρκτος.

ΝΑΥΑΓΟΣΩΣΤΑΙ

Ἦρπει ὁμως ἐπὶ τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἐξάρωμεν ἓνα ἄλλο εὐχάριστον γεγονός. Τὴν εὐχάριστον αὐτὴν διαπίστωσιν μᾶς παρέχουν σειρά ἐπιστολῶν καὶ ἄλλων ἐκδηλώσεων, πού μᾶς ἔρχονται, διὰ νὰ μᾶς εἴπουν πόση συγκίνησιν προεκάλεσαν (ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῆς ὡς ἄνω γενικῆς καὶ ἀπροσώπου γραμμῆς) τὰ σημειώματα αὐτὰ εἰς πολλοὺς ἀνθρώπους, οἱ ὅποιοι εἶχαν παρασυρθῆ εἰς τὸ νὰ λησμονήσουν τὸν Χριστιανισμόν ὡς τὴν θρησκείαν τῆς συγγνώμης, τῆς κατανόησεως καὶ τῆς ἀγάπης πρὸς τοὺς ἀσθενοῦντας, καὶ νὰ τὸν παρεξηγήσουν, ἐπὶ τῇ βᾶσει μεμονωμένων φαινομένων (ὄπως ἀσχέτων πλέον πρὸς τὴν Ἀξιούπολιν), φαινομένων ἀκρίτου καὶ αὐτοῦ τοῦτο ἀντιχριστιανικοῦ φανατισμοῦ, ὡς τὴν στυγνὴν, ἀμείλικτον, ἀνάλητον διωξίν παντός παρεκτρεπομένου, νὰ παρουσιάσουν τὸν Χριστιανισμόν ὡς τοῦ λιθοβολισμοῦ συνώνυμον. Καὶ ἦλθε μέχρις ἡμῶν ἀπὸ διάφορα μέρη τῆς Ἑλλάδος πληθὺς συγκινητικωτάτων ὄντως ἐκδηλώσεων διὰ τὴν ἐνθάρρυνσιν, τὴν παρηγορίαν, τὴν ἀνακούφισιν πού ἔδωσεν ἡ τοιαύτη ἀντιμετώπισις τοῦ θέματος. «Δὲν ἐφантаζόμεθα ποτὲ ὅτι ἀπὸ χριστιανικῆς πλευρᾶς θὰ ἤμπορούσε νὰ δειχθῇ τέτοια ἀγάπη καὶ κατανόησις καὶ συμπόνοια»!

Καὶ εἶναι μὲν ὄντως περιέργον, πῶς φαίνεται περιέργον, ὅτι προβάλλεται ἡ ἀγάπη ἐν ὀνόματι τοῦ Θεοῦ, ὁ ὅποιος εἶναι ἀκριβῶς Ἄγαπη! Ἄλλὰ καὶ ἐν πάσῃ περιπτώσει, εἶναι πολὺ εὐχάριστον, ὅτι ἀρχίζομεν τέλος πάντων νὰ ἀντιλαμβανώμεθα, ὅτι βεβαίως ὁ Χριστιανισμὸς θέλει τὴν ἐξύψωσιν τῆς ἠθικῆς στάθμης τοῦ λαοῦ, τὸ ἀνέβασμα τοῦ ἡ-

θους, τὴν καταπολέμησιν τῆς ἀμαρτίας καὶ παροτρύνει τοὺς πιστοὺς του εἰς τὸ «μηκέτι ἀμάρτανε», ἀλλὰ τοῦτο ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν ἀγάπην. Τὴν ἀγάπην, τὴν ὁποίαν ὁ Κύριος ἔδειξε πάντοτε πρὸς τοὺς ἀμαρτωλοὺς, πρὸς πάντας τοὺς ἀμαρτωλοὺς, δηλαδὴ πρὸς πάντας ἡμᾶς, περιλαμβανομένων καὶ ἐκείνων, ποὺ εἶναι ἔτοιμοι ἐκάστοτε νὰ ρίψουν λίθους! Ὁ συνδυασμὸς τῆς καταπολεμήσεως τοῦ κακοῦ μὲ τὴν ἀγάπην πρὸς τὸν πάσχοντα εἶναι θεθαίως ἓνα πρόβλημα, ἡ ἐπίλυσις τοῦ ὁποίου ἀπαιτεῖ θείαν πνοήν. Καὶ ἡ ἰκεσία παντὸς χριστιανοῦ καὶ διὰ τοῦ ποιμένος καὶ διδασκάλου, πρέπει νὰ εἶναι, νὰ τὸν ἀξιῶσῃ ὁ Θεός, ὥστε νὰ συνδυάζῃ ἀκεραιότητα καὶ κηρύγματος, ἀλλὰ καὶ βίου ἀφ' ἑνός, ἀγάπην πρὸς τοὺς ἀμαρτάνοντας ἀφ' ἑτέρου, ὥστε οὔτε δούλος τῶν ρευμάτων νὰ γίνεται, οὔτε ἐχθρὸς τῶν ναυαγῶν τῆς ζωῆς, ἀλλὰ ἀληθινὸς ναυαγοςώστης!

ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΚΟΠΗ

Δὲν ἐκάμαμεν καμμίαν προεκλογικὴν ὑπόδειξιν, δὲν θὰ κάμωμεν κανὲν μετεκλογικὸν σχόλιον. Ἀλλὰ δὲν ἀνθιστάμεθα εἰς τὸν πειρασμὸν ἀπὸ ἀπόψεως τρόπου, μὲ τὸν ὁποῖον ἔγινε ἀνὰ τελευταῖα ἐκλογαί, νὰ ἐπιστήσωμεν τὴν προσοχὴν εἰς κάτι ποὺ φαίνεται μικρόν, ἐμπρός, θεθαίως, εἰς τὰ μεγάλα ἔθνικα προβλήματα, πολὺ μικρόν, ἀλλὰ εἶναι καὶ πολὺ χαρακτηριστικὸν μιᾶς νοοτροπίας ποὺ πρέπει νὰ ἐκλείψῃ.

Τώρα μὲ τὰς ἐκλογὰς χιλιάδες Ἀθηναίων καὶ Πειραιωτῶν ἐθρομβαρδίσθησαν κυριολεκτικῶς ἀπὸ φακέλλους, ποὺ ἐστέλλοντο, μὲ ψηφοδέλτια καὶ προεκλογικὰς προκηρῦξεις, οἱ φάκελλοι δὲ αὐτοὶ ἐστέλλοντο ὅλοι μέσῳ τοῦ Ταχυδρομείου, ὅλοι δὲ ἀτελῶς, μὲ κατάχρησιν τῆς βουλευτικῆς, κάκιστα καθιερωθείσης, προνομίας, νὰ στέλλουν οἱ βουλευταὶ τὴν ἀλληλογραφίαν των ταχυδρομι-

κῶς. Ἀλληλογραφία πλέον ἔγινε καὶ ἡ ψηφοθηρία τοῦ ὑποψηφίου βουλευτοῦ. Ἐφθασε μάλιστα μέχρι τοῦ νὰ καμουφλάρωνται καὶ νὰ τίθενται εἰς φακέλλους βουλευτῶν καὶ ψηφοδέλτια μὴ βουλευτῶν, ἀλλ' ἀπλῶς ὑποψηφίων, οἱ ὅποιοι οὔτε κατὰ κατάχρησιν δικαιώματος πλέον δὲν θὰ ἠμποροῦσαν νὰ χρησιμοποιήσουν τὴν ταχυδρομικὴν ἀτέλειαν. Καὶ νὰ φαντασθῆ κανεὶς τώρα τὰ βουνα τῶν ἐντύπων, ἀπὸ τὰ ὅποια εἶχαν καταπλακωθῆ οἱ βιοπαλαισταὶ ὑπάλληλοι τῶν ταχυδρομείων, ἀπὸ τοῦ κεντρικοῦ γραφείου μέχρι τῶν διανομέων καὶ νὰ σκεφθῆ κανεὶς ὅτι αὐτὸ μοιραίως εἶχεν ὡς συνέπειαν νὰ καθυστερήσῃ ἡ ἀλληλογραφία ἡμῶν τῶν πολιτῶν, ποὺ πληρώνομεν καὶ ἀκριβοπληρώνομεν διὰ τὴν διαθίβασιν τῆς ἀλληλογραφίας μας!

Νὰ τὸ ὀνομάσωμεν αὐτὸ εὐπρεπές; Πῶς θὰ τὸ ὀνομάσωμεν; Θὰ προειδοποιήσωμεν ὁμῶς διὰ κάτι: ὅταν θὰ ἔχωμεν ἄλλιν νέας ἐκλογὰς ἢ στήλῃ αὐτὴ θὰ ὑπομνήσῃ τὸ πρᾶγμα καὶ θὰ ζητήσῃ ἀπὸ τοὺς ἀναγνώστας τῆς — πρώτη φορὰ ποὺ θὰ γίνεται προεκλογικὴ ὑπόδειξις ἀπὸ τὸ περιοδικὸν αὐτό! — νὰ μαυρίσουν ἀδιτάκτως κάθε ὑποψήφιον, ὁ ὁποῖος θὰ κάμῃ κατάχρησιν τῆς βουλευτικῆς προνομίας διὰ νὰ ψηφοθηρήσῃ. Διότι, τίποτε ἄλλο, ἓνας τέτοιος ὑποψήφιος δὲν ἠμπορεῖ νὰ θεωρηθῆ ὅτι ἐνδιαφέρεται διὰ τὸ κοινὸν καλόν. Καὶ ὅπως κάμνει κατάχρησιν αὐτοῦ τοῦ δικαιώματος τῆς ἀτελείας αὐτῆς, ἔτσι θὰ κάμῃ καὶ πολλῶν ἄλλων δικαιομάτων κατάχρησιν. Ὅ, τι ἔγινε ἔγινε, τέλος πάντων, καὶ τὸ κακὸν εἶναι τόσον γενικόν, ποὺ δὲν θὰ ἦτο δίκαιος οἰοσθήποτε εἰδικὸς ψόγος διὰ κανένα συγκεκριμένον πρόσωπον. Ἀλλ' ἡ κατάχρησις αὐτῆς πρέπει νὰ κοπῆ ὅχι μόνον δι' αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ τὸ κακόν, ἀλλὰ καὶ ὡς ἓνα ξεκίνημα πρὸς τὴν εὐπρέπειαν καὶ τὸν σεβασμὸν πρὸς τὸν βιοπαλαιστὴν λαόν.

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

Η ΠΟΙΗΣΙΣ ΤΟΥ ΒΕΡΙΤΗ ΦΩΣ ΕΙΣ ΟΛΟΥΣ

Ἀγαπηταί «Ἀκτίνες»

Ἡ ποίησις τοῦ Βερίτη ἐκπηγάδουσα ἐκ τῶν Ἑλληνοχριστιανικῶν ιδανικῶν εἶναι μία ἀνάγκη διὰ τὴν σημερινὴν κοινωνίαν μας· καὶ πρέπει τὰ διασωθέντα ποιήματα τοῦ ποιητοῦ νὰ μελετηθοῦν μὲ ἀπληστία ἀπὸ κάθε ἑλληνικὴ ψυχὴ, διότι ὁ Βερίτης ὑπῆρξεν εἰς ὀλοκληρωμένους ποιητῆς, καὶ προσωπικότης συγχρόνως καθ' ὅλα ἀνταποκρινομένη πρὸς τὸν μέγαν προορισμὸν ποῦ ἔχει ὁ ποιητῆς εἰς τὴν πορείαν τῆς ζωῆς του νὰ τέρατῃ, εὐχαριστῇ, δημιουργῇ, καὶ νὰ ὀλοκληρωθῇ τὸ ἀναγνωστικὸν του κοινόν.

Ἐὰν τὰ κατορθώη αὐτὰ ὁ ποιητῆς, τότε ὁ ποιητικὸς του οἴστρος καὶ ἡ ποιητικὴ του προσφορὰ εἶναι ἀληθῶς μία προσφορὰ τῆς ψυχῆς του πρὸς τὴν ἐποχὴν του καὶ πρὸς τοὺς ἐπερχομένους, οἱ ὅποιοι καὶ θὰ τὸν κρίνουν. Ὅλα αὐτὰ τὰ κατώρθωσε ὁ Βερίτης εἰς τὸ βραχὺ διάστημα τῆς ποιητικῆς του δημιουργίας καὶ δικαίως σήμερον ἐπαινεῖται καὶ ἐορτάζεται ὑπὸ τῆς χριστιανικῆς Ἑλλάδος καὶ ὑπὸ τῆς «Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων», ὡς ἡ κατ' ἔξοχὴν ποιητικὴ χριστιανικὴ προσωπικότης τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος, ἡ ὁποία συνετέλεσεν λόγῳ τε καὶ ἔργῳ καὶ ποιητικῇ γραφίδι εἰς τὴν ἀναγέννησιν καὶ ἀνόρθωσιν τῆς συγχρόνου Ἑλλάδος, ἐπὶ τῇ βίᾳ τῶν Ἑλληνοχριστιανικῶν ἰδεωδῶν ποῦ ὀρίζει καὶ τὸ δημοκρατικόν μας σύνταγμα.

Ἐν καταλείδει δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν, ὅτι ὁ Βερίτης ὑπῆρξεν ὁ Τυρταῖος τῶν χριστιανῶν ποιητῶν, ὁ Ρήγας τῆς συγχρόνου πνευματικῆς ἀφικνίσεως τῆς κοινωνίας μας, ὁ ὁποῖος διὰ τῶν βαθυστοχάστων ποιημάτων του ἐγαλοῦρησεν καὶ θὰ γαλοῦρη, ἐνουθέτησεν καὶ θὰ νοθετῇ, ὠδήγησεν καὶ θὰ ὠδηγῇ κάθε εὐγενικὴ ψυχὴ ἐκ τῶν γηίνων πρὸς τὰ ἄνω, καὶ θὰ ἀποτελῇ πρότυπον παραδειγμα γηισίου ποιητοῦ, ἐμπεποτισμένον ἐκ τῶν γηισίων ναμάτων τῆς αἰωνίας Ἑλλάδος μας καὶ τῆς Ὁρθοδόξιας.

Εἰς τὴν σημερινὴν ἐορτάσιμον αὐτῆν χριστιανικὴν ἀτμόσφαιράν μας, τὰ εὐχαριστήρια ἀνήκουν εἰς τὴν πρωτοβουλίαν τῆς Χ. Ε. Ε. καὶ εἰς τὴν ὥραϊαν ἔμπνευσιν τῆς «Δαμασκῶν» νὰ παρουσιάσουν, οἱ μὲν ἕνα τιμητικὸν τόμον, μὲ διάφορους ἐργασίας ἀναφερομένας εἰς διάφορα θέματα, ὑπὸ σπουδαίων ἐκπροσώπων τῆς Ἑλληνικῆς ἐπιστήμης, ἐπὶ τῇ συμπληρώσει 10 ετίας ἀπὸ τοῦ θανάτου του, ἡ δὲ ὡς ἔμπνευστρια τῆς ἐκδόσεως τῶν καταλοπίων τοῦ ποιητοῦ, ὅσπερ νὰ γίνον εἰς κάθε ἑλληνικὴν ψυχὴν προσετὰ καὶ γνωστὰ, καὶ προπαντὸς νὰ ἀποδοῦν τὸ ἐντύφλημα τῆς σπουδαζούσης νεολαίας μας, ὑπὲρ τῆς ὁποίας τόσο ἐμόχθησεν, ἐδάκρυσεν καὶ εἰργάσθη ὁ ποιητῆς.

Τοιαῦτα προσωπικότητες δὲν ἀπέρχονται, ὅταν ἀποχωρίζονται ἐκ μέσου ἡμῶν, ζοῦν εἰς τὴν σκέψιν ὄλων μας καὶ θὰ καθοδηγοῦν διὰ τοῦ παραδείγματός των καὶ τῆς ἀληθοῦς λογοτεχνικῆς προσφορᾶς των τοὺς ἐπερχομένους καὶ θὰ ὑπόσχονται τὴν ἀνατολὴν ἐνὸς καλύτερου μέλλοντος.

Τοιαῦτα ποιητικὰ φυσιογνωμίαι, ὡσὼν τὴν φωτοβόλον φυσιογνωμίαν τοῦ Βερίτη, θὰ φωτίζουν οὐ μόνον τὸ πνευματικὸν στερεῶμα τῆς Ἑλλάδος μας, ἀλλὰ προσέτι καὶ τῆς καθόλου πνευματικῆς ἀνθρωπότητος, καὶ θὰ τιμῶνται ὑπὸ τῆς ὑγιούς μερίδος τῶν ἀνθρώπων, ὡς φυσιογνωμίαι ἰδανικαὶ καὶ ἀληθῶς ἀνώτεραι, φυσιογνωμίαι, ποῦ μέσα των ἔκλεισαν τὴν αἰωνίαν δόξαν τοῦ ἑλληνοχριστιανικοῦ ἰδεώδους, θὰ παραμείνουν αἰώνιοι καὶ ἀθάνατοι, ὅπως καὶ τὸ ἰδανικόν εἶναι αἰώνιον, ἵνα μεταχειρισθῶ τὴν ρῆσιν τοῦ μεγαλυτέρου λογοτέχνου τῆς ἀνθρωπότητος Οὐγκώ. Ὁ Βερίτης ὑπῆρξεν διὰ τὸν σύγχρονον χριστιανικὸν κόσμον τῆς Ἑλλάδος ὅ,τι ὁ Ρωμανὸς ὁ Μελωδὸς διὰ τὸν Βυζαντινὸν χριστιανικὸν Ἑλληρισμόν.

Εὐχαριστῶ διὰ τὴν φιλοξενίαν σας
ΘΕΟΚΤΙΣΤΟΣ ΛΑΪΝΑΣ

ΤΟ ΔΡΑΜΑ ΤΗΣ ΑΞΙΟΥΠΟΛΕΩΣ

Ἀξιότιμε κ. Διευθυντά

Ἐξ ἀφορμῆς μᾶς θλιβερῆς αὐτοκτονίας μαθητρίας τοῦ γυμνασίου μας αἱ «Ἀπόψεις» τῶν «Ἀκτίνων» τοῦ περασμένου μηνὸς κἀμουν μερικὲς ὀρθότατες παρατηρήσεις. Τηρώνας κάθε ἐπιφύλαξι γιὰ τὴν ἀκρίβεια τῶν συγκεκριμένων γεγονότων ποῦ διαδραματίσθησαν γύρω ἀπὸ τὴν αὐτοκτονίαν, δίνον γενικὰς γραμμὰς μὲ τὴν ὀρθότητα τῶν ὁποίων συμφωνῶ καὶ ἐγὼ πλήρως. Ἀφαιροῦν ἔτσι οἱ «Ἀκτίνες» ἕνα ὄπλο ἀπὸ κείνους ποῦ καθὲ ἄλλο παρὰ δικαιοσύνην νὰ φωνάζουν ἐν ὀνόματι τοῦ Χριστιανισμοῦ.

Ἐπειδὴ ὅμως τὸ συγκεκριμένον γεγονός — γιὰ τὸ ὁποῖον ῥητῶς σημειώνεται ὅτι οἱ «Ἀκτίνες» δὲν γνωρίζουν τὴν ἀκρίβειαν συνέβη στὴν Ἀξιούπολι — ἀφορᾷ τὸν ὑποφαινόμενον, ἐπιτρέψατέ μου νὰ ἐκθέσω τὰ γεγονότα πὸς ἔχουν, γιὰ νὰ ἀποκατασταθῇ καὶ ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ τιμὴ μου καὶ νὰ φανῇ μέχρι ποῦ σὸν σημείου διαστροφῆς τῆς ἀληθείας μπορεῖ νὰ φθάσῃ ἡ μικρότης τῶν συκοφαντῶν.

Ὅλα ὅσα ἐγράφησαν ἐναντίον μου εἶναι ψευδῆ καὶ ἀποτελοῦν κακοήθῆ ἐστιατῆ συκοφαντία. Γι' αὐτὸ καὶ εἶμαι ὑποχρεωμένος νὰ καταφύγω στὴν Δικαιοσύνη ζητώντας τὴν παραδειγματικὴ τιμωρία τῶν συκοφαντῶν μου.

Νὰ πὼς ἔχουν τὰ πράγματα :

α) Μὲ κατηγοροῦσαν ὅτι τὴν προηγουμένη τῆς αὐτοκτονίας συνάντησα στὴν ἀγορὰ τὴν αὐτόχειρα μαθήτρια καὶ τῆς ἔκαμα δομύτατες παρατηρήσεις. Εἶναι ψέμα αὐτό. Γιατὶ ἐπὶ τῆς ἡμέρας ἐκείνης, πρὶν ἀπὸ τὴν αὐτοκτονίαν τῆς

μαθητρίας, ἦμον ἄρρωστος στὸ κρεβάτι. Τοῦτο τὸ ξέρεי ὄλο τὸ γυμνάσιο. Πῶς λοιπὸν τὴν βρήκα καὶ τὴν ἐξευτέλισα;

β) Στὰ ἐπαρχιακὰ γυμνάσια εἶναι καθωρισμένους οἱ ὥρες κυκλοφορίας τῶν μαθητῶν ἔξω στὴν πόλι. Ἔνα μῆνα λοιπὸν πρὶν ἀπὸ τὴν αὐτοκτονία ἡ μαθήτρια αὐτὴ γύριξε μετὰ τὴν 8.30' μ.μ. στὴ ἀγορά. Τῆς ἔγινεν ἕκ μέρους μου — ὅπως εἶχα ὑποχρέωσι — μιὰ ἐντελῶς πατρικὴ σύστασις: Γιατί παιδί μου γυρίζεις τέτοια ὦρα μιὰ ἐδῶ καὶ μιὰ ἐκεῖ καὶ μάλιστα σὲ περίοδο διαγωνισμῶν; Αὐτὸ ἦταν ὄλο-ὄλο. Τί ἐξευτελιστικό, σᾶς παρακαλῶ, ὑπάχει στὴ φράσι αὐτὴ; Καὶ ἡ μαθήτρια: «Μιὰ καὶ δυὸ καὶ τρεῖς. Κάνε ὅτι θέλεις», μού εἶπε ἀπότομα, καὶ μού γύρισε τὴς πλάτες. Πῶς εἶνε ὁ προσβεβλημένος ἐν προκειμένῳ;

γ) Γιὰ τὴν παράβασί τῆς ἡ μαθήτρια αὐτὴ τιμωρήθηκα μετὰ τὸ πέρασ τῶν διαγωνισμῶν τοῦ Αὐο ἔξαμήνου μετὰ διήμερη ἀποβολὴ ἀπὸ τὸν καθήκοντο ἡ σὺλλογο καὶ ὄχι ἀπὸ τὸν ὑποφαινόμενον, ὅπως ἄβασανίστως μετὰ κατηγοροῦν, γιατί ἐγὼ δὲν ἔχω ἀπλούστατα τὸ δικαίωμα νὰ τιμωρῶ διώχοντας μαθητὰς. Ἡ ἀνόητη αὐτὴ κατηγορία δείχνει τοῦλάχιστον ἄγνοια τῶν σχολικῶν κανονισμῶν.

δ) Ὅστερα ἀπὸ τὸ γεγονός αὐτὸ ποὺ συνέβη, ἐπαναλαμβάνω, ἔνα μῆνα πρὶν ἀπὸ τὴν αὐτοκτονία, τίποτε ἀπολύτως δὲν εἶπα οὔτε στὴν μαθήτρια οὔτε στὴν τάξί τῆς παρ' ὄλον ὅτι γινόταν μεγάλο σούσουρο γιὰ τὴν ἐν γένει διαγωγὴ τῆς. Ἡ φράσι «κορίτσι τοῦ πεζοδρομίου» εἶναι διαβολικὴς, μετὰ ὅλη τὴν σημασίαν τῆς λέξεως, φαντασίως ἀποκύημα. Ποτὲ δὲν τὴν εἶπα. Ποτὲ δὲν τὴν σκέφτηκα κἀν γιὰ τὸ δυστυχισμένο ἐκεῖνο πλάσμα. Δὲν μπορῶ δὲ νὰ φαντασθῶ ὅτι μπορεῖ νὰ βρέθῃκε κάποια συμμαθήτρια τῆς καὶ νὰ εἶπε πῶς ἔξοτόμισα μιὰ τέτοια φράσι. Κι' ἂν ὅμως βρέθῃκε κάποιος νὰ τὸ πῆ, αὐτός, τὸ λέω μετὰ ὅλη μου τὴν ἀγανάκτησι, εἶναι συκοφάντης καὶ ψευδολόγος τοῦ χειρίστου εἰδους.

ε) Τὸ δηλητήριο τὸ πῆρε ἡ μαθήτρια 17 ὁλόκληρες ἡμέρας μετὰ τὴν ἀποβολὴ τῆς, ὅπως μαρτυροῦν τὰ βιβλία τοῦ γυμνασίου, ἀποβολὴ ποὺ δὲν εἶχε καμμίαν σχέσι μετὰ τὸ διπλὸ κορυφὸ δρᾶμα ποὺ παιζόταν μέσα τῆς. Ὅλο αὐτὸ τὸ διάστημα παρακολουθοῦσε κανονικὰ τὰ μαθήματά τῆς ὡς τὴν ἡμέρα τοῦ ἀπονενομημένου διαδήματός τῆς.

στ) Μετὰ τὴν ὄλη διαγωγὴ τῆς μαθητρίας εἶχε ἀπασχοληθῆ κατ' ἐπανάληψιν ἡ διευθύνσις τοῦ σχολείου καὶ ὁ πατέρας τῆς, ποὺ τᾶξερε ὄλα, δῆλωσε σὸ σχολεῖο: «τὰ ξέρω ὄλα, ἀλλὰ δὲν μπορῶ νὰ κάνω τίποτε».

ζ) Γιατί δὲν εἶχε τὸ θάρρος νὰ ἀποκαλυφθῇ δημοσίᾳ ὁ ἀνώνυμος ἐπιστολογράφος ποὺ μετὰ κατηγοροῦσε; Γιατί ἡ ἐφημερίδα, παρ' ὄλον ὅτι ζήτησα ἐπιμόνως τὸ ὄνομα τοῦ κατηγοροῦ μου, δὲν μού τὸ δίνει; Γιατί ὑπῆρξε ἀπλούστατα θρασυδέλιος συκοφάντης. Ἄλλ' ἐν προκειμένῳ

τὸν λόγον ἔχει ἡ Θέμις, στῆς ὁποίας τὴν ἀμερόληπτη κρίσι καταρεύω, γιὰ νὰ μάθουν οἱ κύριοι αὐτοὶ πῶς σπιλῶνται ἀηχλῶτες ὑπολήψεις.

Σ' ὄλα αὐτὰ ἔχω σύμφωνη τὴν μαρτυρία τῆς ἡρεμῆς συνειδήσεώς μου ὅτι δὲν συνήργησα καθόλου σὸ δρᾶμα αὐτό. Ἔχω τὴν συμμαρτυρία τῆς κοινῆς γνώμης τῆς πόλεώς μας, ποὺ οἱ κάτοικοί τῆς, μετὰ ἐπίμονους ἐνεργείας τους, μετὰ κρατοῦν ἐπὶ τριετιαν ἀπεσπασμένον στὴν Ἀξιούπολι, γιατί θέλουν νὰ προσφέρω τὴς ταπεινὰς μου ὑπηρεσίεσις σὸ πνευματικὸ ἔργο ποὺ γίνεται σ' αὐτήν. Ἔχω τέλος καὶ τὸ πόρισμα τῆς ἐρευνῆς, ποὺ ἔκαμε ὁ Ἐκπαιδευτικὸς Σύμβουλος κ. Παπαγεωργακόπουλος, ὁ ὁποῖος συμπωματικῶς βρέθῃκε τὴς ἡμέρας ἐκεῖνες στὴ Θεσσαλονίκη.

Ἔτσι ἔχουν τὰ πράγματα, κ. Διευθυντά. Ἦσως ἐπεξετάθην πολὺ. Ὅμως πρέπει νὰ ἀποκατασταθῇ ἡ ἀλήθεια. Ἡ τιμὴ καὶ ἡ ὑπόληψις ἐνὸς χριστιανοῦ πνευματικῶ ἐργάτου εἶναι σὸ πᾶν γιὰ μιὰ καρποφόρο κοινωνικὴ του δρᾶσι. Ὅταν αὐτὰ ἀνατινάσσονται στὸν ἀέρα ἀπὸ κακοβούλους συκοφάντας καὶ κινδυνεύουν νὰ υἰοθετηθοῦν ἀπὸ τιμίους ἀνθρώπους, καταλαβαίνετε πόσο ἐξεγειροῦν μιὰ συνείδησι ποὺ — δόξα τῷ Θεῷ — ἀγωνίζεται νὰ μείνη καθαρὴ καὶ τιμία.

Δυὸ λόγια καὶ γιὰ τὸν ἱερέα. Ὁ σεβάσμιος κληρικὸς, ποὺ τὸν ἐκτιμᾷ ἡ κοινωνία τῆς πόλεώς μας, εἶναι ξένος πρὸς ὅσα τὸν κατηγοροῦσαν. Ἦσα-ἴσα προτοῦ κἀν πάρον τὴν ἄδεια ἐνταφιασμοῦ καὶ κηδείας, προθυμοποιήθηκε ἀδθόρμητα νὰ κάμῃ ὅτι, ἡ γεμάτη ἀγάπη καρδιά του τοῦ ὑπαγόρευσε γιὰ τὸ φτωχὸ θῆμα, χωρὶς μάλιστα νὰ τὸν πιάσουν καθόλου οἱ γονεῖς τῆς μαθητρίας. Ὅσα εἶπε κατὰ τὴν κηδείαν, ἦταν λόγια συμπόνιας καὶ κατανοήσεως καὶ πατρικῆς νοηθεσία γιὰ τοὺς ζωντανούς. Δὲν ἦταν καθόλου λιθοβολισμός, ὅπως ἔντεχνα θέλησε ἡ συκοφαντικὴ σκευωρία, ποὺ ἔγινε εἰς βάρος του, νὰ παρουσιάσῃ.

Εὐχαριστῶ γιὰ τὴν φιλοξενία

Μετὰ πολλὴν τιμὴν

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΑΜΑΡΑΝΤΙΔΗΣ

Θεολόγος - Καθηγητῆς

Γυμνασίου Ἀξιουπόλεως

ΤΙ ΧΡΕΙΑΖΕΤΑΙ Η ΕΠΟΧΗ ΜΑΣ ;

Κύριε Διευθυντά

Ἐπανειλημμένως εἰς ἄρθρα τῶν προηγουμένων τευχῶν τῶν «Ἀκτῶν» ἐτονίσθη καὶ ἐξήρθη ἡ σημασία τῆς ἀρετῆς τῆς διακρίσεως, τῆς βασιλικῆς καὶ μέσης δόδου, τῆς συνείσεως καὶ τῆς προσοχῆς, μετὰ τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ βαδίζωμεν εἰς τὴν ζωὴν μας. Οὐδεμίαν βεβαίως διὰ τὴν ἀθῆτητα τῶν ἀνοήτων αὐτῶν ὑπάρχει ἀμφιβολία. Ὅτι θὰ εἶπω κατωτέρω, μὴ νομισθῇ ὡς ἀντιρρησις. Εἶναι μᾶλλον μιὰ ἀναγκαία συμπλήρωσις. Ἡ ἐποχὴ μας, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ πολλὰ ἄλλα ἰδιότυπα ποὺ ἔχει, ἔχει καὶ τοῦτο. Τὸ ὅτι χαρακτη-

ρίζεται ἀπὸ μιὰ τάσι γιὰ τὶς ἀκρότητες. Κάνουν συχνὰ οἱ ἄνθρωποι πράγματα ἀκράτα. Ἔχει ἡ ἐποχὴ μας ἕνα πάθος γιὰ τὰ παράξενα. Δὲν ἔχει καὶ πολλὴ σημασία ἡ οὐσία ἐνὸς πράγματος. Ἄρκει νὰ εἶναι παράξενο, πρωτότυπο, ἔξαλλο, ἐντυπωσιακό. Αὐτὸ τὸ πνεῦμα ἐμεῖς οἱ χριστιανοὶ τὸ φοβόμαστε. Συγχρόνως ὅμως εἴμαστε ἐπηρεασμένοι ἀπ' αὐτό. Ἐπάρχει μέσα καὶ σὲ μᾶς ἄνθρωποι τῆς ἐποχῆς μας δὲν εἴμαστε καὶ μεῖς; Αὐτὸ ὅμως εἶναι μιὰ ἀντίφασις. Μιὰ ἀντίθεσις στὸν ἐσωτερικὸ καὶ κόσμο, ποὺ συχνὰ δημιουργεῖ ἐπιπλοκὲς καὶ καταστάσεις νοσηρές. Τὸ ἰδανικὸ τῆς «μέσης ὁδοῦ» φαίνεται σὰ νὰ μὴ μπορῇ νὰ βοηθήσῃ στὴ λύσι τῆς καταστάσεως αὐτῆς. Ἴσως γιὰτις καὶ αὐτὸς στίς μέρες μας πολυτονίζεται καὶ γίνεται ἔτσι καὶ αὐτὸ μονομέρεια καὶ ἄκρον.

Τί χρειάζεται λοιπὸν νὰ γίνῃ; Νομίζω τοῦτο. Ἐκτός ἀπὸ τὴ σύνεσι, χρειάζομαστε ἐμεῖς οἱ χριστιανοὶ — πρὸ παντὸς οἱ νέοι — καὶ μερικὰ στοιχεῖα ἀπὸ αὐτὴ τὴν παραξενιὰ τοῦ κόσμου — τὰ ὀρθὰ στοιχεῖα ποὺ περιέχει. Τὰ ὀρθὰ στοιχεία, ποὺ μποροῦν νὰ μεταφραστοῦν σὲ θάρρος καὶ πρωτοτυπία καὶ παλληκαριά. Νὰ κάνουν οἱ χριστιανοὶ μερικοὺς πρωτότυπους ἡρωισμούς. Καὶ οἱ νέοι μας νὰ κάνουν καὶ μερικὲς «τρέλλες» — προσοχή! δὲν λέω λάθη, οὔτε τρέλλες, «τρέλλες» λέω.

Νὰ βρισκόταν ἕνας ἄνθρωπος ποὺ θὰ ἔκανε μιὰ τέτοια ἡρωικὴ καὶ πρωτότυπη πράξι! τοῦμω νὰ πῶ παράξενη καὶ σκανδαλιστικὴ, μεγάλη ὅμως πράξι, ποὺ γι' αὐτὸν προσωπικὰ νὰ εἶναι καὶ μεγάλη θυσία... Ὅτι τοῦ χρεωστούσαμε εὐγνωμοσύνη αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπου, γιὰτις θὰ μᾶς εἰνοιγε ἕνα πολὺ μεγάλο καὶ πολὺ ὁμορφο δρόμο... Καὶ θὰ βρισκόντουσαν πολλοί, πάρα πολλοί, ποὺ θὰ τὸν ἀκολουθοῦσαν αὐτὸν τὸν δρόμο. Ὅλοι ἐκεῖνοι — καὶ εἶναι ἀρκετοὶ — ποὺ ψάχνουν καὶ ψάχνουν, καὶ δὲν μποροῦν στίς σημερινὲς συνθήκες νὰ βροῦν ἕνα δρόμο ποὺ νὰ τοὺς ταιριάζῃ. Καὶ μένουν ἔτσι μόνιμοι ἀναζητηταὶ καὶ τριγυρίζουν ἀπὸ δῶ καὶ ἀπὸ κεῖ νοσταλγοὶ ἐνὸς δρόμου μεγάλου καὶ ὠραίου, τοῦ δικοῦ τους τοῦ δρόμου, ποὺ ὅμως — κοίμα! — δὲν κατάφεραν νὰ τὸν βροῦν...

Ὁ κόσμος σήμερα ζηταίε παράξενα. Ἐμεῖς δὲν ζητᾶμε παράξενα. Ζητᾶμε μεγάλα — στὴν οὐσία καὶ στὴ μορφὴ — καὶ δυναμικά. Καὶ πολλοὶ ἀπὸ μᾶς, ποὺ δὲν τὰ βρῖσκουν, μαρμαρώνουν καὶ μικραίνουν συνεχῶς, ἐνῶ ὁ Θεὸς τοὺς ἔφτιαξε καὶ αὐτοὺς γιὰ νὰ γίνουν μεγάλοι.

Ἐπάρχουν πολλοὶ σήμερα, ποὺ μιλοῦν γι' αὐτὸ τὸ μεγάλο δρόμο καὶ λένε γιὰ τὸ ἐργασίαν καὶ τοὺς ἐργάτες καὶ γιὰ ἕνα ἱερέα ποὺ θὰ πρεπε ν' ἀφιερῶθῃ σ' αὐτούς! γιὰ τοὺς λιμενεργάτες καὶ γιὰ κάποιον Father Corridan ἄλλοι μιλοῦν γιὰ τὸν ἀββᾶ Pierre καὶ τοὺς φτωχοὺς ἀστέγους τοῦ Παρισιῦ ἢ γιὰ τὸν πατέρα Δαμιανὸ καὶ τοὺς λεπρούς του. Ἄλλοι γίνονται ἀκόμη πῶς συγκεκριμένοι καὶ πρακτικοὶ καὶ μιλοῦν γιὰ ἕνα ἄνθρωπο, ποὺ θ' ἄξιζε ν' ἀφιερῶ-

σῃ τὴ ζωὴ του στὴν ὑποστήριξι καὶ βοήθεια τοῦ μικροῦ παραστρατημένου παιδιοῦ ἢ γιὰ κάποιον ἄλλο, ποὺ θ' ἀφιερῶθῃ στὴ φροντίδα τῶν ὑπηρετιῶν ποὺ ξενοδουλοῦν στὰ ξένα σπιτία καὶ τυραννοῦνται. Ἐπάρχουν καὶ ἄλλοι ποὺ μιλοῦν ἀκόμη καὶ γιὰ κάποιον ἄνθρωπο, ποὺ θὰ φύγῃ ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα καὶ θὰ πάη νὰ δώσῃ λίγη ζωὴ στὰ Ὁρθόδοξα Πατριαρχεῖα μας τῆς ἀνατολῆς, ποὺ ἄλλοτε ἦσαν οἱ γεμάτοι ζωὴ πνεύμονες τῆς Ἐκκλησίας μας καὶ τώρα ψυχορραγοῦν, ἢ γιὰ κάποιον ἄλλο, ποὺ θὰ θελήσῃ νὰ πάη κάτω ἐκεῖ στὴν Οὐγκάντα, ὅπου 20.000 ὀρθόδοξοι ἀδελφοὶ μας δὲν ἔχουν παρὰ ἕνα μόνο ἱερέα... ἢ στὴν Κορέα... ἢ σ' ἕνα ὁποιοδήποτε ἄλλο μέρος τοῦ κόσμου, ὅπου δὲν βρῖσκονται κανεὶς ὀρθόδοξος οὔτε καν χριστιανός! μιλοῦν λέω γιὰ κάποιον ἄνθρωπο, ποὺ θὰ θελήσῃ νὰ κἀνὴ αὐτὴ τὴ μεγάλη καὶ πρωτότυπη καὶ ἡρωικὴ θυσία, νὰ πάη σ' αὐτὸν τὸν τόπο, ποὺ ἐπὶ αἰῶνας ἀμέτητους τώρα μένει ξερὸς καὶ ἔρημος, νὰ τὸν δροσίσῃ μὲ τὴν οὐρανία δρόσο τοῦ Χριστιανισμοῦ...

Ἀρκετοὶ μιλοῦν γιὰ ὅλα αὐτὰ τὸν τελευταῖο καιρὸ! κανεὶς ὅμως δὲν βρέθηκε νὰ κἀνὴ τὸ πρῶτο καὶ μεγάλο βῆμα, ν' ἀνοιξῇ τὸν ὠραῖο αὐτὸ δρόμο, ποὺ τόσοι καὶ τόσοι ψάχνουν νὰ τὸν βροῦν, καὶ δὲν τὸν βρῖσκουν καὶ μαρμαρώνουν.

Στ' ἀλήθεια, πόση εὐγνωμοσύνη θὰ τοῦ χρεωστάμε τοῦ ἀνθρώπου αὐτοῦ, ποὺ θ' ἀποφασίσῃ νὰ σπᾶσῃ τέλος πάντων τὰ δεσμὰ καὶ νὰ μᾶς ἀνοιξῇ αὐτὸν τὸν μεγάλο καὶ συγχρόνως τόσο ὁμορφο δρόμο!...

Μετὰ τιμῆς

Ν. ΖΩΤΙΚΟΣ

ΑΙ ΔΙΑΚΟΠΑΙ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ

Ἄγαπηται «Ἀκτινες»

Εἰς τὸ πρότον ἄρθρον τοῦ τεύχους Ἀπριλίου ὁ ἀξιότιμος κ. Κολιτσάρας κάμει μίαν ἐμπειρστατωμένην ἀνάλυσιν καὶ κριτικὴν τοῦ ἔργου τῆς Ἐπιτροπῆς Παιδείας. Παρακαλῶ νὰ μοῦ ἐπιτρέψῃτε νὰ ἐκφορῶμαι μίαν γνώμην ἐπὶ ἐνὸς σημείου: ἐπὶ τοῦ θέματος τῶν διακοπῶν. Νομίζω ὅτι εἶναι πολὺ ὀρθὴ ἡ πρότασις τῆς Ἐπιτροπῆς Παιδείας, ὅπως περιορισθῶν αἱ διακοπαί: 1) Διότι ἐπιβροῦν ἐπιβλαβῶς ἐπὶ τοῦ ἔργου τῆς ἀγωγῆς τῶν παιδιῶν. Οἱ μαθηταὶ διακόπτουν τὸν σύνδεσμον μὲ τὸ σχολεῖον, ἢ παιδαγωγικὴ ἐπίδρασις τοῦ σχολεῖου σταματᾷ πρὶν ὀλοκληρωθῆ κατὰ τὸ παιδί παραδίδεται πολλάκις εἰς τὸ σχολεῖον τοῦ δρόμου, περιφέρεται ἀνεξέλεγκτον ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, ἄνευ σοβαρᾶς ἀσχολίας. Τὸ περιβάλλον εἰς τὸ ὅποιον ἔρχεται, ὅταν ἀφίγῃ τὰ μαθητικὰ θρανία τὸ παιδί, τὸ περιβάλλον αὐτὸ πολλάκις κημνίζει ὅτι τὸ σχολεῖον προσεπάθησε νὰ οἰκοδομήσῃ.

2) Συνηθίζομεν τὰ παιδιὰ εἰς τὴν ὀκνηρίαν, τὴν ἀμέλειαν, τὴν ἀδιαφορίαν πολλάκις, διὰ τὰ μαθήματα καὶ τὴν πρόδον αὐτῶν. Κατὰ τὸ διάστημα τῶν διακοπῶν οὐδεὶς μαθητῆς μελετᾷ ἔστω καὶ ἄν ἔχη ἀνατεθῆ ἔργασία σχολικὴ. Ἄλ-

λά είναι τὸ ἐπιχείρημα, ὅτι «ἐξεκουράζεται τὸ μυαλό τοῦ παιδιοῦ». Καὶ ὅμως τὰ ἀποτελέσματα εἶναι διαφορετικά. Τὴν πρώτην ἑβδομάδα μετὰ τὰς διακοπὰς (Χριστουγέννων ἢ Πάσχα ἢ θέρους) οἱ μαθηταὶ εἶναι μᾶλλον νωθροὶ καὶ δυσκόλως παρακολουθοῦν μάθημα. Συνήθισαν νὰ μὴ ἐργάζωνται, καὶ τῶρα ἢ ἐργασία, ἢ μελέτη, φαίνεται δύσκολος.

3) Τὸ σπουδαιότερον εἶναι ὅτι μένει ἡμιτελὲς τὸ διδακτικὸν ἔργον· ἐλάχιστοι καθηγηταὶ κατορθώνουν νὰ ολοκληρώσουν τὰ μαθήματά των, νὰ ἐξαντλήσουν τὴν διδακτέαν ὕλην. Δὲν εἶναι μόνον ὅτι μένει ἀτελὲς τὸ ἔργον τῆς διαπλάσεως τοῦ σχολητήρος, ἀλλὰ καὶ τὸ κατ' ἐξοχὴν ἔργον τοῦ σολείου, τὸ διδακτικὸν ἔργον, μένει ἡμιτελὲς. Καὶ ἐξέρχονται κατόπιν εἰς τὴν κοινωνίαν οἱ μαθηταὶ ἡμιμαθεῖς, μὲ ἀνεπαρκῆ πνευματικὰ ἐφόδια, χωρὶς πνευματικὰ διαφέροντα καὶ ἰδανικά. Καὶ ὅλα αὐτὰ, ἐνῶ ζῶμεν εἰς μίαν ἐποχὴν, ἢ ὅποια ἔχει τόσας πολλὰς ἀπαιτήσεις.

Ἴδου διατὶ ἀδυνατεῖ τὸ σχολεῖον σήμερον νὰ διαπλάσῃ τὸν χαρακτηῖρα τῶν παιδιῶν, νὰ ἐμπνεύσῃ σταθερὰν πίστιν εἰς ἰδανικά, νὰ δώσῃ ὀλοκληρωμένην μόρφωσιν.

Διὰ τοὺς λόγους τούτους νομίζω ὅτι πολὺ ὀρθῶς ἔκρινεν ἡ ἐπιτροπὴ νὰ περιορισθῶν αἱ διακοπὰ εἰς λογικότερα ὄρια, ὥστε καὶ τὸν προορισμὸν των νὰ ἐπιτελοῦν καὶ τὸ ἔργον τοῦ σχολείου νὰ ολοκληρώνεται καὶ νὰ ἐπιτυγχάνεται γενικῶς.

Μετὰ τιμῆς

ΒΑΣ. ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΠΟΥΛΟΣ

Καθηγητῆς

ΣΥΜΠΤΩΜΑΤΑ ΠΑΡΑΚΜΗΣ

Ἄγαπητὲς «Ἀκτίνες»

Τὴν 4ην Μαΐου, Κυριακὴ βράδην, παρακολούθησα ἀπὸ τὸν Κεντρικὸν Ραδιοφωνικὸν Σταθμὸν Ἀθηνῶν τὴν θεατρικὴν ἐκπομπήν του. Ἐπαιζόταν ἓνα ἔργον, ὅπου ὁ ἔρωτισμός κυριαρχοῦσε ἀπὸ τὴν πρώτην τοῦ σκηνῆ ὡς τὴν τελευταία. Φιλήματα καὶ ἐξομολόγησις ἐρωτικῆς στῆν νεοφερμένη ὑπηρετρία ἀπὸ τὸν «προστάτη της», τὸν κύριον τοῦ σπιτιοῦ. Κυνήγημα ἐρωτικὸ τῆς ἀνηψιάς του, μίαις μαθητριούλας σχολῆς Καλογοραίων, μέχρι τὴν ὥρα ποὺ μὲ διάφορα κόλπα τὴν ἐκατέκτησε. Ὁ ἐπιστάτης τοῦ κτήματός του συλλαμβάνεται ἐπ' αὐτοφῶρον μὲ τὴν ὑπηρετρία. Ἀπειλὴ διαζυγίων καὶ συμφιλίωσης κυνική.

Ἄηδία ἀληθινή. Καὶ ἐρωτῶ : Ἐπιτρέπεται τέτοια θεατρικὰ ἔργα, ποὺ ἡμπορεῖ νὰ ἔχουν θέσι σ' ἓνα θέατρο, ποὺ θὰ τὸ παρακολουθήσουν δύο· τρεῖς χιλιάδες ὄμοιοι ἄνθρωποι, νὰ ἐμφανίζονται ἀπὸ τὸ ραδιόφωνον, ποὺ θὰ τὸ παρακολουθήσῃ ὅλη ἡ Ἑλλάς σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις;

Εἶναι πλέον ἀφόρητος ἡ κατάστασις ποὺ ἐπι-

κρατεῖ εἰς τὸ ραδιόφωνον. Τὸ ἔβαλαν οἱ «καλλιτεχνικοὶ» του διευθυνταὶ καὶ οἱ λοιποὶ ἐμπνευσταὶ του, νὰ διδάξουν τὸν Ἑλληνικὸν λαὸν ὅτι στὶς ἡμέρας μας ἡμπορεῖ κανεὶς νὰ τὰ «φτιάχνῃ» καὶ νὰ γλεντοκοπάῃ μὲ ἀπροστάτευτες ὑπηρετρίες καὶ μὲ ἀνεπιούλες μαθήτρες, χωρὶς νὰ φοβᾶται καμμία κήρυξι, ἀφοῦ ἡ σύζυγος αὐτοῦ ποὺ ἐκτρέπεται, θὰ τοῦ τὰ συγχωρήσῃ ὅλα μὲ ἓνα λικερὸν καὶ λίγο μεζέ...

Βρισκόμαστε σὲ ἠθικὴ κατάπτωσι ἀνευ προηγουμένου. Καμμία ἀνωτέρα συναισθησις καθηκόντων καὶ χρεῶν πρὸς τὴν Ἑλλάδα. Παρανομία καὶ ἀσυνδοσία. Τὸ ἴδιον τὸ κράτος παρουσιάζεται νὰ ἐργάζεται γιὰ τὴν διαφθορὰ τῶν ἠθῶν τοῦ λαοῦ.

Δὲν εἶναι αὐτὸ θανατηφόρον σύμπτωμα παρακμῆς;

Μετὰ τιμῆς

Π. ΠΛΑΤΑΝΙΩΤΗΣ

ΚΑΙ Η ΣΥΝΕΧΕΙΑ

Κύριε Διευθυντὰ

Ἐπάρχουν σύλλογοι γυναικεῖοι ἠθικοῦ ἐξοπλισμοῦ, Ἐκκλησία ποὺ ἔχει ὡς ἔργον νὰ εἶναι φρουρὸς τῶν ἀγνῶν ἠθῶν τοῦ λαοῦ, ἐπιτροπαὶ διὰ τὴν προάσπισιν τῆς νεότητος ἀπὸ τὰς ἠθικὰς ἐκτροπὰς. Ἦθελα νὰ ἐρωτήσω. Ἐκαμαν τὸν κόπον νὰ παρακολουθήσουν ὅχι κᾶτι ποὺ ἀπαιτεῖ χρόνον πολύν, ἀλλὰ τὸ ραδιόφωνόν των, διὰ νὰ ἴδουν τί ἀπειλεῖ τὴν νέαν Ἑλλάδα; Τὰ χειρότερα καὶ σαχλότερα ἐρωτοτρογούδα, ποὺ φυτεύουν εἰς τὸν ἀγνὸν Ἑλληνικὸν λαὸν τὸν πλέον ἄκρατον αἰσθησιασμὸν καὶ ἐρωτισμὸν. Σκέτς καὶ θεατρικὰ ἔργα, ποὺ μὲ κυνικότητα καὶ ἱταμίτητα προπαγανδίζουν τὴν διαφθορὰν καὶ ἐμφανίζουν τὴν συζυγικὴν ἀπάτην ἢ τὴν καταστροφὴν παρθένων ὡς κᾶτι τὸ συνηθισμένον καὶ τὸ φυσικόν, διαδίδονται εἰς τὰ πέρατα τῆς Ἑλληνικῆς κοινωνίας. Προπαγανδιστῆς τους εἶναι ὅχι ὁ ἀναρχικὸς κομμουνισμὸς ἢ ἄλλος κοσμοπολίτης καὶ ἐχθρὸς τῆς Ἑλληνικῆς Πατρίδος, ἀλλὰ τὸ ἐ θ ν ι κ ὸ ν ρ α δ ι ὸ φ ω ν ο ν.

Αὕτη εἶναι ἡ ἀσυναρτησία καὶ ἡ τύφλα τοῦ Κράτους. Ἐχει εἰς τὰ χέρια του τὸ ραδιόφωνον καὶ τὸ χρησιμοποιεῖ διὰ νὰ διαδώσῃ τὰ σαχλογήματα τοῦ ὑποκόσμου, τὰ τραγούδια τῆς ξετσιπωσιᾶς, ποὺ λανσάρουν δὴθεν καλλιτεχνικὰ συγκροτήματα, ἐρωτισμοὺς, ἀπάτας συζυγικὰς, ὅ,τι δηλαδὴ τορπιλλεῖ τὰ θεμέλια τῆς Ἑλληνικῆς οἰκογενείας.

Φαίνεται ὅτι αὕτη εἶναι ἡ ἐθνικὴ ἀγωγή ποὺ δίδει τὸ Κράτος. Ἄς ἐπισλωμεν ὅτι ἡ κυβερνήσις θὰ ἐπιληφθῇ τοῦ σοβαροῦ τούτου ζητήματος καὶ θὰ ὑψώσῃ τὸ ραδιόφωνον εἰς ἀληθινὸν ἐθνικὸν διδάσκαλον καὶ ποδηγέτην.

Μὲ ἐκτίμησιν

Ξ. ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΗΣ

Διηγηγός

Η ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΖΩΗ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ

ΜΙΑ ΑΝΘΕΥΧΗ ΨΥΧΗ ΠΟΥ ΒΡΙΣΚΕΙ ΤΗ ΓΑΛΗΝΗ ΣΤΗΝ ΠΙΣΤΗ

Τὸ Ἑλληνικὸ θέατρο ἔχασε μὲ τὸν θάνατο τοῦ Γιώργου Παπᾶ ἕναν ἀκόμη ἀπὸ τοὺς κορυφαίους του μύστες, ἕναν καλλιτέχνη μὲ πηγαῖο καὶ πλούσιο τάλαντο, ποὺ ἐνσάρκωσε καὶ ζωντάνευσε στὴν σκηνή, μὲ ἀριστοτεχνικὴν ἰκανότητα καὶ μὲ ψυχολογικὴ δύναμη, πολλοὺς ἀπὸ τοὺς πιδ δύσκολους θεατρικοὺς ἥρωες, καὶ τοὺς ἔστησε σπάνια πρότυπα δημιουργικῆς ἠθοποιίας. Ἄν ὅμως ἡ Ἑλληνικὴ σκηνὴ ἔχασε μὲ τὸν θάνατό του ἕναν ἐξαιρετὸ καλλιτέχνη, ἡ πινακοθήκη τῆς ζωῆς ἐκέρδησεν ἕναν ἀληθινὸν ἄνθρωπο. Κι' εἶναι τόσο πενιχρὴ ἡ πινακοθήκη τῶν ἀνθρώπων, ὥστε τὸ κέρδος αὐτὸ νὰ εἶναι πολὺ μεγαλύτερο ἀπὸ τὸ πῶτό.

Δὲν ἦταν μόνο δυὸ ἐξαιρετικὰ ἐπιτεύγματα τέχνης οἱ καλύτεροι ρόλοι τοῦ Γιώργου Παπᾶ, ὁ Μεριστοφελῆς καὶ ὁ Δὸν Ζουάν. Ἦταν προπάντων τὸ κοχλαστικὸν ἔχειλισμα μᾶς ἀνήσυχης καὶ βασανισμένης ψυχῆς, ποὺ, μ' ὅλα τὰ μέσα τῆς ἀγαθᾶ ἀποθέματα (τὴν ἐμφυτὴ εὐγένεια καὶ καλωσύνη), εἶχε χάσει τὸν προσανατολισμό της, εἶχε ξεφύγει ἀπὸ τὸ δρόμο της, καὶ ἑλισσόμενη καθὼς ἦταν καὶ παραπαίοντα νόμιζε πὼς εὗρισκε διέξοδο σὲ σκοτεινὰ στενοσόκακα, καὶ προσπαθοῦσε νὰ ξεδιψᾷ σὲ πηγὲς θολῆς καὶ φαρμακερῆς.

Μὰ ἡ καλωσύνη κι' ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, ποὺ εἶχε δῆ τὴν ἀγωνία του κι' ἔνοιωσε τὸν πόνου του, ἀνάδειξαν, ζωογόνησαν καὶ τόνωσαν τ' ἀγαθὰ ἀποθέματα τῆς καρδιάς του, φώτισαν τὰ γύρω του σκοτάδια καὶ τοῦ ἔδειξαν τὸν μοναδικὸ δρόμο τοῦ ἀληθινοῦ προορισμοῦ τοῦ ἀνθρώπου, τὸν δρόμο τοῦ Θεοῦ. Κι' ἡ βασανισμένη ψυχὴ του ὄρθηκε τῆ γαλήνῃ καὶ τὴν ἤρεμία στὸ σωτήριο καταφύγιο τῆς πίστεως.

Πρὶν ἀκόμα ἀπὸ τὴν ἀρρώστια του, εἶχε ἀρχίσει νὰ μελετᾷ τὴν Ἁγία Γραφή, εἶχε σκύψει μὲ λαχτάρια καὶ κατανόηση στὸ λόγο τοῦ Εὐαγγελίου, εἶχε διασθανθῆ βαθιὰ τὴν χριστιανικὴ ἀλήθεια. Κι' ὅταν ἡ σκληρὴ ἀρρώστια τὸν ἔρριξε στὸ κρεβάτι τοῦ πόνου, κρόβαλε πιά ἀπὸ μέσα του, αὐθόρμητα καὶ ἀκατανίκητα, ὁ πλήρης κι' ὀλοκληρωμένος, ὁ γνήσιος χριστιανός.

Ὁ διευθυντὴς τῆς κλινικῆς τοῦ «Εὐαγγελισμοῦ», ὅπου νοσηλεύεταν, ἔλεγε μ' ἔκπληξη καὶ χαρὰ στοὺς ἄλλους διευθυντὰς: «Ἀπίστευτο! Ὁ ἄπιστος Παπᾶς κανέναν ἄλλον δὲν ζητᾷ ὅσο τὸν ἱερέα! Καὶ πραγματικὰ ζητοῦσε διαρκῶς τὸν ἱερέα, καὶ ὄχι μόνο ἔπαιρνε παρηγοριὰ καὶ θάρρος ἀπὸ τὸν λόγο τοῦ Χριστοῦ, ποὺ τὸν ἔκουε καὶ τὸν ἔνοιωθε μὲ κατανόηση κι' ἔξαρση, ἀλλὰ κι' ἐξομολογήθηκε μὲ εἰλικρίνεια, ζήτησεν

εὐχέλαιο τὴν Μεγάλῃ Ἑβδομάδα καὶ μετέλαβε τὸ Πάσχα μὲ πλήρη συναίσθηση. Καὶ κάθε φορὰ ποὺ ἔμενε μόνος προσευχόταν μὲ τὰ χέρια ὑψωμένα στὸ στήθος καὶ μὲ βαθειὰ κατάνυξη.

Ἔτσι, ἐνὸς πρὶν ἔλεγε ν' αὐτοκτονήσῃ, ὄρθηκε τῆ γαλήνῃ, ἀντιμετώπισε τὴν ἀρρώστια μὲ καρτερία, καὶ παρέδωσε τὸ πνεῦμα στὸν Θεὸ μὲ βαθειὰ κι' ἀληθινὴ πίστη, μὲ ψυχὴ καθαρὴ καὶ ἤρεμη, ἀληθινὰ χριστιανικῇ. Ἡ ἀγάπη καὶ ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ἔθναματούργησε καὶ πάλι.

ΑΝ ΤΟ ΘΕΛΗΣΗ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ ΑΣΦΑΛΩΣ ΘΑ ΤΟ ΜΠΟΡΕΣΗ

Ἡ ἴδια ἀγάπη καὶ χάρις τοῦ Θεοῦ ἐλπίζουμε — καὶ τὸ εὐχόμεσθε μὲ ὅλη μας τὴν καρδιά — νὰ ἐκδηλωθῆ καὶ στὴν περίπτωση τῆς ἄτυχης μάνας τοῦ Γιώργου Παπᾶ, τῆς ἐκλεκτῆς καὶ διακεκομμένης ποιήτριας Μυρτιώτισσας, ποὺ τόσο σκληρὰ ἔχει δοκιμασθῆ μὲ τὴν ἀπόλεια τοῦ παιδιοῦ της. Μολονότι ὁ θάνατός του, καθὼς ἤλθε μέσα στὸ πῶτό της καὶ στὴ γαλήνῃ τῆς χριστιανικῆς πίστεως, ἦταν μιὰ θεία εὐδοκία καὶ λύτρωση, ἡ σκληρὴ δοκιμασία τῆς μάνας τὴν ἔκαμε, ἀντὶ τὴν συναισθανθῆ βαθύτατα τὴν ἱερὴ μεταστροφή τοῦ γιουῦ της καὶ νὰ γεμίσει καὶ αὐτὴ ἀπὸ τὴν ἴδια πίστη — παρηγοριά, στήριγμα κι' ἐλπίδα τῆς σπαραγμένης καρδιάς της — ἔγραψε τὰ ἀκόλουθα θλιβερὰ λόγια: «Ἡ πίστη μου δὲν εἶναι τέτοια, ποὺ νὰ μπορῶ νὰ σκέπτομαι πὼς σὲ λίγο θὰ θρῆθῶ καὶ πάλι κοντά του. Θὰ τὸ ἤθελα τόσο, ὅμως δὲν τὸ μπορῶ. Δὲν ξέρω τίποτε ἱκανὸ νὰ μ' ἀποσπάσῃ ἀπ' αὐτὸ τὸ ζοφερὸ σκοτάδι ποὺ μ' ἔρριξε ὁ χαμός του.

«Τίποτε ἱκανό;» Κι' ὁ Θεός, ποῦ, πρὶν ἀπὸ λίγες μόλις μέρες, εἶχε ἀποσπάσει ἀπὸ ἕνα πιδ ζοφερὸ σκοτάδι τὸν ἴδιο τὸν γιὸ της; Κι' ἡ πίστη — ἡ θεία πίστη τοῦ Χριστοῦ — ποὺ ἔδωσε σ' ἐκεῖνον τὴ δύναμη καὶ τὴ χάρι νὰ ὑψώσῃ τὰ χέρια καὶ τὴν ψυχὴ πρὸς τὸν Οὐρανὸ καὶ νὰ παίρνῃ ἀπ' ἐκεῖ καρτερία καὶ θάρρος;

Τὶ κρίμα! Ἄν τὸ εἴθελες πραγματικὰ, ὅπως νομίζει ἡ Μυρτιώτισσα, ἀσφαλῶς καὶ θὰ τὸ «μποροῦσε». Ἡ πίστις, ἡ μεγάλῃ καὶ ἀστεϊρεντῆ ἱερὴ δύναμη, θὰ τὴν ἔβγαζε μέσα σὲ μιὰ στιγμή ἀπὸ τὸ «ζοφερὸ σκοτάδι», θὰ τὴν τίλιγε καὶ θὰ τὴν γέμιζε ἀπὸ θεῖο φῶς, καὶ ὄχι μόνο θὰ μποροῦσε νὰ σκέπτεται πὼς «σὲ λίγο θὰ θρῆθῆ καὶ πάλι κοντά του», ἀλλὰ καὶ θὰ μποροῦσε νὰ τὸ πραγματοποιήσῃ αὐτὸ καὶ νὰ τὸ χαρῆ εὐθὺς ἀμέσως, νὰ νοιώθῃ κοντά της ἀπὸ τώρα κι' ὅλην τὴν ὥρα τὸ παιδί της, ζωντανὸ κι' εὐτυχισμένο, καὶ νὰ ζῆ κοντά του, μαζί του, ὁλοένα, γιὰ πάντα, τὸ ἴδιο εὐτυχιωμένῃ κι' ἡ ἴδια.

Τῆς τὸ εὐχόμεσθε μὲ ὅλη μας τὴν καρδιά.

**«ΦΡΙΚΗ! ΦΡΙΚΗ!
ΔΥΣΤΥΧΙΑ! ΔΥΣΤΥΧΙΑ!»**

Εἶναι ἡ σπαρακτικὴ κραυγὴ ἀπελπισίας, ποὺ ἔνας ἐκλεκτὸς καὶ ξεχωριστὸς λογοτέχνης τοῦ τόπου μας, ὁ διηγηματογράφος Δημοσθένης Βουτυράς, ἀφῆκε νὰ ξεφύγῃ ἀπὸ μέσα του καὶ νὰ ξαλαφρώσῃ τὴν ψυχὴ του στὴν δραματικὴ «Αὐτοβιογραφία» του, ποὺ δημοσιεύθηκε μετὰ τὸν θάνατό του.

Περιγράφει σ' αὐτὴν μὲ ζωντανὰ καὶ ἔντονα χρώματα τὸν ἀκατάπαντο καὶ ἔξαντλητικὸ λογοτεχνικὸ του μόχθο, καὶ μαζί τὴν φοβερὴ του ἀγωνία, ποὺ, μ' ὄλον αὐτὸν τὸν μόχθο, μάταια πάλευε ὀλοένα ν' ἀνταποκριθῆ στὶς ἀνάγκες τῆς ζωῆς. «Ζητούσαν ὄλο μικρὰ διηγήματα — ἐκμυστηρεύεταί — γιὰ νὰ δίνουν λίγα χρήματα. Καὶ νὰ γράφω, νὰ γράφω, χωρὶς νὰ μπορῶ νὰ ξεκουραστώ... Καὶ νόμιζα πὼς κανεὶς δὲν αἰσθάνεται τὸ μαρτύριό μου νὰ μὴ μπορῶ νὰ γράψω ἄνετα λίγο». Καὶ στὸ τέλος — τί πικρὸς σαρκασμὸς — προσθέτει: «Ἐλησμόνησα ὅμως νὰ γράψω πὼς εἶχα πάρει τὸ ἐθνικὸν ἀριστεῖον γράμματων καὶ τεχνῶν!».

Τί «φρίκη» ἀλήθεια, τί θλιβερὸ καὶ ἀπογοητευτικὸ φαινόμενο! «Νὰ γράφῃ, νὰ γράφῃ» ἔνας ἄξιος λογοτέχνης, «χωρὶς νὰ μπορῇ νὰ ξεκουραστῆ», καὶ ὅμως νὰ βρῶσκειται ὀλοένα — ὅπως γράφει πάλι ὁ ἴδιος — «στὰ χέρια τῆς φτώχειας, τῆς δυστυχίας».

Ἄς ἐλπίσουμε — ἄς ἀπαιτήσουμε μᾶλλον — ἡ σπαρακτικὴ κραυγὴ, ποὺ ξεπετάχθηκε μὲ τὴν δύναμη ἀπὸ τὸν τάφο τοῦ Δημοσθένη Βουτυρά, νὰ φτάσῃ σ' αὐτιὰ καὶ στὴν καρδιὰ τῶν ἀρμοδίων τοῦ κράτους, καὶ νὰ τοὺς σπρώξῃ νὰ μελετήσουν καὶ νὰ νοιώσουν τὴν φοβερὴ αὐτὴ κατάστασι καὶ νὰ κάμουν σύντομα ὅ,τι εἶναι δυνατόν, γιὰ νὰ μὴ ξανακουστῆ πιά ἡ δραματικὴ αὐτὴ κραυγὴ.

ΤΟ ΣΠΙΤΙ ΤΟΥ ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗ

Μὲ ἰδιαίτερη χαρὰ μαθαίνουμε ὅτι ἔνα παλιὸ καὶ ἐκλεκτὸ πνευματικὸ σωματεῖο τοῦ Βόλου — οἱ «Φιλότεχνοι Βόλου» — ἔχει ἀναλάβει μὲ τὴν ἐνίσχυση τοῦ ὑπουργείου Παιδείας καὶ ἔχει σχεδὸν συμπληρώσει τὴν ἐπισκευὴ τοῦ σπιτιοῦ τοῦ Παπαδιαμάντη στὴν Σκιάθου. Τὸ δωμάτιο τοῦ μεγάλου διηγηματογράφου δ' ἀποκατασταθῆ στὴν ἀρχικὴ του μορφή, τὸ φως καὶ τὴν διακόσμηση. Καὶ τὰ ἄλλα δωμάτια θὰ γίνουν μουσεῖο ἐνθυμῶν, εἰκόνων καὶ ἐκδόσεων τῶν ἔργων τοῦ συγγραφέως.

Συγχαίρομε θερμὰ τοὺς «Φιλοτέχνους Βόλου»

καὶ εὐχόμεσθε — καὶ τὸ πιστεύουμε — ὅτι σύντομα θὰ μπορέσουν νὰ δολοκληρώσουν τὴν ὥραία πρωτοβουλία τους καὶ νὰ παραδώσουν τὸ σεμνὸ καὶ σεβαστὸ σπῆτι στὸ εὐλαβικὸ προσκύνημα τοῦ ἔθνους.

**ΤΟ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟ ΑΙΣΘΗΜΑ ΠΟΥ
ΞΕΠΕΡΝΑ ΤΗΝ ΕΝΤΥΠΩΣΙΑΚΗ
ΔΙΑΦΗΜΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΦΑΝΕΙΑ**

Σὲ κάποιον νησάκι τῆς Ἀδριατικῆς μιὰ νεαρὴ κυρία, ποὺ εἶχε φθάσει ἐκεῖ μὲ τὴν συντροφιά μερικῶν φίλων, εἶχε πάθει κρίσιμη σκοληροειδίτιδος. Στὸ νησάκι δὲν ὑπῆρχε νοσοκομεῖο, οὕτε τὰ μέσα γιὰ ἀμεσην ἰατρικὴν ἐπέμβασι, καὶ ἡ μεταφορὰ τῆς ἦταν πολὺ δύσκολη καὶ ἐπικίνδυνη. Τότε ἕνας σεβάσμιος γέρος, ποὺ ἀνῆκε καὶ αὐτὸς στὴν συντροφιά, ἀρχισε νὰ προσεύχεται γιὰ τὴν σωτηρία τῆς, καὶ δὲν ἐσταμάτησε τὴν προσευχὴν παρὰ ὅταν ἡ γυναίκα ἐσώθηκε. Κι' ὁ πιστὸς γέρος, χαρούμενος καὶ ἱκανοποιημένος, ἀπέδιδε τὴν σωτηρία τῆς σὲ θεῖαν ἐπέμβασι.

Καὶ ξέρετε ποὺς ἦταν ὁ πιστὸς γέρος; Ὁ ἄπιστος, ὁ ἄθεος, ὁ σαρκαστὴς τῶν ἠθικῶν καὶ πνευματικῶν ἀξιών περιώνυμος Ἰρλανδοῦς συγγραφεὺς Γεώργιος Μπέρναρ Σὼ! Καὶ μὴ νομίσετε ὅτι τὸ ἐπεισόδιο στὸ νησάκι τῆς Ἀδριατικῆς ἦταν μιὰ μεμονωμένη, τυχαία καὶ παροδικὴ ἐκδήλωσι τοῦ παραδοξολόγου συγγραφέως. Μαζὶ μὲ τὸ ἐπεισόδιο αὐτὸ ἔγιναν τὸν τελευταῖο καιρὸ γνωστὲς καὶ ἄλλες παρόμοιες ἐκδηλώσεις του, ὅπως εἶναι προπάντων μιὰ ἐξομολογητικὴ σειρά ἐπιστολῶν, ποὺ ὁ Σὼ, ὅταν ἦταν εἰκοσιεπτὰ ἐτῶν, ἀρχισε νὰ στέλνῃ στὴν ἡγουμένη Λαυρεντία, τοῦ μοναστηριοῦ τοῦ Στάνγκρουκ. Μέσα στὰ γράμματα αὐτά, ποὺ πούληθηκαν πρὶν λίγο καιρὸ σὲ δημοπρασία, ὁ Σὼ ἀποκαλύπτει ὅτι ἀνῆκε σὲ μιὰ θρησκευτικὴν ὀργάνωσι τοῦ Λονδίνου καὶ ἐκφράζει βαθιὰ θρησκευτικὰ αἰσθήματα. Καὶ εἶναι ἰδιαίτερος χαρακτηριστικὸ ὅτι τὰ γράμματα αὐτὰ ἐσυνεχίσθησαν ἕως τὸ 1948 (ὅταν δηλαδὴ ὁ Σὼ ἦταν πιά 92 ἐτῶν) μὲ τὸ ἴδιο πάντα θρησκευτικὸ πνεῦμα!

Ἀποδεικνύεται ἔτσι, γιὰ μιὰν ἀκόμη φορὰ, ὅτι τὰ ἀληθινὰ «πνεύματα» καὶ οἱ γνήσιοι συγγραφεῖς πιστεύουν πάντα στὸν Θεὸ καὶ ὅτι ἔχουν βαθιὰ θρησκευτικὰ αἰσθήματα, καὶ ὅταν ἀκόμη προσπαθοῦν νὰ τὰ κρύψουν κάτω ἀπὸ ἐντυπωσιακὲς ἐπιφανειακὲς ἐκδηλώσεις σαρκαστικῆς ἀρνήσεως καὶ ψεύτικης ἀπιστίας γιὰ λόγους διαφημιστικούς!

ΜΕΛΗΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ

100 ΗΜΕΡΕΣ

Σε λίγο όλα πιά θα τελειώσουν. Κι' οι παρακολουθήσεις και οι εξετάσεις κι' όλα τα συναφή. Οι περισσότεροι τότε θα γυρίσωμε κοντά σε κάτι αγαπημένο: στο πατρικό μας χωριό' κοντά στη θάλασσα, το βουνό ή τον κάμπο. Στο γυρισμό μας αυτόν κάτι πολύτιμο θάχουμε στα χέρια: 100 όλοδικές μας μέρες.

Πριν αρχίσουμε όμως να τις σπαταλάμε με την άπλοχεριά του πλούσιου, ας θυμηθούμε το κνηγητό του ανθρώπου με το χρόνο, ας σκεφθούμε, πώς 100 μέρες στη διάθεσί μας μπορεί ποτέ να μη ξανάχουμε... ας μη λημονήσωμε, πώς διακοπές δεν σημαίνει ακαταλόγητη κατασπατάλησι του χρόνου, πώς την σωματική μας ανάπαυσι χρειάζεται να την πλαισιώνουμε και μ' άλλες άπασχολήσεις.

Θάναι αληθινά μοναδική ή ευκαιρία μέσα στην ήρεμία της ψυχής και των νευρών, νάφθουμε πρώτα-πρώτα πιά πολύ κοντά στον κόσμο εκείνο της έπιστήμης, πού εκλέξαμε. Να τον σιμάσωμε με στοργή! Κι' όσοι ακόμη δεν τον αγαπήσαμε πολύ, να τον πλησιάσωμε και να δούμε τους θησαυρούς, που κρύβει, τις όμορφιές και τις χάρες. Τουτό θα μάς κάνη να συνειδητοποιήσωμε τον αυριανό ρόλο μας μέσα στη ζωή ως έπιστημόνων.

Ας μὴν άμελήσωμε αλήθεια τουτό το καλοκαίρι την βαθύτερη και ουσιαστικότερη έπαφή μας με την έπιστήμη.

Κι' ύστερα ας καταλάβουμε, πώς δεν είμεθα πιά παιδιά. Αν τον χειμώνα δεν μπορέσαμε, το καλοκαίρι είναι μιá θανάσιμα έποχή για να πάψουμε να είμεθα οι τελείως άκατατόπιστοι άνω στα μεγάλα ρεύματα και τις ζυμώσεις των καιρών μας, για να γνωρίσωμε πιά βαθειά τη ζωή στην κάθε της πτυχή, τα προβλήματα και την εϋθύνη μας μέσα σ' αυτήν, για να μάθωμε να σκεπτόμεθα και να ενεργήσωμε πιά ώριμα και σονετά.

Άλλά για να γίνη αυτή ή δουλειά σωστή, χρειάζεται κάτι σαν προϋπόθεσι. Χρειάζεται να πάρωμε μιá θέσι μπρός στις πνευματικές αξίες και μάλιστα θετική.

Χρειάζεται οι ψυχές μας νάνα γιομάτες άπό ένα πνεύμα ήρωϊσμού, δυναμισμού, εϋθύνης και προσφοράς. Και το χωριό του κάμπου, του βουνού ή της θάλασσας, με την ήσυχία και την φυσική του όμορφιά μπορεί να μάς βοηθήση.

Συντροφιά με ένα κόσμο εκλεκτών βιβλίων, πού μπορούμε να πάρωμε μαζί μας, άντιμέτωποι

με τις βαθύτερες άπαιτήσεις της ψυχής μας, ας ζητήσωμε το πνευματικό μέστομά μας, το όριμασιά μας μέσα στη ζωή, πριν και πάλι κατεβούμε στην πανεπιστημιούπολι.

Κι' όταν έτσι ζητούμε να γεμίσωμε λίγες ώρες των διακοπών μας, είναι πολύ φυσικό να σταθούμε όλο αυτό το χρονικό διάστημα δίπλα στους συγχωριανούς μας: Δίχως την κομπορημοσύνη του διανοητικά άνωτερου ανθρώπου. Με την διάθεσι, σ' ό τι μπορούμε να τους φανούμε χρήσιμοι άπό αγάπη: στις δουλειές τους, στις άμηχανίες τους, στις λύπες τους, σόν όρθό προσανατολισμό στα κοινωνικά ρεύματα.

Και θα τελειώση το καλοκαίρι. Μα στό χέρι μας είναι οι 100 μέρες του να γίνουν για τον καθένα μας ένα πολύπτυχο, πού θα κοσμή τα φοιτητικά μας νεϊάτα.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΓΚΙΑΛΑΣ

Στις 5 Μαΐου έκλεισαν 10 χρόνια άπό τον θάνατο του Άλεξάνδρου Γκιάλια (Γ. Βερίτη). Γράφτηκαν και ειπώθηκαν τόσα γύρω άπό την μορφή και το έργο του, ώστε να μη χρειάζεται να προσθέσωμε κάτι το έπι πλέον.

Η στήλη όμως αυτή, γωνιά πού πονεί για τα φοιτητικά προβλήματα και άγωνίζεται για μιá όμορφη φοιτητική γενιά, έχει ύποχρέωσι να σταθή για λίγο στη μορφή και τη ζωή του Άλ. Γκιάλια και να χαράξη λίγες και άπλές γραμμές σαν ένα άπέριττο αλλά αληθινά ευλαβικό μνημόσυνο.

Ό Γκιάλιας ύπῆρξε ένας άγωνιστής, πού μάχησε για την λύσι των φοιτητικών προβλημάτων της έποχής του.

Και τα θέματα, πού άπασχολούσαν τότε την νεότητα ή καλύτερα εκείνους, πού μπορούσαν αληθινά να πονέσουν για τη νεότητα, δεν ήταν άπλά, έπιφανειακά και δευτερεύοντα.

Η άρνησις σαν ένας καθυστερημένος μοντερνισμός μ' όλες του τις συνέπειες μάστιζε και την άνωτάτη εκπαίδευσι. Και ό Βερίτης — δεν έχουμε παρα να ρίξωμε μερικές ματιές στη δρῶσι του — ανέλαβε και κυριολεκτικά αναλώθηκε σόν άγώνα για μιá άποκατάστασι της αληθείας μέσα στις φοιτητικές συνειδήσεις. Δόθηκε όλόκληρος στο έργο της άπαγκιστώσεως των φοιτητών άπό τις πλάνες και στείρες άρηνητικές ιδέες και στην καθοδήγησι των σε μιάν αληθινή ζωή, πού άρδεύεται άπό τις πηγές του Πνεύματος. Προβόλημα και ιδανικό των καιρών μας ή όλοκληρομένη προσωπικότης. Ό Γκιάλ-

λας τὸ ἔλυσε μὲ τὴν ζωὴν του. Προσφέροντας ὄχι νεκρὰ σχήματα καὶ ἀφηρημένες θεωρίες, ἀλλὰ τὴν ἴδια του τὴν προσωπικότητα.

Γιὰ νὰ τὸ διαπιστώσῃ κανένας πῶς καλύτερα αὐτὸ θὰ μπορούσε νὰ ρίξῃ μόνος του περισσότερες ματιές στὴ ζωὴ του καὶ στὸ πολυπλευρὸ λογοτεχνικὸ του ἔργο. Οἱ ἐκδόσεις «Δάμασκός» μὲ τὴν πρόσφατη, ἐξαιρετικὴ καὶ καλαίσθητη τρίτομη ἐκδοσι τῶν «Ἀπάντων Γ. Βερίτη» καὶ ἡ «Χριστιανικὴ Φοιτητικὴ Ἐνωσις» μὲ τὸ βιβλίο τῆς «Ἀλέξανδρος Γιάλας» μᾶς παρέχουν τὴν εὐκαιρία τῆς μελέτης τῆς μορφῆς του. Ἄλλὰ καὶ ἡ ἐκδοσις τῆς «Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων», ποὺ μὲ μὲν ἐκφυλοφόρησε, προσφέρει ἕνα πολυτιμότερο ὕλικὸ σπουδῆς. Εἶναι μιὰ μελέτη, ποὺ θὰ ἀποφέρῃ πολλὰ στὸν καθένα, ποὺ θὰ τὴν ἀναλάβῃ. Ἰδιαίτερα στὸν φοιτητὴ.

ΦΟΙΤΗΤΑΙ ΚΑΙ ΑΤΕΛΕΙΕΣ

Ὅταν θὰ διαβάζονται αὐτὲς οἱ γραμμές, δὲν ξέρομε, πὼς θὰ ἔχη τακτοποιηθῆ τὸ πρόβλημα τῆς ἄρσεως τῶν ἀτελῶν ἐγγραφῶν τοῦ Πανεπιστημίου.

Ἐνα πρῶγμα ὅμως πιστεύομε ὅτι ξέρομε ἀπὸ τώρα: ὅτι οἱ ἀρμόδιοι δυστυχῶς δὲν ἔχουν πολυκαταλάβει κάτι τὸ πολὺ ἀπλό: ὅτι δηλαδὴ γιὰ τοὺς περισσότερούς φοιτητὰς τὸ γεγονός, ὅτι σπουδάζουν, ἀποτελεῖ ἄθλο ἀπὸ οικονομικῆς πλευρᾶς.

Στὸ οικονομικὸ πρόβλημα τοῦ Ἑλλήνος φοιτητοῦ ὑπῆρχε κάποια ἀνακούφισις μὲ τὶς ἀτελείαις. Τώρα μὲ τὴν ἄρσι τῶν ἑνα τμήμα του φοιτητικῆς κόσμου ὑφίσταται καιρὸ πλήγμα.

Ἐλέχθη ὅτι στὸ θέμα τῶν ἀτελειῶν ἐγένετο κατάχρησις, ὅτι ὑπῆρχε ἐκμεταλλεὺς ποὺ ἔκαναν χρῆσι τοῦ εὐεργετικῆς μέτρου χωρὶς νὰ ἔχουν πραγματικὴ ἀνάγκη κ.λπ. κ.λπ. Αὐτὸ κανεὶς δὲν τὸ ἀρνεῖται. Ἄλλωστε σὲ κάθε περιπτώσει εὐεργετικῆς μέτρου ἐμφανίζονται καὶ οἱ παρείσακτοι καὶ οἱ ποικίλοι ἐκμεταλλεῖς τὴν ὑπόθεσι. Κανεὶς ὅμως δὲν σκέπτεται νὰ καταργήσῃ τὸ μέτρον, ἐπειδὴ ὑπάρχουν αὐτοί. Ἄπλοῦστα φροντίζει νὰ τοὺς ἀνακαλύψῃ ἢ νὰ τοὺς ἐξουδετερώσῃ ἢ νὰ τοὺς ἐμποδίσῃ νὰ καρποθοῦν αὐτὰ, ποὺ προσερίζονται γιὰ ἄλλους.

Αὐτὸν τὸν τρόπον ἐνεργεῖς περιμέναμε καὶ στὴν περίπτωσι τῶν ἀτελειῶν. Διότι, τὸ ἐπαναλαμβάνομε ἄλλῃ μιὰ φορὰ, ἂν ἰσχύσῃ ἡ ἄρσις τοῦ εὐεργετικῆς αὐτοῦ μέτρου, τὸ πλήγμα θὰ εἶναι δευδὸν γιὰ τὸν φοιτητικὸν κόσμον.

Πιστεύομε, ὅτι οἱ ἀρμόδιοι δὲ θὰ ἀφήσουν τὸ πρῶγμα χωρὶς ἀναθεώρησι. Καὶ ἡ ἀναθεώρησις εἶναι ὄχι μόνον ἀναγκαία. Εἶναι καὶ ἐπιεικουσα.

ΠΡΟΣΟΝΤΑ ΥΠΕΡΑΝΘΡΩΠΩΝ

Φαίνεται, ὅτι ἐκείνοι, ποὺ φοιτοῦν στὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν, πρέπει μερικὲς φορὲς νὰ ἔχουν ἰδιότητα καὶ προσόντα ὑπερανθρώπου. Ἀβίαστα καταλήγει κανεὶς στὸ παραπάνω συμπέ-

ρασμα, ἂν σκεφθῆ, ὅτι δὲν ἔχουν τὸ δικαίωμα νὰ ἀρωστήσῃσαν ἔστω καὶ μιὰ μέρα.

Ἄς γίνωμε πῶς σαρφεὶς :

Σὲ μιὰ θετικὴ Σχολὴ ὑπάρχει κάποιον φροντιστηριακὸ μάθημα, τὸ ὁποῖον οἱ φοιτηταὶ ὑποχρεοῦνται νὰ τὸ παρακολουθοῦν ἀνελλιπῶς. Μιὰ ἀπουσία συνεπάγεται στέρησιν ὑπογραφῆς τοῦ βιβλιαρίου, ἐπανάληψι τοῦ φροντιστηρίου, ποὺ δὲν παρηκολογήθη, τὸν ἐπόμενο χρόνον καὶ ἐπομένως χάσιμο τῆς χρονιάς. Καμμὶ ἐξαιρέσι δὲν γίνεταί: οὔτε γιὰ τὸν ἄρρωστο φοιτητὴ. Ἐτσι οἱ φοιτηταὶ ἀναγκάζονται, ἔστω καὶ μὲ ὑψηλὸ πυρεττὸ, σέρνοντας τὰ πόδια τους, νὰ παρακολουθοῦν τὸ μάθημα.

Ἐπάρχουν ὅμως καὶ περιπτώσεις, ὅπου ὁ ἄρρωστος δὲν μπορεῖ νὰ παρευρεθῆ. Ἄλλὰ οὔτε καὶ τότε γίνεται καμμὶ διευκόλυνσις. Οὔτε τὸ φροντιστήριον τὸ ἐπαναλαμβάνει μὲ μὲν μπορέσει, οὔτε καὶ ὑπογραφὴ παίρνει.

Καὶ ἡ χρονιά ποὺ θὰ χαθῆ; Δὲν θὰ μπορούσαν νὰ ἐπέμβουν οἱ πανεπιστημιακοὶ ἀρχεὲς γιὰ τὴν ἄρσι τοῦ ἀτόπου αὐτοῦ; Εἶναι ἄραγε τόσο δύσκολο νὰ ἀπαλειφθοῦν παρόμοιαι ἀπαράδεκτες καὶ γιὰ τὴν κοινὴ ἀκόμη λογικὴ καταστάσεις;

ΣΥΛΛΟΓΟΙ ΕΠΑΡΧΙΩΤΩΝ ΦΟΙΤΗΤΩΝ

Τὸν τελευταῖον καιρὸ πολλοὶ εἶναι οἱ σύλλογοι ἐπαρχιωτῶν φοιτητῶν, ποὺ ἐμφανίστηκαν στὸ προσκήμιον τῆς φοιτητικῆς ζωῆς. Ἀπὸ ὅσα ξέρομε, οἱ σύλλογοι αὐτοὶ ἔχουν μιὰ πολὺ σημαίνουσα καὶ ὠραία ἀποστολή. Ἀποβλέπουν στὸ νὰ περιλάβουν στοὺς κόλπους των φοιτητὰς καταγομένους ἀπ' τὴν ἴδια περιοχὴ. Νὰ τοὺς ἐμπνεύσουν τὴν ἀγάπην γιὰ τὴν κοινὴν ἢ μακρυνὴν κοινὴν ἰδιαίτην πατρίδα, καὶ νὰ τοὺς ἐξάψουν τὴν ἐπιθυμίαν νὰ συνεργασθοῦν γιὰ τὸν τόπον τους, ποὺ θὰ ἔχη τὸν πόνον του καὶ τὶς ἀνάγκες του. Ἐπάρχουν ὅμως πολλὰς ἀμφιβολίες, γιὰ τὸ ἂν οἱ σύλλογοι ἐπιτυχάνουν, ἢ ἔστω ἂν κινῶνται πρὸς ἐπιτυχία καὶ ἐκπλήρωσι τῆς ἀποστολῆς των αὐτῆς. Ἀμφιβολίες, ποὺ πηγάζουν ἀπὸ πρόσφατα ἐντυπωσιακὰ γεγονότα.

Παρ' ὅλα αὐτὰ οἱ σύλλογοι ἐπαρχιωτῶν φοιτητῶν ἔχουν πάντα τὴ δυνατότητα νὰ προσφέρουν κάτι πῶς οὐσιαστικὸ ἀπὸ μιὰ δεξιῶσι ἢ μιὰ ἐκδρομῆ. Μποροῦν νὰ γίνοντες παράγοντες πολιτισμοῦ γιὰ τὸν τόπον ἐν ὄνοματι τοῦ ὁποῖου ἰδρύονται. Δέκα, εἴκοσι φοιτηταὶ καὶ ἀργότερα ἰσάριθμοι ἐπιστήμονες ὀπλισμένοι μὲ τὸν νεανικὸν τους ἐνθουσιασμό, μποροῦν νὰ ἐργασθοῦν ἀπὸ τώρα γιὰ νὰ τὸνώσουν τὴ ζωὴ τῆς ἐπαρχίας τους. Ἐν πάσῃ περιπτώσει οἱ σύλλογοι αὐτοὶ πρέπει τουλάχιστον νὰ ἀποτελέσουν μιὰ θεομὴ ἔστι, ποὺ θὰ καλλιεργῆται μὲ ἐπιμέλεια ἢ ἀνησυχία, γιὰ τὸ πὼς θὰ βοηθηθῆ ἡ ἰδιαίτη πατρίδα, χωρὶς ἢ πόλις. Θὰ ἦταν εὐχῆς ἔργον ὅλοι οἱ ὑπάρχοντες σύλλογοι νὰ δεῖξουν κάπως πῶς ἔντονον τὸ ἐνδιαφέρον τους γιὰ τὴν πραγματικὴ τῆς ἀληθινῆς ἀποστολῆς τους.

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

Λέον Ζαντερ: «Ἡ Δυτικὴ Ὁρθοδοξία». (L' Orthodoxyie Occidentale), Paris 1958.

Ἰπὸ τὸν ὡς ἄνω τίτλον καὶ εἰς Γαλλικὴν γλῶσσαν ἐξεδόθη τελευταίος ἀξιολογούμετος μελέτη τοῦ γνωστοῦ Ρώσου καθηγητοῦ Λέον Ζαντερ.

Ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἐννοεῖ ὁ συγγραφεὺς ὑπὸ «Orthodoxyie Occidentale» εἶναι, ὅπως ὁ ἴδιος λέγει εἰς τὴν σελ. 3, «διάφορα φαινόμενα, συχνάκις χωρὶς πολλὴν σχέσιν μεταξύ των», τὰ ὁποῖα κατανομάζει εἰς τὴν σελ. 9. Εἶναι δὲ ταῦτα, κατὰ τὸν συγγραφεῖα πάντοτε, τὰ ἑξῆς:

1. Ὅτι ὑπάρχουν Δυτικοί, οἱ ὁποῖοι ἔχουν γίνῃ ἐπισημῶς μέλη τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας.
2. Ἐνέργειαι, αἱ ὁποῖαι γίνονται ἐκ μέρους τῶν ὀρθοδόξων, διὰ νὰ προσεγγίσουν τὴν «Ὁρθοδοξίαν» τῶν Δυτικῶν, ἐπὶ τῷ σκοπῷ νὰ τὴν καταστήσουν πλέον ἀντιληπτὴν εἰς αὐτοὺς.

3. Τὸ ἐνδιαφέρον περὶ τὴν Ὁρθοδοξίαν, τὸ ὁποῖον παρατηρεῖται μεταξύ τῶν μὴ ὀρθοδόξων Δυτικῶν, καὶ τὸ ὁποῖον προέρχεται ἐξ ἀγάπης πρὸς αὐτήν.

4. Ὅτι ὑπάρχουν πολλὰ στοιχεῖα εἰς τὴν θερησκευτικὴν ζωὴν τῆς Δύσεως, τὰ ὁποῖα κατὰ τὸ περιεχόμενον των εἶναι ὀρθόδοξα.

Ὁ συγγραφεὺς οἰνεῖ δικαιολογῶν ἑαυτὸν προσθέτει ἐν ὑποσημειώσει εἰς τὴν σελ. 9, ὅτι ἐννοεῖ ὅλην τὴν σχετικότητα τοῦ ὅρου του (Δυτικὴ Ὁρθοδοξία) καὶ ὅτι τὸν προτείνει ὡς ὑπόθεσιν ἐργασίας «comme hypothèse de travail».

Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον θὰ μᾶς ἀπασχολήσῃ κατωτέρω δὲν εἶναι τὸ εὐστοχον ἢ μὴ τοῦ χρησιμοποιουμένου ὅρου, ἀλλὰ ἡ πραγματικὴ ἀξία τῶν «φαινομένων» τὰ ὁποῖα ἀριθμεῖ καὶ τὰ ὁποῖα εὐρίσκει νὰ δικαιολογῶν ἔστω καὶ σχετικῶς μόνον τὴν χρῆσιν τοῦ ὅρου.

1. Τὸ ὅτι ὑπάρχουν Δυτικοί τινες, οἱ ὁποῖοι ἠσπάσθησαν τὴν Ὁρθοδοξίαν, θὰ ἔπρεπε κατὰ τὸν συγγραφεῖα (σελ. 11) νὰ ὀδηγήσῃ «εἰς μίαν σύνθεσιν τῶν θετικῶν στοιχείων τοῦ Δυτικοῦ πολιτισμοῦ μετὰ τῶν ἀληθειῶν τῆς Ὁρθοδοξίας». Ἡ στάσις τῆς Ἱεραρχίας μας, ἡ ὁποία ἐκφράζεται — κατὰ τὸν συγγραφεῖα — συνήθως μὲ τὰς λέξεις: «ἐὰν θέλουν νὰ ἐπιστρέψουν εἰς τὴν Ὁρθοδοξίαν, ἄς τὴν δεχθῶν ἐν τῷ συνόλω της, ὅπως εἶναι», δὲν τὸν εὐρίσκει σύμφωνον. Κατὰ τὴν γνώμην του οἱ προσερχόμενοι εἰς τὴν Ὁρθοδοξίαν τὸ κáμνον εἶτε διότι ἠπατήθησαν εἰς τὰς προσδοκίας των ἐκ μέρους τῶν ἐκκλησιῶν

των ἢ διότι εὐρίσκουν εἰς τὴν Ὁρθοδοξίαν τὴν ἱκανοποίησιν τῆς πνευματικῆς των δίψης. Ζητοῦν ὡς ἐκ τούτου εἰς τὴν Ὁρθοδοξίαν μίαν παγκόσμιον ἀλήθειαν.

Τὶ εἶδους ὅμως εἶναι αὐτὴ ἡ παγκόσμιος ἢ καθολικὴ ἀλήθεια, δὲν μᾶς τὸ λέγει ὁ συγγραφεὺς. Λέγει μόνον τοῦτο: «ὅτι οἱ προσερχόμενοι εἰς τὴν Ὁρθοδοξίαν ἐλπίζουν νὰ εὑρουν μίαν καθολικότητα, ἡ ὁποία θὰ τοὺς ἐξασφαλίσῃ τὸν σεβασμὸν δηλ. τὸ νὰ τηρήσουν τὰ ἔθνη καὶ πολιτιστικὰ χαρακτηριστικὰ των» (σελ. 12).

Καταλήγει ὡς ἐκ τούτου ὁ συγγραφεὺς εἰς τὴν εὐχὴν, ὅπως οἱ Ἀνατολικοί, μολοντί παραμένοντες ἐρριζωμένοι εἰς τὸ ἔδαφος ἐνὸς ἱστορικοῦ πολιτισμοῦ, ἀποκτήσουν συνείδησιν τοῦ πεπερασμένου χαρακτῆρός του καὶ ἐργασθῶν νὰ δειξῶν τὴν Ὁρθοδοξίαν εἰς τὴν Δύσιν, ἀλλ' ἐντὸς μορφῶν, αἱ ὁποῖαι θὰ τοὺς εἶναι καὶ περισσότερον καταληπτὰ καὶ περισσότερον ἐγγὺς πρὸς τὴν νοστοριάν καὶ ψυχροσύνθεσιν των.

Θὰ εἰμεθα εἰς θέσιν νὰ κρίνομεν τὰς ἀπόψεις τοῦ συγγραφεύς, ἐὰν ἦσαν εἰδικώτεραι. Ἐκφράζονται ὅμως μὲ πολὺ ἀφρημημένη γενικότητα.

Καὶ αἱ γενικότητες πολλάκις ἀφίνουν χώρον καὶ διὰ παρανόησιν καὶ διὰ χιλίας ὑποθέσεις.

Ἡ μετάβασις ἀπὸ τὴν ἀνάλυσιν τοῦ πρώτου φαινομένου εἰς τὴν τοῦ δευτέρου εἶναι μία ἀνομολόγησις τῆς δυκολίας τοῦ προβλήματος, τὸ ὁποῖον ὁ ἴδιος δημιουργεῖ. Λέγει π. χ. ὅτι ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἐννοεῖ, δὲν εἶναι τὸ νὰ προσαρμωθῇ ἡ Ὁρθοδοξία πρὸς τὰς ὁρέξεις καὶ τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ καθενός, ἀλλὰ παρὰ ταῦτα τονίζει, ὅτι κατὰ πρόβει νὰ γίνῃ, διότι ἄλλως ἡ Ὁρθοδοξία μένει «κεκλεισμένη» καὶ δὲν δύναται νὰ ἐχη ἀπήχησιν εἰς τὰς ψυχὰς τῶν Δυτικῶν.

2. Τὸ δεύτερον ἐκ τῶν φαινομένων, τὰ ὁποῖα συνδέονται τὰς ὁποίας κάμουν οἱ ὀρθόδοξοι, ὄχι διὰ νὰ γνωρίσουν τὴν Ὁρθοδοξίαν εἰς τοὺς Δυτικούς, ἀλλὰ διὰ νὰ πλησιάσουν τρόπον τινὰ τὴν ἔμφυτον, θὰ ἐλέγομεν, ὀρθοδοξίαν τῶν Δυτικῶν καὶ νὰ τὴν καταστήσουν πλέον ἀντιληπτὴν εἰς αὐτοὺς.

Ὡς τοιαύτας ἐνεργείας εὐρίσκει ὁ συγγραφεὺς: α) τὴν χρησιμοποίησιν τῆς Ἀγγλικῆς ἢ Γαλλικῆς εἰς τὸ κήρυγμα, β) τὰς «κινήσεις» ὅπως ἡ ἀδελφότης «Ἀγίων Ἀλβανῶν καὶ Σεργίου» ἐν Ὁξφόρδῃ, ἢ τὸ «Κέντρον ὀρθοδόξων σπουδῶν» ἐν Παρισίοις, αἱ ὁποῖαι ἀποσκοποῦν εἰς τὸ νὰ καταστήσουν γνωστὴν τὴν Ὁρθοδοξίαν εἰς τοὺς Δυτικούς, γ) τὰς θεολογικὰς συνεντεύξεις Ὁρθοδόξων - Λατίνων καὶ Λουθηρανῶν, αἱ ὁποῖαι λαμβάνουν χώραν ἐτησίως τῇ πρωτο-

βουλία τῶν Λουθηρανικῶν Ἐκκλησιῶν Γερμανίας καὶ Σκανδιναβικῶν χωρῶν.

Ὅλας τὰς ἐνεργείας αὐτὰς (τῶν ὁποίων εἰρήσθω ἐν παροῦσιν τὴν πρωτοβουλίαν δὲν ἔχουν πάντοτε οἱ ὀρθόδοξοι) τὰς εὐρίσκει ἀνεπαρκεῖς ὁ συγγραφεὺς.

Εἰσηγείται τὴν χρῆσιν τῆς Ἀγγλικῆς, Γαλλικῆς, Γερμανικῆς καὶ Σουηδικῆς (τοῦτο ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ὁμιλουμένης ἐκασταχοῦ γλώσσης) καὶ εἰς τὴν λειτουργίαν. Καὶ εἰς τοῦτο δὲν χρησιμοποιεῖ μόνον παραδείγματα ἢ ἐπιχειρήματα ἐκ τοῦ ἀντιθέτου, ἀλλὰ καὶ ἐνθουσιαστικὴν γλῶσσαν καὶ συγκινοῦντα λυρισμόν. «Ἡ Ὁρθόδοξος λατρεία — λέγει — ἢ ὅποια ὁμοιάζει μὲ σαρκωμένην Βίβλον, τὴν ὁποίαν ζοῦσι οἱ πιστοί, καὶ ἡ ἀφοσιώσις τῶν, ἢ ὅποια εἶναι ὡσάν νὰ δίδῃ σάκρα καὶ ὁτὰ εἰς τὸ δόγμα, ἰδοὺ τί ἔλκυει τὴν Δύσιν πρὸς τὴν Ὁρθοδοξίαν» (σελ. 25). Στιγμίζει δὲ τὴν γνώμην του ταύτην εἰς προσωπικὴν του πείραν, τὴν ὁποίαν περιγράφει ὡς ἑξῆς: Ἐκεῖνον, τὸ ὁποῖον βεβαιούμεν, στηρίζεται ἐπὶ τῆς πείρας «κοινῆς προσεσχῆς» εἰς ὀρθοδόξους ναοὺς μετ' ἀντιπροσώπων τῆς Δύσεως. Αἱ ἐντυπώσεις τῶν καὶ οἱ ὁραματισμοὶ (εἰς τοὺς ὁποίους περιέπεσαν κατὰ τὴν θεῖαν λειτουργίαν) ἐπαναλαμβάνον τὸν ὡς ἄνω χαρακτηρισμὸν τῆς λατρείας μας, τὸν ὁποῖον οὔτε καὶ ἡμεῖς οἱ ἴδιοι κάμνομεν.

Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἔχομεν νὰ παρατηρήσωμεν καὶ ἡμεῖς ἐκ πείρας εἶναι, ὅτι ἄλλο ὁ λυρισμὸς καὶ οἱ ὁραματισμοὶ καὶ ἄλλο ἡ πραγματικότητα. Ἐκεῖ ὅπου ἐτελέσθη ἡ θεῖα λειτουργία μας ἐν γλώσσῃ ξένη καὶ ἐψάλησαν οἱ ὕμνοι μας ὄχι ἐν τῇ βυζαντινῇ γλώσσῃ, ἀλλ' οὔτε καὶ βυζαντινῇ μουσικῇ, οἱ παριστάμενοι «ψυχικῶς ὀρθόδοξοι Δυτικοὶ» ἐδήλωσαν, ὅτι δὲν θὰ προσήρχοντο ἄλλοτε, ἐὰν ἡ θεῖα λειτουργία ἐτελεῖτο εἰς ἄλλην γλῶσσαν ἀπὸ ἐκείνην, εἰς τὴν ὁποίαν ἐγράφη.

Τὸ παράδειγμα ἄλλως τε τῆς χρησιμοποίησώς τῆς Λατινικῆς, τῆς Σλαωνικῆς καὶ τῆς πρωτοτύπου Ἑλληνικῆς καὶ σήμερον ἀκόμη, θὰ ἔπρεπε νὰ πείσῃ τὸν συγγραφέα, ὅτι ἡ λειτουργία δὲν εἶναι ἀπλῶς γλῶσσα, ἀλλὰ καὶ βαθύτερον βίωμα, πνευματικόν, ψυχικὸν καὶ ἱστορικόν καὶ ὅτι τοιαῦτα βιώματα δὲν ἐκρίζωνται χωρὶς κινδυνωδεστάτας συνετείας καὶ διὰ τὸν ἐκρίζουσαν καὶ διὰ τὸν ἐκρίζουσαν. Καὶ ναὶ μὲν υἱοθετήθη ἡ Σλαωνικὴ ἢ ἡ Ἀραβικὴ, ἀλλ' ἐπρόκειτο περὶ μαζῶν ἢ λαῶν, οἱ ὁποῖοι προσῆλθον εἰς τὴν Ὁρθοδοξίαν, ὄχι περὶ ἀτόμων.

Ποία Ἐκκλησία δι' ὀλίγους «ἐπιστραφέντας» ἐξέτροψεν ἐαυτὴν ἀπὸ τῆς ἱστορικῆς τροχιάς τῆς;

3. Τὸ τρίτον φαινόμενον, τὸ ὁποῖον ἐξετάζει ὁ συγγραφεὺς, εἶναι τὸ ἐνδιαφέρον, τὸ ὁποῖον παρατηρεῖται μεταξὺ τῶν μὴ Ὁρθοδόξων Δυτικῶν, διὰ τὴν Ὁρθοδοξίαν. Τὸ ἀποδίδει ἄνευ ὀδμημῆς δυσκολίας εἰς τὴν ἀγάπην, ἣν τρέφουν οὗτοι πρὸς τὴν Ὁρθοδοξίαν Ἐκκλησίαν, καὶ εὐρίσκει, ὅτι αὕτη δύναται νὰ ἀξιοποιηθῇ καὶ νὰ

ἀποβῇ πρὸς τὸ συμφέρον τῆς Ἐκκλησίας μας.

Τὸ ἐνδιαφέρον τῶν φιλορθοδόξων Δυτικῶν τὸ βλέπει πρῶτον εἰς τὰ συγγράματα ἐνίων, ὡς καὶ εἰς τὴν πρωτοβουλίαν μερικῶν Λουθηρανῶν κληρικῶν νὰ οργανώσουν ἢ λειτουργίαν ὀρθοδόξου ἢ συσκέψης μεταξὺ Ὁρθοδόξων, Λατίνων καὶ Λουθηρανῶν.

Καὶ περὶ μὲν συγγραφέων καὶ συγγραμμάτων οὐδὲν λέγει. Ἴσως νὰ ἀναφῆται εἰς βιβλία καὶ ὁμιλίαις, ὅπως τοῦ Ἀγγλικανοῦ ἱερέως Peter Hammond. Ἐπὶ τῆς ἀπάντησός τοιούτου καὶ μεταξὺ τῶν Γάλλων καὶ μεταξὺ τῶν Γερμανῶν θεολόγων, οἱ ὁποῖοι εἰς ἄρθρα δημοσιευθέντα ἢ εἰς ὁμιλίαις ἐξεφράσθησαν μὲ ἔξαρσιν περὶ τῆς ὀρθοδόξου ἀνατολῆς.

Ἀναφερόμενος ὅμως εἰς τὰς φιλορθοδόξους πρωτοβουλίας ἐνίων Λουθηρανῶν, ὁμιλεῖ μὲ συγκίνησιν περὶ τῆς πρωτοβουλίας τοῦ Λουθηρανῶν πάστορος τῆς Schleswig (Γερμανία) καὶ τοῦ συναδέλφου του τῶν Σουηδικῶν χωρίων Nargwa καὶ Petchory, οἱ ὁποῖοι «ἐξ ἀγάπης πρὸς τὴν Ὁρθοδοξίαν» ὠργάνωσαν ὀρθοδόξους λειτουργίας διὰ τοὺς διεσκορπισμένους Ρώσους πρόσφυγας, καταβαλόντες καὶ τὰ ὀδοιπορικὰ ἀκόμη τῶν Ρώσων ἐπισκόπων καὶ ἱερέων.

Καταλήγει δὲ μὲ δύο σκέψεις — εἰσηγήσεις. Κατὰ τὴν πρώτην: «ἐὰν ἡμεῖς οἱ Ὁρθόδοξοι θεωροῦμεν, ὅτι τὰ ἔργα τῶν μὴ Ὁρθοδόξων ἀδελφῶν μας... εἶναι φαινόμενα, μαρτυροῦντα τὴν ὑπαρξίν Δυτικῆς Ὁρθοδοξίας, ὀφείλομεν νὰ τοὺς εἰπώμεν, ὅτι ἡ ἀγάπη τῶν πρὸς τὴν Ὁρθοδοξίαν, ἐξ ἧς ἐμπνεόμενοι ἐγράψαν τὰ ἔργα τῶν, πρέπει νὰ συνοδευθῆται καὶ ἀπὸ ἐν αἰσθημα εὐθύνης» εὐθύνης πρὸς τὴν Ὁρθοδοξίαν τοῦ παρόντος καὶ τοῦ μέλλοντος. Πρὶν ὅμως τὸ εἰπώμεν, πρέπει νὰ ἀναλογισθῶμεν, ὅτι τοῦτο εἶναι κυρίως ἰδικὸν μας καθήκον.

Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἐννοεῖ ὁ συγγραφεὺς, τὸ ἀναλύει εἰς τὴν δευτέραν σκέψιν — πρότασιν του. Συμφώνως πρὸς αὐτὴν «ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ὀφείλει νὰ ἀξιοποιήσῃ ὅλας τὰς φιλικὰς ἐκδηλώσεις ἐνδιαφερόντος πρὸς τὴν Ὁρθοδοξίαν, νὰ δώσῃ γραμμὴν καὶ μορφήν συγκεκριμένης ἐνότητος εἰς ὅσους γράφουν ὑπὲρ τῆς Ὁρθοδοξίας καὶ τέλος νὰ προσπαθήσῃ νὰ ἰδρῶσῃ ὁ ρ α ν ι σ μ ὄ ν τ ι ν α, ὁ ὁποῖος θὰ ἠδύνατο νὰ ἐνώσῃ ὅλους, ὅσοι μὴ ὄντες ὀρθόδοξοι, ὅμως ἀγαποῦν τὴν Ὁρθοδοξίαν καὶ θέλουν νὰ τὴν ὑψηλοποιήσουν».

Τὸ τρίτον αὐτὸ φαινόμενον «Δυτικῆς Ὁρθοδοξίας» δὲν δύναται κανεὶς νὰ τὸ ἀρηθῆ. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθές, ὅτι ἡ Ἐκκλησία μας καυχᾶται διὰ τοὺς θαυμαστὰς τῆς, καὶ ὅτι ἐγράφη ἀκόμη καὶ ἀξιόλογον βιβλίον ἐπὶ τοῦ θέματος ὑπὸ τὸν τίτλον «Νοσταλγία τῆς Ὁρθοδοξίας», εἶναι ὅμως ἀληθές ἐπίσης, ὅτι ἡ Ὁρθοδοξία ἐν τῷ συνόλῳ τῆς δὲν ἔκαμῃ ποτε τίποτε οὔτε διὰ νὰ δημιουργήσῃ αὐτὴ τὸ ἐνδιαφέρον τῶν μὴ ὀρθοδόξων πρὸς αὐτὴν (αὐτὸ προσῆλθεν ἐκ τῆς μελέτης ἢ γνωριμίας τῶν ἐνδιαφερομένων πρὸς τὴν Ὁρθοδοξίαν) οὔτε δὲ καὶ διὰ νὰ συγκρατῆ-

ση, μορφοποίηση ἢ ὀργανώση καὶ συστηματοποίηση.

Συμφωνοῦμεν μετὰ τοῦ συγγραφέως, ὅτι «ἡμεῖς οἱ ὀρθόδοξοι ὀφείλομεν νὰ ἴδωμεν τοὺς ἀγνώστους ἢ γνωστοὺς αὐτοὺς Δυτικούς, ὡς συνηγάτας μας εἰς τὴν προαγωγήν τῆς ἀποστολῆς τῆς Ἐκκλησίας μας», θὰ προσεθέτομεν δ' ἐπὶ πλέον, ὅτι πρέπει νὰ τοὺς βλέπωμεν καὶ ὡς ὀπομνηστὰς τοῦ ἰδιοῦ μας χρέους ἔναντι τῆς ἀποστολῆς τῆς Ἐκκλησίας μας.

4. Τὸ τέταρον φαινόμενον εἶναι «σειρὰ φαινομένων», τὰ ὅποια — ἂν καὶ ὀρθόδοξα κατὰ τὸ περιεχόμενον των — δὲν ἔχουν κανένα δεσμὸν πρὸς τὴν ὀρθοδοξίαν τῆς ἱστορίας. Εἶναι δὲ ταῦτα τὰ φαινόμενα, κατὰ τὸν συγγραφέα, τὰ ἑξῆς τέσσαρα :

α) Ἡ «Μυστηριακὴ» κίνησις, ἣτις ἀποβλέπει εἰς τὸ νὰ ἀποκατασταθῇ καὶ ἐνισχυθῇ ἡ μυστηριακὴ ζωὴ ἐν ταῖς Δυτικαῖς Ἐκκλησίαις.

β) Ἡ «Λειτουργικὴ» κίνησις, ἡ ὅποια ἀποβλέπει εἰς τὸ νὰ δώσῃ νέαν μορφήν καὶ ἐπαναφέρει εἰς τὴν χρῆσιν παλαιοῦς λατρευτικῶν τύπων ἢ ἀκολουθίας.

γ) Ἡ «Μοναστικὴ» κίνησις, ἡ ὅποια ἀποβλέπει εἰς τὸ νὰ ἰδρῆ νέας μοναστικὰς κοινότητας, κυρίως μεταξὺ Λουθηρανῶν καὶ τῶν Καλβινιστῶν.

δ) Αἱ νέαι τάσεις τῆς δογματικῆς σκέψεως, ὡστε νὰ ὀδηγηθῇ ἡ προτεσταντικὴ θεολογία πρὸς τὴν ὀρθόδοξον ἀλήθειαν.

Καὶ ὁ συγγραφεὺς ἐπάγεται (σελ. 35) : «Μολονότι αἱ «κινήσεις» αὗται εἶναι σποραδικαὶ καὶ ἡμι-ὀργανωμένα, ἐν τοῖσις ἡ ὀρθόδοξος συνείδησις δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ μείνῃ ἀδιάφορος... διότι οἱ ἄνθρωποι, οἱ συμμετέχοντες εἰς αὐτὰς ζοῦν μὲ τὰς αὐτὰς ἰδέας καὶ μὲ τὰς αὐτὰς ἐλπίδας, αἱ ὅποια ἀποτελοῦν τὸ θεμέλιον καὶ τῆς ὀρθόδοξου ζωῆς. Χωρὶς νὰ ἀνήκουν εἰς τὸ ἴδιον γενεαλογικὸν δένδρον μὲ ἡμᾶς, εἶναι ἀδελφοὶ μας κατὰ τὴν ἐσωτερικὴν ἐνότητα τῆς πνευματικῆς ζωῆς, τὴν ὅποιαν ζοῦν ὅπως καὶ ἡμεῖς. Αὗται αἱ σκέψεις πρέπει νὰ καθορίσουν τοὺς δεσμούς μας πρὸς αὐτούς, δεσμούς, οἱ ὅποιοι δύνανται νὰ ἔχουν μεγάλην σπουδαιότητα τόσον δι' αὐτοὺς ὅσον καὶ δι' ἡμᾶς» (σελ. 36).

Αἱ ὑπόλοιποι σελίδες (36-47) τοῦ μικροῦ, ἀλλὰ περισπουδάστου τούτου ἔργου τοῦ καθηγητοῦ Ζάντερ, ἀφιερῶνται εἰς τὴν «Δυτικὴν Ὀρθοδοξίαν» τῆς Ἀγγλικανικῆς, τῆς Παλαιοκαθολικῆς καὶ τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, πρὸς τὰς ὁποίας ἀπευθίνει τὴν πρόσκλησιν νὰ εἶναι

εἰλικρινέστεραι πρὸς ἑαυτάς, ὅταν ὀμιλοῦν ἐπὶ τῶν ὀμοιοτήτων των πρὸς τὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν.

Αἱ σελίδες 47-51 ἀποτελοῦν τὴν ἀνακεφαλαίωσιν καὶ τὸν ἐπιλογὸν τῆς μελέτης. Ὁ συγγραφεὺς δὲν παραλείπει νὰ τονίσῃ ἐκ νέου τὸν προσωπικὸν χαρακτῆρα τῶν ἐκτιθεμένων σκέψεων του καὶ νὰ ὑπογραμμίσῃ τὸ χρέος τῆς Ὀρθόδοξου Ἐκκλησίας, ὅπως μελέτησῃ αὐτὴν τὴν φαινομενολογίαν, τὴν ὅποιαν ὁ ἴδιος ὀνομάζει «Δυτικὴν Ὀρθοδοξίαν» καὶ διὰ τὴν ὅποιαν φρονεῖ, ὅτι εἶναι ἀσφαλῶς τὸ καλύτερον ὄπλον εἰς τὰς χεῖρας τῆς Ὀρθοδοξίας, ἵνα συνεχίσῃ αὐτὴ τὴν ἱστορίαν καὶ τὸν προορισμὸν της καὶ συμβάλῃ εἰς τὸν ἔκχριστιανισμὸν τοῦ συγχρόνου κόσμου (σελ. 51).

Τὸ ὀλιγοσέλιδον τοῦ βιβλίον τοῦ καθηγητοῦ Ζάντερ παρουσιάζει πολλὰς ὄψεις τοῦ καθήκοντος τῆς Ὀρθοδοξίας, ἔναντι τοῦ Δυτικοῦ ἢ συγχρόνου κόσμου. Διαπνέεται ἀπὸ πολλὴν ὀρθοδοξότητα καὶ ὄλους τοὺς ὀραματισμοὺς τοῦ ἀνθρώπου, πὸς ζῆν τὴν αὐτὸν πρόβλημα τῆς Ὀρθοδοξίας καὶ τὴν ἀγωνιώδη προσμονὴν μιᾶς ἰσχυρᾶς καὶ καθολικῆς Ὀρθοδοξίας. Ἐὰν προχωρῇ μέρου τοῦ σημείου νὰ θέτῃ ἑαυτὸν ἐκτὸς πραγματικότητος, τοῦτο πρέπει νὰ ἀποδοθῇ εἰς τὴν εὐγενῆ ἀνησυχίαν καὶ βίαν του νὰ ἴδῃ τὴν Ἐκκλησίαν του ἐπὶ τὸ ἔργον.

Ἰδιαίτερον ἐνδιαφέρον παρουσιάζει τὸ πόνημα τοῦτο τοῦ κ. Ζάντερ διὰ τοὺς ἐν τῇ διασπορᾷ (Εὐρώπῃ, Ἀμερικῇ καὶ Αὐστραλίᾳ) ποιμῶντας καὶ ποιμνιομένους καὶ δι' ὅσους ἀσχολοῦνται μὲ τὴν ἀνοήσιον τοῦ ἱεραποστολικοῦ πνεύματος καὶ τὴν προβολὴν τῆς Ὀρθοδοξίας μας, τὴν ὅποιαν κρατοῦμεν ὑπὸ τὸν μόδιον.

Αἱ μικραὶ μας διαφωνίαι πρὸς τινὰς ἀπόψεις τοῦ συγγραφέως οὐδαμῶς σμικραίνου τὴν ἀξίαν ἢ ἐπικαιρότητα τοῦ ἔργου, τὸ ὅποιον μαρτυρεῖ καὶ ἀντικειμενικότητα καὶ ἀκρίβειαν καὶ βαθειὰν καὶ ὀλοκληρωμένην γνώσιν τῆς καταστάσεως τοῦλάχιστον ἐν Εὐρώπῃ.

Διὰ τοῦτο καὶ κατακλείομεν τὴν ταπεινὴν —καὶ ὀρισμένως καὶ ἑλλιπῆ— κρίσιν μας μὲ ἕνα θερμοτάτον «εὐχαριστῶ», διότι καὶ εἰς πάντα ἀναγνώστην καὶ εἰς ἡμᾶς προσφέρει πολλὰς ἀφορμὰς βαθυτέρας σκέψεως, ἀλλὰ καὶ συναίσθησεως τῆς εὐθύνης μας, ἔναντι τῆς Ἐκκλησίας μας, τῶν ἐδκαιριῶν της καὶ τῶν προβλημάτων της.

Γενεῆν † Ὁ Μητροπολίτης Μελίτης

ΙΑΚΩΒΟΣ

Περιοδικὸν «Ἀκτίνες», ὄργανον τῆς «Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων». Ἐκδοσις Χριστ. Ἐνώσεως «Ἀκτίνες». Γραφεῖα : ὄδος Καρύστη 14, Ἀθήναι (Τηλ. 35-023).— Θεσ/κης : Ἀγ. Σοφίας 38.—Πειραιῶς : Φίλωνος 34α.—Ἰπυθύνος : Γ. Δ. Ἰατρίδης, κατοικία Ἀριστοφάνους 10, Ἀθήναι (1).—Ἐτησίᾳ συνδρομὴ δρχ. 45, ἔξωτ. δολλ. 3.—Προστ. τυπογραφεῖου Δ. Παπακωνσταντίνου, Μαυρομυχάλῃ 176.—Χειρόγραφα, δημοσιευόμενα ἢ μὴ, δὲν ἐπιστρέφονται.